

22. Bristfälliga utredningar hos lantbruksnämnd för beslut rörande jordförvärvstillstånd. Tillika fråga om utformningen av meddelat vitesföreläggande

I skilda sammanhang har jag haft anledning erinra om vikten av att förvaltningsmyndigheterna grunda sina beslut på objektiva godtagbara utredningar. För att myndigheterna, med sin ofta formellt vidsträckt prövningsrätt, skall kunna fatta materiellt riktiga beslut, är det nödvändigt att man klargör vilka de omständigheter äro som — vägda mot dem som tala i annan riktning — kunna åberopas för viss åtgärd och som komma denna åtgärd att framstå som befogad och påkallad. Ej sällan synes man emellertid underlåta att utnyttja förefintliga möjligheter att införskaffa uppgifter, som äro ägnade att närmare belysa uppkomna tveksamma frågor med påföljd att risk föreligger för förhastade och ogrundade beslut. Som exempel härpå, bland många andra, må följande fall här anföras.

Handlingarna i ett vid inspektion av en lantbruksnämnd granskat ärende utvisade följande.

I en till lantbruksnämnden den 9 november 1962 inkommen ansökan anhöll en person om tillstånd att förvärva viss jordbruksfastighet, vilken fastighet sökanden enligt ett den 8 november 1962 dagtecknat köpekontrakt köpt för 115 000 kronor. I ansökningen angavs att avsikten med förvärvet var att efter ombyggnad av ekonomibyggnader taga fastigheten under eget bruk. Lantbruksnämnden biföll ansökningen den 19 november 1962 under villkor att sökanden förband sig att före utgången av 1965 förse egendomen med ekonomibyggnader enligt plan, som av nämnden kunde godkännas. I tillståndsbeslutet skulle — med hänsyn till bestämmelserna i 6 § jordförvärvslagen — utsättas vite om 5 000 kronor för tredska att fullgöra åtagandet. Med brev den 26 i samma månad översändes till sökanden en utskrivnen förbindelse av angivna innehåll för undertecknande. Förbindelsen återkom emellertid icke i undertecknat skick. I skrivelse den 7 maj 1963 förklarade lantbruksnämnden att — då sökanden vägrat att lämna skriftlig utfästelse — nämnden beslutat avslå ansökningen om tillstånd att förvärva fastigheten med stöd av 4 § första stycket punkt 1 jordförvärvslagen. I besvär till lantbruksstyrelsen förklarade sökanden att han aldrig vägrat att underskriva förbindelsen men att han trots att ritningar och plan först skulle upprättas och godkännas av nämnden innan utfästelse blev aktuell. Sökanden vore för övrigt jordbrukare sedan barndomen och skulle så förbli. Lantbruksstyrelsen medgav, med ändring av överklagade beslutet, sökanden förvärvstillstånd.

Jag lät till inspektionsprotokollet anteckna följande.

Akten i ärendet innehöll icke någon uppgift som gav, såvitt JO kunde finna, »anledning till antagande att förvärvaren ville åtkomma egendomen huvudsakligen för kapitalplacering eller, vad angår egendom med jordbruk, i annat syfte än att själv ägna sig åt detta». Sådant syfte kunde uppenbarligen icke slutas av det förhållandet, att sökanden icke undertecknat och insänt förbindelsen. JO önskade upplysning om varpå lantbruksnämnden

grundat sin bedömning av syftet med förvärvet. Tillika önskades upplysning om varför nämnden icke infordrat uppgift om orsaken till att förbindelse icke insänts, innan nämnden fattade sitt beslut, ävensom om det funnits laga stöd för att avkräva sökanden förbindelsen.

Efter remiss inkom lantbruksnämnden med yttrande, däri anfördes följande.

Det var känt vid ärendets avgörande på lantbruksnämnden, att sökanden hade mycket god ekonomi och att han jämte en bror med stor sannolikhet skulle bosätta sig i en större villafastighet i viss stad i länet. Detta förhållande och förvärvsegendomens karaktär, otillräckliga arealer vid traditionell driftsinriktning och dåliga ekonomibyggnader, utgjorde grunden för nämndens antaganden, att förvärvaren ville åtkomma egendomen för kapitalplacering och i annat syfte än att själv ägna sig åt jordbruket på densamma.

Den 19 november 1962 biföll lantbruksnämnden ansökningen, trots att anledning till antagande enl. 4 § första stycket punkt 1 jordförvärvslagen förelåg, då den förväntade, snara upprustningen av förvärvsegendomen syntes motivera tillämpningen av undantagsbestämmelserna i 4 § andra stycket samma lag. Den 7 maj 1963 ansåg sig nämnden emellertid böra avslå ansökningen, då sökanden ej ådagalade något intresse för den ifrågasatta upprustningen och då sålunda undantagsbestämmelserna ej vidare bedömdes tillämpliga. Lantbruksnämnden delar uppfattningen att syftet med förvärvet ej direkt kunde slutas av det förhållandet, att sökanden icke undertecknat och insänt förbindelsen. Däremot ansåg sig nämnden av detta beteende ha ledning i frågan om undantagsbestämmelserna i andra stycket 4 § ifrågasvarande lag vore tillämpliga eller ej. — Nämnden kan ej ange någon särskild orsak till förbindelsen ej infordrats i annan ordning än genom upprepade påminnelser under hand. — Lantbruksdirektören har reserverat sig mot besluten i ärendet såväl den 19 november 1962 som den 7 maj 1963 av det skälet, att han ej funnit laga stöd för att avkräva sökanden förbindelsen. Frågan om förbindelse i detta fall borde avkrävas sökanden eller ej ger utrymme för olika meningar. Vilken mening man bör ha är en svår omdömesfråga. Utvecklingen i framtiden ger vanligen det rätta svaret, men den utvecklingen är ju icke känd när avgörandet skall träffas. Nämndens majoritet anser sig fortfarande på grund av hittillsvarande utvecklingen i ärendet ha stöd för sitt krav på förbindelse. Lantbruksdirektören anser sig däremot ej ha sådant stöd. En säker grund för frågans avgörande synes inte finnas.

I skrivelse till lantbruksnämnden anförde jag följande.

Enligt 4 § första stycket punkt 1 jordförvärvslagen må förvärvstillstånd vägras, om det finnes anledning till antagande att förvärvaren vill åtkomma egendomen huvudsakligen för kapitalplacering eller, vad angår egendom med jordbruk, i annat syfte än att själv ägna sig åt detta. Av lantbruksnämndens yttrande framgår att det enligt nämndens uppfattning funnits anledning till sådant antagande.

Varpå lantbruksnämnden grundat denna uppfattning framgår icke av handlingarna. Nämndens akt i ärendet innehåller icke något som kan ge stöd för uppfattningen. För att det i lagens mening skall föreligga *anledning*

till sådant antagande som i nyssnämnda lagrum sägs måste antagandet vara grundat på omständigheter som kunna anses objektivt utredda. Såvitt handlingarna ge vid handen ha några sådana omständigheter icke förelegat. Det ålåg nämnden såsom en tjänsteplikt att tillse att erforderlig utredning förebrottes, innan beslut fattades. Det hade varit en enkel sak, som icke behövt fördröja ärendet, att fråga sökanden om hans avsikter med köpet samt om han tänkte bosätta sig på gården och, framför allt, hur han tänkte driva jordbruket. Om så skett, hade nämnden helt visst fått ett bättre material att grunda beslutet på. Nämnden synes, såvitt handlingarna ge vid handen, icke ens ha hört ortsombudet, ehuru detta regelmässigt skall ske i ärenden av detta slag.

I sin förklaring har nämnden uppgivit att det var för nämnden känt att sökanden hade mycket god ekonomi och att han jämte en bror med »stor sannolikhet» skulle bosätta sig i en villafastighet i viss stad. Nämnden har dock icke upplyst av vilka skäl det med »stor sannolikhet» kunde antagas att han skulle bosätta sig i staden. Om beslut grundas på vad som är känt för ledamot i nämnden, bör detta antecknas i beslut eller protokoll eller på annat sätt i akten, så att denna ger upplysning om grunderna för beslutet.

För egen del kan jag icke finna att vad nämnden åberopat i sin förklaring innefattat tillräcklig anledning till sådant antagande, som i 4 § första stycket 1. sägs. Detta är dock en omdömesfråga som ger utrymme för olika meningar.

Om nu i enlighet med nämndens uppfattning anledning till dylikt antagande förelåg, kan någon erinran icke riktas mot nämnden för att den ansåg undantagsstadgandet i 4 § andra stycket tillämpligt under förutsättning att sökanden upprustade gårdens ekonomibyggnader. Utredning för att kunna säkert bedöma, om undantagsstadgandet var tillämpligt, borde dock enligt min mening ha förebragts. Vidare borde åläggandet enligt 6 § ha preciserats närmare än som skedde i den förbindelse som av nämnden översändes till sökanden för undertecknande. Enligt den översända förbindelsen skulle sökanden åtaga sig att vid vite av 5 000 kronor »före utgången av år 1965 hava försett fastigheten med ekonomibyggnader efter sådan plan som kan godkännas av lantbruksnämnden». Enligt min mening bör ett åläggande enligt 6 § preciseras på sådant sätt, att sökanden kan på förhand bedöma de ekonomiska konsekvenserna av detsamma. Det ligger i sakens natur att en sökande icke skall förmås att vid högt vite åtaga sig förpliktelser, vilkas omfattning skall framdeles bestämmas.

I nämndens skrivelse den 7 maj 1963 till sökanden har nämnden motiveerat sitt slutliga beslut med att sökanden vägrat att lämna den begärda utfästelsen. Någon utredning som visar att sökanden vägrat föreligger icke. Föredraganden hos nämnden har upplyst att beslutet föregåtts av kontakter under hand med sökandens ombud. Själv har sökanden i besvaren till lantbruksstyrelsen uppgivit att han fattat saken så, att ritningar och plan

först skulle upprättas och godkännas av lantbruksnämnden, innan någon utfästelse bleve aktuell. Enligt min mening borde ansökningen — vilken mening man än hade i själva tillståndsfrågan — icke ha avslagits, innan nämnden förelagt sökanden personligen att inom viss tid inkomma med förbindelsen eller inhämtat upplysningar om anledningen till att förbindelsen icke undertecknats och återsänts.

23. Underlåtenhet hos lantbruksnämnd att i jordförvärvsärende uppteckna av ordsombudet och nämndledamot muntligen lämnade upplysningar av betydelse för ärendets prövning

En person G. sökte förvärvstillstånd för två fastigheter, som han inköpt av olika säljare. Ansökningen bifölls beträffande den ena fastigheten men avslogs beträffande den andra, vilken ägaren av en grannfastighet förklarar sig intresserad köpa för samma köpeskilling. Beslutet vann laga kraft. Beträffande sistnämnda fastighet upprättades ett nytt köpekontrakt mellan G. och fastighetens ägare, bröderna S., därvid högre köpeskilling avtalades än vid det tidigare köpet. G. ansökte ånyo om förvärvstillstånd för denna fastighet och för ytterligare en fastighet, som han inköpt av annan person. Innan lantbruksnämnden prövat ansökningen, inkommo bröderna S. med en skrivelse, däri de förklarade att sistnämnda köpekontrakt tillkommit på G:s förslag i syfte att utestänga den förenämnde grannen från möjligheten till köp och att handlingen blott avsåg ett »skenköp». Lantbruksnämnden avlog därefter G:s ansökan om förvärvstillstånd. Över beslutet anförde G. besvär hos lantbruksstyrelsen, som ej fann skäl bifalla besvären. Av G. hos Kungl. Maj:t anförda besvär över sistnämnda beslut lämnades utan bifall.

Klagomål anfördes därefter över bl. a. lantbruksnämndens handläggning av ifrågavarande tillståndsärenden. Av verkställd utredning framgick bl. a. att nämndens ordsombud muntligen tillstyrkt G:s ansökan om förvärvstillstånd för den från bröderna S. inköpta fastigheten, en uppfattning som han framfört till vissa tjänstemän hos nämnden. Någon anteckning härom fanns ej i nämndens akt. I besvärärendet avgav ordsombudet skriftligt yttrande, däri han bl. a. anförde följande.

Bröderna S., vilka är ägare till Iglaholmen 1: 9, har i flera år velat sälja nämnda fastighet men har ej fått någon köpare till densamma. Gårdens hus är i mycket dåligt skick och åkerjorden utgöres av mindre åkrar mellan bergen med oregelbundna figurer, därför besvärliga att bruka, varför de bäst passar för skogsplantering. Jag anser därför, att när G. nu vill köpa dessa gårdar för att sammanslå dem med den gård, han tidigare erhållit tillstånd att förvärva så skall han få lantbruksnämndens tillstånd att förvärva även dessa, vilka han till största delen kommer att plantera skog på.

Vidare framkom att G. och bröderna S. före beslutens fattande uppsökt en av nämndens ledamöter och med denne diskuterat ärendena. Olika uppgifter lämnades i ärendet om vad därvid förekom och om vad ledamoten inför nämnden återgivit av vad han inhämtat. Anteckning saknades i nämndens handlingar om vad ledamoten upplyst.

Vid ärendets avgörande anförde jag i hithörande delar följande.

Då yttrande inhämtas från annan myndighet eller enskild person, böra de upplysningar, som därvid erhållas och som äro av betydelse för prövningen, redovisas skriftligen — exempelvis i form av tjänsteanteckning om innehållet av ett muntligt samtal — så att det klart framgår på vilket material beslut i ärendet grundats. Detta är av vital betydelse för den enskildes rättssäkerhet. Det är ofta mycket svårt för part att bedöma om det finnes anledning att överklaga ett avgörande, därest han icke kan få upplysning om det utredningsmaterial, som myndigheten hade att beakta vid beslutets fattande. För allmänhetens förtroende för myndigheterna är det i all synnerhet av vikt, att sådana omständigheter, som tala för en annan utgång av ärendet än den beslutet innefattar, icke undanhållas akten.

Såvitt gäller nämndens ordsombud har framkommit, att denne muntligen redovisat sin uppfattning för nämnden innan denna fattade sina beslut. Någon tjänsteanteckning om de muntliga yttrandena synes emellertid icke finnas i akten. Självfallet borde akten i detta fall ha innehållit upplysning om att ansöknigen enligt ordsombudets uppfattning borde bifallas liksom även om de skäl, varpå hans uppfattning grundades.

Den ifrågavarande nämndledamoten har uppgivit att han före ifrågavarande ärendens avgörande vid besök av G. samt bröderna S. diskuterat ärendena med dem. Han har vidare uppgivit att han för nämnden redogjort för de upplysningar som därvid lämnats honom. Anteckning härom borde ha gjorts i den mån uppgifterna voro av relevans. Om så skett hade det varit möjligt för G. att kontrollera att hans synpunkter redovisats för nämnden på ett korrekt och opartiskt sätt. Till följd av bristen på skriftliga vittnesbörd står nu uppgift mot uppgift om vilka upplysningar som lämnats ledamoten och som denne återgivit för nämnden.

Någon författningsenlig skyldighet att göra anteckning i akten om sådana uppgifter som muntligen lämnas till myndighet finnes emellertid icke föreskriven. Med hänsyn härtill kan underlåtenheten att i förevarande fall göra anteckningar om de upplysningar, som muntligen lämnats nämnden, icke läggas någon befattningshavare till last såsom fel. Jag vill i detta sammanhang nämna att besvärssakkunniga i sitt förslag till lag om förvaltningsförfarandet upptagit föreskrift om att uppgift av betydelse för ärendes avgörande, som under utredningen tillföres ärendet annorledes än skriftligen, skall antecknas.

24. Underlåtenhet att före beslut om återkallelse av droskförartillstånd lämna vederbörande tillfälle att yttra sig. Tillika underlåtenhet att till beslutet foga besvärshänvisning

I min år 1961 till Kungl. Maj:t avlätna framställning om lagstiftningsåtgärd för vinnande av ökat administrativt rättsskydd genom införande av allmän föreskrift om skyldighet i vissa fall för förvaltningsmyndighet att före ärendes avgörande lämna enskild part tillfälle att yttra sig lämnade jag åtskilliga exempel på fall där kommunikering med part underlåtit, ehuru sådan bort ske. Även därefter har jag i min verksamhet ofta iakttagit att kommuniceringsprincipen åsidosättes. De senare årens ämbetsberättelser innehålla också ett flertal exempel härpå, hämtade från olika områden av förvaltningen. Såsom ett ytterligare exempel må anföras följande fall.

I ett droskreglemente stadgades att annan ej finge tjänstgöra som droskförare än den som poliskammaren godkänt för sådan befattning. Enligt föreskrift i reglementet ägde poliskammaren, närhelst anledning förekom därtill, skilja droskföraren från hans befattning.

Sedan poliskammaren godkänt en chaufför B. såsom droskförare, beslöt poliskammaren, på framställning av den bilcentral där B. var anställd, att återkalla det för B. meddelade godkännandet.

I en hit inkommen skrift påtalades bl. a. att poliskammaren underlåtit att före beslutets fattande höra B. och att till sitt beslut foga besvärshänvisning.

Vid ärendets avgörande anförde jag följande.

Droskreglementet upptager icke föreskrift om skyldighet för poliskammaren att — innan beslut meddelas om att skilja droskförare från hans befattning — bereda honom tillfälle att yttra sig i frågan. Ej heller finnes någon generell föreskrift om skyldighet för förvaltningsmyndighet att lämna enskild part tillfälle att yttra sig, innan ett ärende avgöres.

I en den 5 december 1961 dagtecknad framställning till Kungl. Maj:t angående lagstiftningsåtgärd för vinnande av ökat administrativt rättsskydd genom införande av allmän föreskrift om skyldighet i vissa fall för förvaltningsmyndigheter att före ärendes avgörande lämna enskild part tillfälle att yttra sig (se JO:s ämbetsberättelse 1962 s. 339 o. f.), erinrade jag att kommuniceringsfrågan i flertalet förvaltningsrättsliga specialförfattningar lämnats oreglerad. Härav kan dock icke slutas att det vid tillämpningen av sådana författningar står myndighet fritt att efter eget gottfinnande kommunicera eller underlåta att kommunicera part införskaffat material av betydelse för ärendets prövning. Inom svensk förvaltning föreligger otvivelaktigt i princip skyldighet för myndigheterna att själva verka för att utredningen blir så fullständig som med hänsyn till ärendets beskaffenhet och omständigheterna i övrigt är erforderligt och möjligt. Det är uppenbart att kommunikering med enskild part av förebragt utredningsmaterial

i många fall ingår som ett alldeles nödvändigt led i utredningsförfarandet och utgör en förutsättning för att myndigheten skall kunna fatta ett objektivt riktigt beslut. Utan att sådan åtgärd vidtagits är det mången gång icke möjligt att med tillbörlig grad av säkerhet bedöma tillförlitligheten av införskaffade upplysningar, icke minst när det gäller upplysningar som angå den enskildes eget uppträdande eller hans förhållanden i övrigt. Underlåtenhet från myndigheternas sida att före ärendets avgörande lämna den enskilde tillfälle att yttra sig kan följaktligen lätt medföra — och har i åtskilliga fall också medfört — felbedömningar och felaktiga beslut, varigenom enskilda onödigtvis tillskyndas rättsförluster. Till förekommande härav är det därför tydligen i hög grad angeläget, att myndigheterna icke underlåta att, där så är av omständigheterna påkallat, lämna den enskilde tillfälle att yttra sig över förebragt utredning. Därtill kommer att det för allmänhetens förtroende för myndigheterna är av vikt, att den enskilde icke får känslan av att han hålles utanför handläggningen av ärenden som angå honom och att hans egna synpunkter däri betraktas såsom ovidkommande. Att tillfälle i erforderlig utsträckning beredes den enskilde att före ärendets avgörande yttra sig över förebragt utredning framstår därför såsom ett moment i förvaltningsförfarandet som är av väsentlig betydelse ur rättssäkerhetssynpunkt.

Omständigheterna kunna mången gång vara sådana, att kommunikering framstår såsom ett så oundgängligt led i utredningsförfarandet att en underlåtenhet härutinnan från myndighets sida måste — även om uttryckliga föreskrifter därom saknas — anses innefatta åsidosättande av tjänsteplikt. Särskilt gäller detta när fråga är om företagande av ingrepp mot enskild person. Så har t. ex. ansetts vara fallet, då myndighet på grund av framställda anmärkningar mot de sanitära förhållandena vid viss rörelse, återkallat det för rörelseidkaren utfärdade tillståndet utan att tillfälle beretts honom att yttra sig över anmärkningarna (JO 1915 s. 7 och 1918 s. 9). Och då myndighet underlåtit att före beslut om disciplinär åtgärd mot befattningshavare lämna denne tillfälle att yttra sig, har förfarandet, ehuru uttryckliga bestämmelser saknades, likaledes ansetts innefatta tjänstefel (JO 1926 s. 223 och 1928 s. 8).

I det nu aktuella fallet ha omständigheterna uppenbarligen varit sådana, att kommunikering varit ett oundgängligt led i utredningsförfarandet. Såvitt handlingarna ge vid handen har poliskammarens beslut att återkalla godkännandet för B. att tjänstgöra såsom droskförare vid bilcentralen utslutande grundats på anmärkningar mot B., vilka framställts av bilcentralen och dess föreståndare. Beskaffenheten av dessa anmärkningar har varit sådan att någon tillförlitlig prövning därav icke varit möjlig utan att tillfälle beretts B. att yttra sig över anmärkningarna. Med hänsyn härtill och till betydelsen av det beslut som träffades finner jag poliskammarens underlåtenhet att bereda B. tillfälle att yttra sig klart felaktig.

Vid bedömning av det fel som sålunda ligger poliskammaren till last är emellertid att beakta att den numera förebragta utredningen icke ger anledning antaga att återkallelsebeslutet var materiellt oriktigt. Det är vidare att märka att bilcentralen redan före beslutet avstängt B. från körningar och att beslutet alltså icke inverkat på hans rätt att köra för bilcentralen. Härtill kommer att det i praxis dessvärre är mycket vanligt att beslut som innefatta ingrepp i den enskildes rätt fattas utan att den enskilde fått tillfälle att yttra sig över den utredning, på vilken beslutet grundas. Av nu anförda skäl anser jag mig kunna låta bero vid vad härutinnan förevarit. Jag förutsätter emellertid att poliskammaren framdeles i liknande fall beaktar vad jag här anført beträffande vikten av att kommuniceringsprincipen iakttages. Till stöd härför vill jag även åberopa att kommunicering — enligt besvärssakkunnigas nyligen framlagda förslag till lag om förvaltningsförfarandet (SOU 1964: 27) — skall vara obligatorisk i hithörande fall, därest ej sådan åtgärd av särskild anledning finnes obehövligen eller därest med ärendets avgörande icke kan anstå eller hinder eljest möter.

Beträffande klagomålen i övrigt får jag anföra följande.

Någon generell skyldighet för förvaltningsmyndighet att vid meddelandet av beslut lämna besvärshänvisning har ej föreskrivits i lag. I vad mån myndighet, när föreskrift saknas i instruktion eller annan författning, kan anses skyldig att ex officio giva besvärshänvisning är ovisst. Praxis beträffande besvärshänvisnings meddelande synes vara mycket växlande. I stor utsträckning lära myndigheterna dock följa samma grundsats som kommit till uttryck i 57 § länsstyrelseinstruktionen och sålunda meddela besvärshänvisning, när sådan finnes erforderlig, därvid behovet bedömes med utgångspunkt från de kunskaper parten kan antagas äga om förefintlig klagomöjlighet och från om missnöje över beslutet kan tänkas komma i fråga (se förenämnda betänkande sid. 451).

I enlighet med vad nu sagts borde poliskammaren i förevarande fall ha lämnat besvärshänvisning vid det påtalade beslutets meddelande. Poliskammarens underlåtenhet att göra detta är dock icke av beskaffenhet att kunna läggas vederbörande till last såsom fel och kan därför icke föranleda något ingripande från min sida. Jag vill dock framhålla angelägenheten av att besvärshänvisning lämnas i ett fall som det förevarande, därvid jag vill hänvisa till att klagobesked enligt besvärssakkunnigas förslag (s. 453) skall ingå i individuellt beslut, där det icke finnes uppenbart obehövligen.

25. Fråga om befogenhet för hyresnämnd att i ärende rörande medling i hyrestvist förelägga part att personligen inställa sig

I en hit inkommen skrift anhöll en person N. — med förmälan att han i egenskap av företrädare för ett dödsbo förelagts att vid vite av 1 000 kronor personligen inställa sig inför vederbörande hyresnämnd i anledning av att ett bolag hos nämnden påkallat medling i hyrestvist mellan dödsboet såsom hyresvärd och bolaget såsom hyresgäst — om mitt uttalande, huruvida föreläggandet om personlig inställelse kunde anses vara meddelat i enlighet med gällande lagbestämmelser.

I avgivet yttrande anförde ordföranden i hyresnämnden följande.

Visserligen står det i 5 § av lagen den 22 juni 1939 om medling i hyrestvister icke direkt uttalat, att personlig inställelse skall ske, men detta bör inte tolkas så, att personlig inställelse icke skall kunna påkallas. Bestämmelsen bör dock jämföras med 13 § hyresnämndskungörelsen: »Finnes skälig anledning till antagande, att part ej ämnar inställa sig inför nämnden, och är hans närvaro erforderlig för ärendets utredning, har nämnden att ålägga honom inställelse vid skäligt vite i enlighet med vad som stadgas i 18 § andra stycket och 29 § lagen om hyresreglering m. m.» Jämför man ifrågasvarande stadganden med annan lagstiftning finner man sådana av liknande lydelse. Jag vill även åberopa rättegångsbalkens bestämmelser (RB 11: 5).

Parten är i regel den som bäst känner till de faktiska omständigheterna. För att få ett underlag för ett ställningstagande från hyresnämndens sida — där det ju dock gäller för nämnden att framlägga förslag till lösning av tvisten — är det ibland av mycket stor betydelse, att parterna kommer personligen. Ett ombud är i regel inte insatt i av en motpart åberopade omständigheter, vilket föranleder upprepade uppskov. I detta fallet hade hyresnämnden måst uppskjuta medlingsärendet på denna grund och en framställning under hand hade icke lett till annat än att fastighetsägaren låtit förstå, att han inte ämnade komma till ett sammanträde med hyresnämnden. När det under sådana förhållanden inte gick att få något ut av sammanträdena på grund av fastighetsägarens enligt ombudet snäva fullmakt fann nämnden, att det endast skulle vara en möjlighet att fullfölja medlingsverksamheten genom att kalla fastighetsägaren personligen, för vilken det inte kunde anses på något sätt betungande med hänsyn till, att han bor vid samma gata c:a 100 m från den lokal, där hyresnämnden håller sina sammanträden.

Hyresnämnden har den erfarenheten genom det mycket stora antal medlingsmål, som förekommit, att det genom personlig inställelse av part varit möjligt att nå resultat — även om det sett mörkt ut under målets gång — genom en förlikningsöverenskommelse. I ett tidigare mål var även ombudet advokat och han hade ingenting att invända mot, att parten kallades på samma sätt som nu — och detta ombud var från samma advokatbyrå som företrädaren i nu ifrågasvarande mål.

Som regel brukar det inte behöva tillgripas föreläggande, då parterna i de allra flesta fall är förstående och villiga att medverka. Så var det emellertid inte i detta fall från fastighetsägarens sida, vilket man i allra högsta grad måste beklaga. Från hyresnämndens sida göres nämligen icke bara ett formellt utan ett reellt förhandlingsförfarande, som också i de flesta fall

leder till ett positivt resultat, något som bör eftersträvas i all medlingsverksamhet, om den inte skall bli en tom formalitet.

Vid ärendets prövning anförde jag följande.

Enligt 3 § lagen den 22 juni 1939 om medling i hyrestvister må hyrestvist hänskjutas till medling av hyresnämnd, såframt tvisten ej dragits inför domstol, överexekutor eller skiljemän. Underlåter part, som påkallat medling, att på kallelse av nämndens ordförande inställa sig inför nämnden, skall ärendet enligt 5 § avskrivas. Kommer ej motparten på kallelse av ordföranden tillstådes, äge nämnden förelägga honom vid vite att inställa sig inför nämnden. Kommer parten likväl ej tillstådes och finner nämnden icke antagligt, att förlikning kan komma till stånd, skall ärendet avskrivas.

Såsom besvärssakkunniga framhållit (SOU 1964: 27 s. 199) får det numera anses allmänt erkänt, att parts talan i förvaltningsärende må föras genom ombud, därest annat icke är särskilt stadgat och sakens natur icke påkallar partens personliga medverkan, såsom i regel är fallet i barnavårds- och nykterhetsvårdsärenden, disciplinärenden och därmed jämförliga ärenden.

Vad först angår frågan huruvida 5 § i 1939 års lag ger befogenhet åt hyresnämnd att vid vite förelägga part att komma personligen tillstådes, är att märka att av ordalagen tydligt framgår att part, som påkallat medling och som kommit tillstådes genom ombud, icke kan åläggas att vid vite komma personligen tillstådes. Med hänsyn härtill kan det rimligen icke antagas, att den hyresnämnden i lagen givna befogenheten att vid vite förelägga motparten att på kallelse inställa sig inför nämnden avser annat än skyldighet för denna part att komma tillstådes genom ombud. I stadgandet har också uttryckligen angivits att en förutsättning för föreläggandet är att parten icke kommer tillstådes. Kommer han såsom i förevarande fall tillstådes genom ombud, är den i lagen angivna förutsättningen för meddelande av föreläggande icke för handen.

Vidare är att beakta att handläggning av en hyrestvist inför medlingsnämnd icke är av den natur, att den ovillkorligen påkallar parts personliga medverkan. En sådan medling är icke obligatorisk för alla hyrestvister utan är endast ett medel som står till parternas förfogande för att underlätta hyrestvistens biläggande.

Av anförda skäl anser jag för min del att hyresnämnden — då den förelade N. personlig inställelse inför nämnden — överskred sin befogenhet.

Att hyresnämnden i denna lagtolkningsfråga kommit till ett annat resultat är — särskilt i betraktande av att frågan om personlig inställelse inför förvaltningsmyndighet i allmänhet lämnats oreglerad och av att föreläggandet betingats av nämndens i och för sig erkännansvärda strävan att verka för att den påkallade medlingen skulle leda till resultat — enligt min mening icke av beskaffenhet att kunna läggas nämndens ledamöter till last såsom fel.

26. Frågor om tillståndsprövning enligt lotteriförordningen, avseende bl. a. ifrågasatt befogenhet att föreskriva viss tidsgräns för ingivande av lotteriansökan och att låta tillståndsgivningen bestämmas genom lottdragning mellan olika sökande

I en hit inkommen skrift anhöll en kommunalborgmästare om uttalande rörande lagligheten av de principer för beviljande av tillstånd till tombolalotterier på allmän plats i viss stad, som angivits i en skriften bilagd promemoria.

I skrivelse till kommunalborgmästaren anförde jag följande.

Med anledning av Eder hänvändelse får jag först fästa uppmärksamheten på att frågan om upplåtelse av allmän plats för försäljningsändamål är att bedöma — icke enligt lotteriförordningen — utan enligt allmänna ordningsstadgan. Huruvida det ur ordningssynpunkt är påkallat att i staden medgiva försäljning å allmän plats av lotter i den utsträckning, varom promemorian innehåller uppgift, undandrar sig givetvis mitt bedömande. Jag vill emellertid erinra om den kommunala vetorätt, som i sådana frågor föreligger enligt 2 § andra stycket allmänna ordningsstadgan.

I promemorian har framhållits att de, som önska erhålla lotteritillstånd under år 1964, »skola» inge sina ansökningar senast den 18 januari samma år. I anledning härav vill jag för tydlighets skull påpeka, att det icke är lagligen möjligt att — allenast på den grund att sökande icke iakttagit en sådan tidsgräns — avvisa senare gjord ansökan.

Vidare synes av promemorian framgå att — i det fall antalet inkomna ansökningar överstiger det antal lotterier, som anses kunna beviljas under viss tidsperiod — tillståndsgivningen skulle bestämmas genom lottdragning mellan sökandena. Om detta verkligen skulle vara avsikten, vill jag erinra att myndighets beslut och åtgärder städse skola grundas på objektivt godtagbara skäl och att det följaktligen skulle innefatta ett uppenbart tjänstefel att låta besluten i lotteriärenden bli beroende av lottdragning. Prövningen av frågan om vilka sökande, som i angivet fall böra beviljas tillstånd, måste sålunda grundas på rationella överväganden. Jag saknar anledning att här närmare ingå på de skiftande omständigheter, som vid en sådan prövning kunna inverka.

Med anledning av uppgiften i promemorian att ytterligare lotteritillstånd skall kunna under samma tidsperiod meddelas sökande, som slutsålt lotterna i tidigare beviljat lotteri, vill jag slutligen erinra om det uttalande rörande kompetensgränserna för tillståndsprövningen, som återfinnes i min ämbetsberättelse till 1964 års riksdag, s. 555 o. f. (jfr JO 1965 s. 547 o. f.).

27. Felaktig tillämpning av 2 § allmänna ordningsstadgan med avseende å försäljning å salutorg. Kommunalt veto enligt sagda paragraf gäller ej i fråga om återkallelse av meddelat tillstånd

I ett hos en poliskammare fört protokoll hade antecknats att drätselkammaren i staden anhållit om återkallelse av gällande tillstånd till försäljning av varm korv m. m. å Stora Torget, enär dylik försäljning enligt fastställd plan fortsättningsvis skulle ske från fast trafikiosk på viss sida av torget. Härefter anfördes i protokollet: »På grund av anförda kommunala veto beslöt poliskammaren med stöd av 2 § allmänna ordningsstadgan att från och med den 15 juni 1961 återkalla följande tillstånd — — —.»

Efter skriftväxling med poliskammaren anförde jag följande.

Av handlingarna framgår att ifrågavarande personer sedan åtskilliga år bedrivit angiven försäljningsverksamhet å Stora Torget, som enligt åberopad torghandelsstadga är allmän försäljningsplats. År 1960 beslöt stadsfullmäktige viss ändrad planläggning av torget, innebärande att den för handel dittills avsedda delen av torget starkt reducerades. I enlighet härmed befanns att plats å torget ej vidare kunde beredas ifrågavarande korvhandlare, varom dessa underrättades under hösten 1960, därvid tillfälle bereddes dem att söka tillstånd å annan allmän plats. All s. k. kioskhandel å torget ansågs böra inrymmas i en byggnad å torgets östra sida, vilken byggnad beräknades bli färdigställd omkring den 15 maj 1961. Från stadens sida ansågs att i samband därmed all korv-, glass- och tidningsförsäljning från annat försäljningsställe borde upphöra. Mot bakgrunden härav avlät drätselkammaren sin framställning till poliskammaren.

I fråga om salutorg och liknande plats som i vederbörlig ordning upplåtits till allmän försäljningsplats regleras rätten att ianspråktaga plats för försäljningsändamål icke i 2 § allmänna ordningsstadgan utan i vederbörande lokala torghandelsstadga. Härav följer att, i den mån särskild tillståndsprövning erfordras för disposition av försäljningsplats å salutorg, bestämmelsen i nyssnämnda paragraf om kommunalt veto — som endast gäller fråga om meddelande av tillstånd men ej återkallelse därav — ej är tillämplig. Det ankommer följaktligen på vederbörande tillståndsmyndighet att självständigt pröva ansökan om tillstånd liksom fråga om återkallelse av meddelat tillstånd.

Beträffande nu ifrågavarande tillstånd att å Stora Torget bedriva korvförsäljning framgår av handlingarna, att poliskammaren — som enligt åberopad torghandelsstadga handlade tillståndsprövningen — såväl beviljat som återkallat tillstånden med åberopande av 2 § allmänna ordningsstadgan. På sätt nyss anförts har emellertid detta stadgande överhuvudtaget icke varit tillämpligt. Vidare — och framför allt — må påpekas att poliskammaren, enligt vad dess motivering för återkallelsebesluten ger vid handen, haft den uppfattningen att kommunalt veto var gällande i återkallelse-

frågan. I enlighet med vad förut angivits var emellertid så icke fallet ens om ovannämnda paragraf varit tillämplig. Poliskammaren hade följaktligen haft att självständigt pröva återkallelsefrågan.

Vid handläggning av fråga om återkallelse av meddelat tillstånd bör i princip tillfälle beredas tillståndshavaren att framföra sina synpunkter, innan beslut fattas. I all synnerhet har detta avseende på fall, där — såsom i det nu aktuella — återkallelsen avser verksamhet som under lång tid bedrivits och som är av väsentlig ekonomisk betydelse för vederbörande. I förevarande ärende har visserligen uppgivits att tillståndshavarna vid tidpunkten för prövningen av återkallelsefrågan redan upphört med sin försäljning på torget. Härtill synas de emellertid icke ha varit lagligen förpliktade så länge ifrågavarande tillstånd voro gällande. Handlingarna i besvärssärendet synas också utvisa att frågan om deras fortsatta försäljningsverksamhet var oviss och ingav dem bekymmer. Ur tillståndshavarnas synpunkt synes det därför ha varit ett befogat intresse att kommunikering skedde av framställningen om återkallelse av deras tillstånd.

Jag vill emellertid framhålla att — med hänsyn till de starka sakliga skäl som tydligen talade för att ifrågavarande försäljningsverksamhet upphörde å torget — någon erinran självfallet icke kan riktas mot återkallelsebeslutet i materiellt hänseende. Den rättsliga felbedömning som skett och vad i övrigt vid poliskammarens handläggning förekommit har emellertid givit mig anledning till förestående påpekanden för beaktande vid prövning av andra förekommande ärenden av enahanda slag.

28. Fråga om lämpligheten av långtgående uppdelning av semester i endags- eller halvdagsledigheter

Vid inspektion av en länsstyrelse uppmärksammades, att en landskanslist under de senaste åren uttagit större delen av sin semesterledighet i form av endags- eller halvdagsledigheter och endast undantagsvis åtnjutit någon sammanhängande ledighet.

Landskanslisten uppgav att anledningen till hans sätt att uttaga sin semester var, att det på körkortsavdelningen icke varit tillgång till vikarie för honom. De ständiga ombytena av biträden hade även gjort att arbetet på avdelningen blivit mycket tidskrävande. Råd och anvisningar hade i stor utsträckning måst lämnas för arbetets behöriga gång.

Länsstyrelsen anförde i avgivet yttrande följande.

Enligt 29 § statens allmänna avlöningsreglemente skall semester erhållas å tid, som prövas lämplig med hänsyn till göromålets behöriga gång under det löpande kalenderåret eller, om detta på grund av tjänstgöringsförhållandena icke kunnat ske eller vederbörande myndighet i annat fall finner skäl därtill lämna medgivande, under tiden 1 januari—31 maj nästpåföljan-

de år. Enligt uttalande i anvisningarna till 17 § i tilläggsbestämmelserna till nyssnämnda avlöningsreglemente är det vederbörande myndighets skyldighet att tillse, att tjänsteman såvitt möjligt inom föreskriven tid får uttaga sin semester.

Landskanslisten har totalt sett erhållit den årssemester han enligt gällande bestämmelser varit berättigad till. Att han i regel icke åtnjutit någon längre sammanhängande ledighet beror på flera faktorer. En anledning torde vara, att landskanslisten under senare år varit föredragande i körkortsärenden, vilka ständigt ökat i antal, samt att han icke ansett sig kunna vara frånvarande någon längre tid från arbetet. En bidragande orsak till att landskanslisten icke tagit någon längre sommarsemester har han vidare själv uppgivit vara, att arbetstiden hos länsstyrelsen under sommarmånaderna är kortare och förlagd till andra tider på dagen än under vinterhalvåret samt att han strax utanför residensstaden har sin sommarbostad, dit han under sommaren dagligen färdas. Länsstyrelsen vill därjämte framhålla, att länsstyrelsen icke avslagit någon begäran från landskanslisten om semesterledighet. Med hänsyn till dennes arbetskapacitet och läggning torde sättet för uttagande av semester icke ha för honom medfört några större olägenheter.

I skrivelse till länsstyrelsen anförde jag följande.

Ändamålet med semester är att bereda vila och rekreation. Det är ett intresse såväl för myndigheten som för den anställde att semestern utlägges och tillvaratages på ett sätt som främjar detta ändamål. En långtgående uppdelning av semestern på kortare perioder motverkar detta syfte till men för den anställdes tjänstbarhet och bör därför undvikas. Återhållsamhet med att medge en uppdelning av semester på kortare tider såsom enstaka dag eller del av dag torde också i allmänhet iakttagas inom statsförvaltningen (se MO 1963 s. 252).

Landskanslisten själv har uppgivit att anledningen till att han uttagit honom tillkommande semesterledighet på sätt som skett varit att det på körkortsavdelningen icke funnits tillgång till vikarie för honom. Jag utgår emellertid från att länsstyrelsen — om landskanslisten önskat och begärt sammanhängande semester — skulle ha skaffat ersättare för honom. Som detta måste ha stått klart för landskanslisten, torde kunna för visst antagas att det sätt, varpå semesterledigheten uttagits, sammanfallit med hans personliga önskemål. Några uttryckliga bestämmelser som hindra en tjänsteman att uppdelat honom tillkommande semesterledighet på enstaka dagar ha icke meddelats.

Med hänsyn härtill kan det — även om jag för min del anser att myndigheterna böra verka för att en icke alltför liten del av semesterledigheten uttages i form av sammanhängande semester — icke läggas länsstyrelsen till last som fel att landskanslistens semester uttagits på sätt som skett.

Med dessa uttalanden var ärendet slutbehandlat.

29. Förfarandet i taxeringsnämnd

I tidigare redovisade sammanställningar av anmärkningar mot taxeringsnämndernas handläggning ha åtskilliga exempel givits på underlåtenhet att iakttaga föreskrifterna i 65 och 69 §§ taxeringsförordningen om *kommunicering* med skattskyldig vid ifrågasatt avvikelse från självdeklaration och om *motivering* av slutligt avvikelsebeslut. Även under de senaste åren har vid upprepade tillfällen kunnat konstateras, att berörda bestämmelser åsidosatts.

Innan redogörelse lämnas för ett par av dessa fall, må här erinras om att underrättelse om ifrågasatt avvikelse icke nödvändigtvis måste ske genom utsändande av för detta ändamål tryckt blankett. I ett fall hade t. ex. taxeringsnämndsordföranden den 20 maj tillställt den skattskyldige en skrivelse, vari begärdes närmare uppgifter i anledning av visst avdragsyrkande. Den skattskyldige var därefter vid ett par tillfällen i telefonförbindelse med ordföranden och fick anstånd med uppgifternas insändande. I slutet av juni behandlades ärendet av nämnden — några uppgifter hade då ännu ej inkommit — varvid nämnden beslöt medgiva avdrag med lägre belopp än som yrkats. Ordföranden ansåg bestämmelserna i 65 § taxeringsförordningen böra medföra utsändande av underrättelse om ifrågasatt avvikelse å sedvanlig blankett, därvid tillfälle lämnades den skattskyldige — som mottog underrättelsen den 30 juni — att inkomma med yttrande inom 8 dagar. Sedan uppgifter i början av juli — sedan taxeringsarbetet avslutats — inkommit från den skattskyldige, utsände ordföranden underrättelse om slutlig avvikelse.

I skrivelse till taxeringsnämndsordföranden anförde jag bl. a. följande.

Taxeringsnämndens skyldighet att enligt 65 § taxeringsförordningen bereda skattskyldig tillfälle att yttra sig i frågan när anledning förekommer att åsätta taxering med avvikelse från självdeklaration kan fullgöras på olika sätt. Några formkrav härför äro icke uppställda. Ett telefonsamtal kan t. ex. vara till fyllest för att göra den skattskyldige uppmärksam på viss av taxeringsnämnden iakttagen brist i deklarationen. Huvudsaken är att den skattskyldige alltid erhåller kännedom om i vilket hänseende taxeringsnämnden ifrågasätter avvikelse från deklarationen så att han får möjlighet att lämna de ytterligare upplysningar, som han anser erforderliga. I förevarande fall får den kommuniceringsskyldighet som ålegat taxeringsnämnden anses vara fullgjord redan vid utsändandet av skrivelsen den 20 maj 1965 med begäran om vissa uppgifter. Den skattskyldige har uppenbarligen härigenom fått klart för sig att taxeringsnämnden ifrågasatt huruvida han kunde anses berättigad till yrkat avdrag. Någon ytterligare kommunikering synes icke ha varit erforderlig för att föreskrifterna i 65 § taxeringsförordningen skulle anses iakttagna. Hade ordföranden ändock velat underrätta den skattskyldige om med vilket belopp taxeringsnämnden ifrå-

gasatte att medgiva avdrag — vilket i och för sig får anses förtjänstfullt — hade detta emellertid måst ske tidigare, så att han kunnat avge yttrande, innan beslut meddelades. Att utsända underrättelse om ifrågasatt avvikelse från deklarationen efter det att taxeringsnämnden beslutat om taxeringen är oförenligt med taxeringsförordningens bestämmelser om hur taxering skall gå till. Vidare är en dylik underrättelse helt meningslös, om den skattskyldige icke hinner inkomma med svar, innan taxeringsarbetet är avslutat och omprövning av taxeringen kan äga rum. Sist men icke minst är ett dylikt förfarande ägnat att vilseleda de skattskyldiga och undergräva förtroendet för taxeringsmyndigheterna och tilltron till deras kompetens.

En hemmansägare E. yrkade avdrag för värdeminskning av skog med 11 060 kronor. Deklarationen översändes till skogssakkunnig för granskning. Den 28 juni återfick taxeringsnämndsordföranden deklarationen från den skogssakkunnige, som antecknat att visst förhållande bort verifieras bättre genom intyg från sakkunnig person och att avdrag tills vidare borde medgivas med schablonmässigt 8 000 kronor. E:s taxering behandlades därefter vid sammanträde med taxeringsnämnden den 30 juni. Därvid beslöt nämnden att följa den skogssakkunniges förslag och medgav avdrag för värdeminskning av skog med 8 000 kronor. Efter sammanträdet utsände ordföranden till E. underrättelse om ifrågasatt avvikelse från deklarationen, vari angavs »värdeminskning å skogen medgiven med 8 000 kronor mot yrkat 11 060 kronor». Enligt underrättelsen bereddes E. tillfälle att inom 8 dagar efter mottagandet av underrättelsen yttra sig i frågan. På skriftlig förfrågan av E. underrättades denne att »taxeringsnämnden går på den skogssakkunniges utlåtande», därvid angavs den sakkunniges namn och adress. Sedermera utsändes till E., som i övrigt icke lät sig avhöra, underrättelse om slutlig avvikelse, vilken utgjorde en kopia av underrättelsen om ifrågasatt avvikelse med anteckning därjämte av beskedet om att taxeringsnämnden följt den skogssakkunnige.

Efter skriftväxling anförde min ställföreträdare, lagman Sandström, i skrivelse till taxeringsnämndsordföranden bl. a. följande.

Enligt 65 § taxeringsförordningen är taxeringsnämnd i regel skyldig att, när anledning förekommer att åsätta skattskyldig taxering med avvikelse från självdeklaration, bereda den skattskyldige tillfälle att yttra sig i frågan. Dylik kommunikation måste självfallet ske vid sådan tidpunkt att den skattskyldige har möjlighet att — efter skäligen rådru — bemöta innehållet i underrättelsen innan taxeringen måste företagas till slutligt avgörande. Att utfärda underrättelse om ifrågasatt avvikelse efter det att taxeringsnämnden beslutat om taxeringen är uppenbart oförenligt med taxeringsförordningens bestämmelser om hur taxering skall gå till. — — —

Kommunikationsskyldigheten enligt 65 § taxeringsförordningen är modifierad av orden »där hinder ej möter». Enligt Hedborg m. fl.: Taxerings-

handbok s. 196 o. f. är det icke avsett att taxeringsnämnden med åberopande av denna reservation skall få underlåta att bereda skattskyldig tillfälle avgiva yttrande enbart därför att taxeringsnämndens arbete blivit försenat eller dylikt. Då ordföranden återfick E:s deklARATION från den skogssakkunnige var tiden emellertid så långt framskriden, att även om E. omgående, t. ex. genom ett telefonsamtal, erhållit besked om att avvikelser från deklARATIONEN ifrågasattes, av denne icke rimligen kunde begäras yttrande i frågan redan till sammanträdet med taxeringsnämnden den 30 juni. I denna situation och då den utredning som förebragts icke gav klart belägg för att avdraget i deklARATIONEN var felaktigt beräknat, synes med hänsyn till E:s rättsskyddsintresse allenast återstått att taxera honom i enlighet med deklARATIONEN och i taxeringsnämndens protokoll låta anteckna, att taxeringsärendet överlämnades till taxeringsintendenten i länet för åtgärd.

Jag vill erinra om att det åligger taxeringsnämndens ordförande att vaka över att taxeringsarbetet bedrivs på sådant sätt att dylika fall icke uppkomma annat än rent undantagsvis, då ju eljest taxeringsarbetet överväldras på länsstyrelsens taxeringssektion.

I underrättelse om avvikelser från självdeklARATIONEN skall, såsom stadgas i 69 § taxeringsförordningen, skälen för avvikelserna angivas. Orsaken härtill är att den skattskyldige med ledning av innehållet i underrättelsen skall kunna avgöra om han har anledning att överklaga taxeringsnämndens beslut och hur han skall bemöta detsamma. Naturligen kan icke ifrågakomma att begära någon detaljerad redogörelse för skälen men den underrättelse som utsänts till E. är uppenbarligen icke tillräckligt motiverad. Att hänvisa till en sakkunnigberäkning, varom E. saknar kännedom, ger lika litet ledning som om hänvisningen icke alls funnits.

En person L. yrkade i sin år 1963 i en landskommun avgivna särskilda självdeklARATIONEN avdrag för kostnader för 24 resor till en honom tillhörig, därstädes belägen jordbruksfastighet med 465 kronor.

Under taxeringsarbetet underrättades L. om att nämnden ifrågasatte att vägra honom avdrag för 12 av resorna såsom varande av privat natur, »då där fanns en mindre stuga på området». I anledning därav begärde L. — under framhållande av att enbart den omständigheten, att en byggnad funnes på fastigheten, icke kunde motivera att ej samtliga resor för arbete på platsen skulle vara avdragsgilla — att få motiveringen närmare preciserad, så att han bleve i tillfälle att inkomma med de kompletterande upplysningar som kunde anses erforderliga. Framställningen föranledde ej annat än att taxeringsnämndens ordförande i underrättelse till L. om avvikelser från deklARATIONEN upplyste, att nämnden vid förnyad prövning av taxeringen vidhållit sitt taxeringsförslag, enär inga sakskäl framförts mot detsamma och den omständigheten, att en sommarstuga funnes på området,

ansetts utgöra fullgott skäl att ej medgiva avdrag för samtliga resor till fastigheten.

I en hit inkommen skrift anförde L. klagomål över att han ej erhållit svar å sin framställning om motivering. Han uppgav därvid att hans resekostnadsavdrag året innan likaledes reducerats till hälften av yrkat belopp, ehuru då med motivering att sådant avdrag allenast medgåves med belopp motsvarande kostnaden för billigaste färd sätt. Som han vid årets taxering iakttagit denna regel, hade han ej kunnat finna den nya motiveringen godtagbar. Därtill kom enligt L. att ifrågavarande stuga vore avsedd till och även användes såsom arbetsbod medan hans sommarstuga vore belägen å annan ort. Till följd av taxeringsnämndens underlåtenhet hade han blivit nödsakad att besvara sig hos prövningsnämnden.

I avgivet yttrande anförde taxeringsnämndens ordförande att det av L:s ifrågavarande framställning till nämnden framgick, att han rätt uppfattat skälet för avvikelsen men att han det oaktat underlåtit att bemöta det samma utan endast begärt att få motiveringen närmare preciserad. Därest taxeringsnämndsordförandena i blott ett mindre antal fall skulle behöva ägna så mycken tid åt korrespondens med de skattskyldiga, som L. syntes fordra, skulle enligt ordförandens åsikt taxeringsarbetet helt förryckas. Ordföranden ansåge sig icke ha brustit i sina skyldigheter men överlät åt JO att avgöra detta. Han framhöll dessutom att stugan vore utrustad med eldstad och skorsten samt vore kringgårdad med staket, varför det knappast kunde vara fråga om en vanlig arbetsbod, samt vidare att prövningsnämnden — oaktat han därstädes medgivit det vara möjligt, att stugan ej längre användes som sommarstuga — lämnat L:s besvär utan bifall.

I skrivelse till taxeringsnämndsordföranden anförde jag följande.

Av ett tidigare härstädes avgjort ärende framgår, att ett av L. vid 1962 års taxering yrkat avdrag å 432 kronor för bilresor till fastigheten i fråga icke godtagits av vederbörande taxeringsnämnd, enär avdragsbeloppet ansetts alltför högt i förhållande till uppgiven nettointäkt av egendomen, samt att nämnden därför ansett skäligt medgiva honom avdrag med allenast 216 kronor eller sålunda halva det yrkade beloppet, vilket avdrag beräknades motsvara kostnaden för sex resor med billigaste färd sätt.

Mot denna bakgrund framstår det såsom förklarligt att L., då taxeringsnämnden vid innevarande års taxering åberopat annan grund för tilltänkt avvikelse beträffande resekostnader önskat närmare motivering härför. Härtill kommer att ifrågavarande stuga icke såsom nämnden antagit varit någon sommarstuga, varför nämndens kortfattade meddelande måste tett sig än svärförklarligare för L. Det bärande skälet för att endast delvis bifalla avdragsyrkandet var, att L. icke visat att tillsynen och skötseln av fastigheten krävde så många resor som yrkandet avsåg. Om sådan motive-ring lämnats, hade L. fått tillfälle att styrka att det av honom uppgivna antalet resor verkligen erfordrades för tillsyn av fastigheten. Med hänsyn

till det anförda kan Ni genom Eder underlåtenhet att besvara L:s förfrågan icke anses ha iakttagit bestämmelserna i 65 § taxeringsförordningen på ett godtagbart sätt. Med hänsyn till omständigheterna låter jag dock bero vid vad i saken förekommit.

I avlämnad självdeklaration tillgodoförde sig en person K. avdrag för sina tjänsteintäkters förvärvande med 1 246 kronor — avrundat till 1 300 kronor — enligt separat specifikation. Denna upptog avdrag för kostnader för resor till arbetsplatsen med 396 kronor, för vissa andra resor med 250 kronor, för avskrivning å inköpt skrivmaskin med 115 kronor, för hyra av räknemaskin med 120 kronor, för stämplor med 100 kronor samt för vissa merkostnader för lyse, telefon, transporter m. m. med 265 kronor. Taxeringsnämnden avvek från deklarationen därutinnan, att »som skäligt avdrag för kostnader för intäkternas förvärvande medgavs 700 kronor». Häröver anförde K. besvär hos prövningsnämnden med yrkande att bli taxerad enligt deklarationen. Prövningsnämnden godkände fyra av de sex avdragsposterna men nedsatte av närmare anförda skäl två av posterna, i följd varav omkostnadsavdragen bestämdes till ett till 1 100 kronor avjämnat belopp.

K. anförde härstädes klagomål över att han ej fått tillfälle yttra sig innan avvikelserna beslutats samt att några skäl för avvikelserna icke lämnats.

I avgivet yttrande uppgav taxeringsnämndsordföranden att han i lösbrev avsänt underrättelse om ifrågasatt avvikelse varom anteckning även gjorts å deklarationen. Beträffande motiveringen i beskedet om taxeringsnämndens slutliga ställningstagande förklarade ordföranden att — eftersom yttrande icke inkommit över den preliminära avvikelserna och då de i specifikationen angivna avdragen syntes grundade mera på beräknade än verkliga kostnader — det icke ansetts nödvändigt att i det slutliga meddelandet angiva vilka poster, som angripits av taxeringsnämnden.

Vid ärendets prövning anförde jag rörande motiveringsfrågan följande.

Beskedet om avvikelserna från deklarationen innehåller endast upplysning om att såsom skäligt avdrag för intäkternas förvärvande medgivits 700 kronor mot yrkade 1 300 kronor och innehåller således icke någon motivering för avvikelserna. Självfallet borde beskedet — i likhet med prövningsnämndens beslut, som avfattats på ett föredömligt sätt — innehållit uppgift om vilka avdragsposter som ansågos icke kunna godtagas och skälen därtill, i all synnerhet som taxeringsnämnden uppgivits ha tagit ställning till de olika avdragsposterna och det sålunda var möjligt att kortfattat lämna en tillräcklig motivering för taxeringsnämndens beslut. Genom underlåtenheten att motivera avvikelserna har K. lämnats i ovisshet om vilka av de sex avdragen, som icke godtagits av taxeringsnämnden. Beskedet har följaktligen icke givit K. — såsom avses med hithörande bestämmelser i taxeringsförordningen — någon vägledning vid fullföljd av talan mot nämndens beslut. På ett dylikt sätt få skattskyldiga givetvis icke behandlas. Med

hänsyn till omständigheterna anser jag mig emellertid kunna låta bero vid en allvarlig erinran om vikten av att taxeringsnämnderna motivera sina beslut på sätt som gör det möjligt för de skattskyldiga att förstå de överväganden, som legat till grund för besluten, och att i förekommande fall hos prövningsnämnderna argumentera mot desamma.

Rörande frågan huruvida taxeringsnämnd äger att i vitesföreläggande bestämma att skattskyldig skall *avlämna självdeklaration till annan mottagare än som avses i 35 § taxeringsförordningen* må följande fall anföras.

Vid inspektion av en länsstyrelse uppmärksammades, att en taxeringsnämnd förelagt skattskyldig att vid vite av 3 000 kronor *till taxeringsassistenten* avlämna allmän självdeklaration samt att länsstyrelsen efter därom gjord anmälan sedermera förpliktat den skattskyldige att utgiva försuttet vite med ett till 1 000 kronor jämkat belopp.

I anledning härav påpekade jag att föreläggandet gått ut på att deklARATIONEN skulle avlämnas till annan än den som utfärdat föreläggandet eller enligt taxeringsförordningen vore behörig mottagare av självdeklaration samt ifrågasatte om en så beskaffad anmaning vore godtagbar såsom grund för utdömmande av försuttet vite.

Efter remiss inkom länsstyrelsen med yttrande, däri anfördes följande.

Taxeringsnämnden har i ifrågavarande anmaning intagit orden »till nedan angivna taxeringsassistent» utan att överstryka de i formuläret upptagna orden »till undertecknad ordförande». Enligt vad taxeringsassistenten uppgivit hade avsikten med detta tillägg till texten i formuläret endast varit att påpeka, att deklARATIONEN kunde — vilket nämnden ansåg lämpligast — ingivas till taxeringsassistenten men att detta givetvis ej hindrade, att deklARATIONEN ingavs direkt till taxeringsnämndens ordförande eller att upplysningar inhämtades från denne. Det må framhållas, att taxeringsassistenten hade sitt kontor centralt beläget inom taxeringsdistriktet, där han i regel dagligen var anträffbar för allmänheten. Han torde därför ha varit lättare att anträffa än taxeringsnämndens ordförande och i egenskap av taxeringsnämndens biträde förvarade han hos sig nämndens handlingar. Ifrågavarande tillägg kan därför ej ha inneburit något förfång för den anmanade utan snarare underlättat dennes möjligheter att komma i kontakt med taxeringsmyndigheterna och bör — ehuru den språkliga utformningen är mindre välfunnen — närmast uppfattas såsom angivandet av en adress dit skrivelser till ordföranden lämpligen kunde sändas. Enligt länsstyrelsens mening bör fördenskull tillägget ej rimligen utgöra hinder mot ett utdömmande av det i anmaningen förelagda vitet.

I skrivelse till länsstyrelsen anförde jag följande.

35 § taxeringsförordningen reglerar till vem deklARATIONEN, som avgives utan anmaning, må avlämnas. Förordningen upptager icke föreskrift, som ger taxeringsnämnd eller annan befogenhet att bestämma att deklARATIONEN skall avlämnas till annan mottagare än dem som angivas i förstnämnda paragraf.

De bestämmelser i förordningen, som ge taxeringsnämnd befogenhet att anmana eller att vid vite förelägga skattskyldig att avgiva deklaration, kunna icke — utan stöd i författningstexten — ges den innebörd, att nämnden äger föreskriva att deklarationen skall avlämnas till annan mottagare än som avses i 35 § förordningen, och sålunda ge nämnden en befogenhet som den eljest icke har. En motsatt uppfattning skulle innebära att taxeringsnämnd skulle kunna betunga skattskyldig i vidare mån än taxeringsförordningen uttryckligen föreskriver.

Jag anser därför att taxeringsnämnden förfarit oriktigt i påtalat hänseende. Såsom föreläggandet utformats i detta fall synes den skattskyldige dock icke ha blivit otillbörligt betungad. Saken kan därför synas bagatellartad. Det är dock ur principiell synpunkt av vikt att länsstyrelsen tillser, att de underordnade lokala organen icke tillämpa en praxis som uppenbarligen icke är förenlig med vad från statsmakternas sida åsyftades med hörande bestämmelser.

30. Förfarandet i prövningsnämnd

I ett par fall ha skattskyldiga påtalat, att *prövningsnämnd* först efter den 30 juni avgjort *besvärsmål* och ifrågasatt om icke nämndens beslut därför vore en nullitet.

I ett av dessa ärenden inkom landskamreraren med yttrande, däri han inledningsvis redogjorde för hurusom det å såväl taxeringssektionen som prövningsnämndens kansli under ifrågavarande tid på grund av sjukdom och tjänstledigheter för kurser rått personalbrist, varjämte extraordinära arbetsuppgifter förelegat. Han anförde vidare:

Redan i början av juni stod det klart, att ett antal mål, som författningens enligt skulle vara avgjorda senast den 30 juni 1963 icke skulle kunna handläggas inom den sålunda föreskrivna tiden utan åsidosättande av viktiga regler för skatteprocessen. De tidsfrister, som stod kansliet till buds för remissbehandling, skriftväxling med parterna och för komplettering av utredning var alltför knappa. De skattskyldigas benägenhet att nonchalera remisstider och den prekära situationen i taxeringssektionens ledning kom att medföra opåräknad tidsutdräkt vid den slutliga skriftväxlingen med parterna. Stora svårigheter uppstod för mig såsom prövningsnämndens ordförande att hinna tillräckligt grundligt inläsa och överväga målen för föredragning i prövningsnämnden. I detta läge fann prövningsnämnden — inför utsikten att nödgas döma i målen på ett bristfälligt, ofullständigt och endast nödortfigt genomgånet material — att de skattskyldigas rättssäkerhet bäst tillgodosågs genom att kravet på tillfredsällande utredningar och noggranna överväganden så långt möjligt upprätthölls. Den föreliggande arbetssituationen nödvändiggjorde helt enkelt viss förskjutning av stadgad tidsfrist för målens avgörande genom ajournering av sammanträdet den

30 juni till dag i juli månad, då beredningen av målen hunnit avslutas. Sådan ajournering beslöts därför av prövningsnämnden.

Vid nu anförda förhållanden och då den påtalade ajourneringen tillkommit för att tillgodose den skattskyldiges intressen i processen och icke förorsakat skada för någon part, hemställer jag, att anmälan icke måtte till någon åtgärd föranleda.

Vid ärendets prövning anförde jag följande.

Regeringsrätten har i ett år 1950 avgjort mål haft att taga ställning till frågan huruvida taxering till krigskonjunkturskatt år 1944, vilken författningens enligt skulle ha verkställts senast den 31 december nämnda år, lagligen kunnat ske efter sistnämnda datum. Enligt utslag den 22 februari 1950 (RÅ 1950 ref. 8) fann regeringsrätten den omständigheten, att prövningsnämnden på grund av vid sammanträde den 30 december 1944 föreliggande mängd av ärenden icke hunnit avsluta detta samma dag utan ajournerat detsamma till den 5 januari 1945, ej kunde föranleda till att de vid detta sammanträde fattade besluten icke skulle anses i laga ordning tillkomna.

Under hänvisning till nämnda prejudikat finner jag någon erinran icke kunna riktas mot att ifrågavarande skattemål under förhandenvarande omständigheter icke avgjorts förrän efter utgången av juni månad.

I ett annat prövningsnämndsärende uppkom fråga huruvida *tjänsteman, som utfört taxeringsrevision, ägde som intendent föra talan i samma mål*. I avgivet yttrande hävdade vederbörande taxeringsintendent att något principiellt hinder däremot ej syntes föreligga. Intendentens uppmärksamhet hade emellertid fästs vid ett departementschefsuttalande i prop. nr 100/1961 s. 142, enligt vilket revisor »givetvis icke borde föra talan i mål där han själv verkställt revision». Efter kännedom härom hade taxeringsintendenten ej tillåtit revisor att tjänstgöra som intendent i mål där denne själv verkställt revision. I yttrandet framhölls vidare att såväl prövningsnämnden som kammarrätten i det aktuella fallet — där förordnande varom här är fråga givits — icke ansett hinder möta att till prövning uppta besvaren.

Rörande nämnda spörsmål anförde jag följande.

Jämlikt 17 § fjärde stycket taxeringsförordningen gäller, att den som i annan befattning handlagt visst taxeringsärende icke må såsom taxeringsintendent taga befattning med samma ärende. Av förarbetena synes framgå att denna bestämmelse närmast åsyftar det fall, att vederbörande deltagit i ärendets handläggning i taxeringsnämnden. I taxeringskontrollutredningens betänkande (SOU 1960:36), vilket legat till grund för ovannämnda departementschefsuttalande, anfördes i anslutning till förslag om att revisionspersonalen enbart borde utnyttjas för revisionsuppdrag, att taxerings-

revisionen med utgångspunkt från gällande rättsgrundsatser borde utföras av person, som vore helt obunden av partställningen i skatteprocessen. Enligt de sakkunniga kunde det anses vara ett rättssäkerhetsintresse, att revisionspersonalen hölles fri från själva processföringen. Denna personal komme därigenom att även i allmänhetens ögon framstå såsom endast opartiska utredare i taxeringsmål.

Enligt min mening har stadgandet i 17 § fjärde stycket taxeringsförordningen utgjort hinder för att förordna den ifrågakvarande taxeringsrevisorn att föra talan som intendent i skattemål, i vilket han tidigare utfört taxeringsrevision. Innebörden av stadgandet i förevarande hänseende har emellertid tidigare icke framstått såsom klar. Med hänsyn härtill kan förordnandet icke läggas vederbörande befattningshavare till last såsom fel.

Rörande frågan om *den tid, som bör lämnas skattskyldig att yttra sig* över framställt yrkande, må följande fall anföras.

Efter taxeringsrevision yrkade vederbörande intendent höjning av en köpmans, av taxeringsnämnden åsatta skönstaxering å 50 000 kronor till 99 195 kronor. Samtidigt yrkades eftertaxering för föregående år med c:a 80 000 kronor. Den 19 juni erhöll den skattskyldige del av yrkandena jämte protokoll över verkställd revision, därvid tillfälle bereddes honom att yttra sig senast den 29 juni. Den skattskyldige påtalade härstädes bl. a. att han icke erhållit rimlig tid att yttra sig med hänsyn till materialets omfattning och ärendets vikt.

Jag förklarade mig dela den skattskyldiges uppfattning att den honom för yttrande förelagda tiden varit alldeles för kort. Med hänsyn till vissa i ärendet upplysta speciella förhållanden med avseende å rådande arbets- och personalsituation fann jag dock att det icke kunde läggas någon befattningshavare till last som tjänstefel att remisstiden bestämts på sätt skett. Vad i saken förekommit gav mig emellertid anledning understryka vikten av att tillräckligt, efter förhållandena avpassat rådrum städse beredes skattskyldig att yttra sig över framställda yrkanden.

I ett ärende uppkom frågan huruvida *taxeringsintendent kan anses pliktig att från skattskyldig införskaffa handlingar, som denne åberopat* till stöd för anförda besvär. I det aktuella fallet hade den skattskyldige yrkat avdrag för omkostnader i verksamhet som handelsresande med vissa angivna belopp samt framhållit att uppgifterna grundade sig på fullständig bokföring med verifikationer, som på begäran kunde företes. Vederbörande intendent anförde att det av deklARATIONEN syntes framgå att den skattskyldige icke kunde ha verifikationer eller löpande anteckningar över samtliga avdragna uppgifter, varför en skönsbedömning var nödvändig. Intendenten — som

icke införskaffade räkenskapshandlingarna — utförde en beräkning, som enligt hans åsikt visade, att de av taxeringsnämnden medgivna avdragen med visshet kunde antagas icke vara för låga. Prövningsnämnden fann att deklARATIONEN måste anses grundad på bokförda uppgifter om antal resdagar och havda kostnader och fann därutinnan ej skäl frångå uppgifterna i deklARATIONEN.

Rörande ovannämnda spörsmål inhämtade jag yttrande av styrelsen för Sveriges Taxeringsintendenters förening, som anförde.

Jämlikt 77 § taxeringsförordningen åligger det taxeringsintendent att vid besvär eller vid yttrande, som avgives över besvär, foga tillgänglig utredning. När det gäller att fullgöra detta åliggande har taxeringsintendent att utgå från vad som enligt 17 § taxeringsförordningen åligger taxeringsintendenten i länet. Enligt sistnämnda stadgande har taxeringsintendenten skyldighet att dels bevaka det allmännas rätt, dels verka för att taxeringarna bliva likformiga och rättvisa.

När det i 77 § talas om att taxeringsintendent skall vid yttrande foga tillgänglig utredning, torde härmed avses, att prövningsnämnden skall tillföras all tillgänglig utredning, både sådan som bifogats besvär och sådan som senare införskaffats av taxeringsintendenten. Denne torde sålunda icke äga rätt att undanhålla prövningsnämnden material, som införskaffats, oavsett vilken uppfattning han har om materialets betydelse i processen. Har skattskyldig erbjudit utredning, men taxeringsintendenten ansett denna obehörlig för sitt ställningstagande, kan det enligt styrelsens mening ej föreligga någon skyldighet för taxeringsintendenten att införskaffa utredningen. Han bör emellertid, därest erbjudandet ej framgår av handlingarna i målet, underrätta prövningsnämnden därom.

Det är tydligt, att man ofta kan hysa olika meningar rörande frågan, vilket bevismaterial, som skall föreligga. Härvid måste hänsyn tagas till förhållandena i varje särskilt fall såsom till målets beskaffenhet, till tillgänglig tid och till de personalresurser, som stå taxeringsintendenten till buds. Enligt styrelsens mening kan en taxeringsintendent icke klandras, om han i ett visst läge anser, att viss utredning ej bör införskaffas. Såsom exempel kan nämnas räkenskapshandlingar eller dylikt, som redan genom lämnad beskrivning eller på annat sätt framstå som obehörliga ur bevis-synpunkt.

En tolkning innebärande obegränsad skyldighet för taxeringsintendent att mottaga varje utredning, som skattskyldig önskar åberopa, skulle kunna leda till olämpliga konsekvenser. Bl. a. skulle skattskyldig kunna förhåla processen, genom att upprepade gånger erbjuda utredning av olika slag, varvid taxeringsintendenten varje gång skulle vara nödsakad införskaffa utredningen och slutligen råka i tidsnöd. Ett tillgodoseende av dylika krav från skattskyldigs sida kan komma att stå i strid med den allmänna skyldighet taxeringsintendent har att till prövningsnämnden överlämna sina mål inom sådan tid, att denna erhåller nödigt rådrum för sin prövning.

Styrelsen anser således, att det icke föreligger någon ovillkorlig skyldighet för taxeringsintendent att från skattskyldig införskaffa handlingar, som av denne åberopats till stöd för anförda besvär. Skyldigheten härutinnan torde i varje särskilt fall böra bedömas mot bakgrunden av taxeringsintendentens allmänna skyldigheter enligt 17 § taxeringsförordningen.

Vid ärendets prövning anförde jag följande.

Jag delar helt föreningsstyrelsens uppfattning att det icke föreligger någon ovillkorlig skyldighet för taxeringsintendent att från skattskyldig införskaffa räkenskapshandlingar, som av den skattskyldige åberopats till stöd för dennes talan. Huruvida så bör ske eller icke får bedömas med hänsyn till omständigheterna i det särskilda fallet, därvid hänsyn bl. a. måste tagas till tillgänglig arbetskapacitet i förhållande till den totala arbetsmängden ävensom till den betydelse det erbjudna bevismaterialet kan tänkas ha. I förevarande fall har icke från intendents sida gjorts gällande att det erbjudna bevismaterialet skulle ha varit i sin helhet irrelevant. Om i ett sådant läge en intendent finner sig icke kunna granska det av den skattskyldige erbjudna bevismaterialet, synes det mig ligga närmast till hands att godtaga den skattskyldiges uppgifter. Det kan dock rimligen icke göras gällande, att intendenten handlar felaktigt genom att likväl vidhålla sitt yrkande och sålunda hänskjuta saken till den prövande myndighetens bedömning. Det är emellertid uppenbart att intendenten, om han i dylikt fall vidhåller sin ståndpunkt, vid prövningsnämndens eller skattedomstolarnas bedömning av bevisfrågan kommer i ett påtagligt underläge i förhållande till den skattskyldige. I det nu aktuella fallet har ju också prövningsnämnden, enligt min mening med rätta, ansett sig böra godtaga den skattskyldiges uppgifter, såvitt nu är i fråga.

På sätt framgår av det sagda finner jag alltså att intendenten icke kan anses ha åsidosatt sin tjänsteplikt genom sin underlåtenhet att granska det erbjudna bevismaterialet. Jag finner därför klagomålen i denna del icke kunna föranleda vidare åtgärd från min sida.

I sin år 1960 i Brännkyrka församling i Stockholm avlämnade allmänna självdeklaration upptog en ingenjör såsom intäkt av tjänst hos ett bolag bl. a. ersättning för resor med egen bil i tjänsten med 2 244 kronor samt yrkade avdrag med samma belopp. Därjämte yrkade den skattskyldige — under åberopande av arbetets samtidiga bedrivande i Hässelby, Solna, Bagarmossen, Hammarby och Nybohov — avdrag för resor med egen bil med 1 326 kronor. Taxeringsnämnden vägrade avdrag för detta belopp.

I besvär hos Stockholms stads prövningsnämnd uppgav den skattskyldige, att den från arbetsgivaren uppburna bilersättningen allenast avsåg resor mellan arbetsplatserna under arbetstid. Enär den skattskyldige sålunda var beroende av bilen i arbetet, var yrkandet om avdrag med 1 326 kronor korrekt. Vederbörande taxeringsintendent ansåg den omständigheten att bilen använts i tjänsten sakna betydelse men fann att avdrag borde medgivas med skäliga 450 kronor, motsvarande kostnaden för resor med allmänna kommunikationsmedel. Prövningsnämnden medgav enligt beslut den 22 februari 1961 avdrag i ifrågavarande hänseende med 450 kronor samt nedsatte taxeringarna i enlighet därmed.

Efter besvär hos kammarrätten, vilka besvär avstyrktes av vederböran-

de taxeringsintendent, förklarade kammarrätten genom utslag den 7 oktober 1963 den skattskyldige, med hänsyn till hans behov av egen bil i tjänsten, berättigad till avdrag för kostnader för resor med bilen mellan bostaden och arbetsplatsen med yrkat belopp.

Vid 1961 års taxering medgav taxeringsnämnden avdrag i motsvarande hänseende med 500 kronor mot yrkade 901 kronor.

Häröver anförde den skattskyldige besvär som inkommo till prövningsnämnden den 25 februari 1964. Intendenten hemställde att besvären icke måtte upptagas till prövning, när de inkommit efter den ordinarie besvärstidens utgång, samt framhöll att besvären jämväl i sak borde avslås. I påminnelser återopade den skattskyldige kammarrättens utslag beträffande 1960 års taxering samt gjorde gällande, att förhållandena voro desamma i båda målen. Intendenten vidhöll sitt avslagsyrkande. Prövningsnämnden, som fann extraordinär besvärsmätt föreligga, fann enligt beslut den 27 maj 1964 den skattskyldige icke berättigad till ytterligare avdrag och lämnade besvären utan bifall. Över sistnämnda beslut anförde den skattskyldige besvär hos kammarrätten.

I en därefter hit inkommen skrift anförde den skattskyldige klagomål mot taxeringsintendenten, därvid uppgavs att denne — vid en av den skattskyldige telefonledes gjord förfrågan angående anledningen till att intendenten i strid mot kammarrättens utslag beträffande 1960 års taxering yrkat avslag å besvären över 1961 års taxering — gjort gällande, att han i dylika taxeringsfrågor ensam avgjorde vad som var rätt samt att han icke behövde taga hänsyn till skattedomstolarnas avgöranden i liknande ärenden. En sådan inställning medförde, framhöll klaganden, att enligt prejudikat fullt korrekta avdragsyrkanden avslagos av taxerings- och prövningsnämnder och att rättelse kunde vinnas i kammarrätten först efter tre års processande, vilket stod i strid mot bestämmelsen i 1 § taxeringsförordningen om att vid taxeringsarbetet skulle iakttagas att taxeringarna blevo i möjligaste måtto likformiga och rättvisa.

I anledning av klagomålen inkom intendenten med yttrande, däri han anförde i huvudsak följande: Uppgifterna angående vad som förekommit vid telefonsamtalet måste böttna i ett missförstånd. I vart fall hade han icke något minne av samtalet. Han var emellertid förvissad om att den skattskyldige vid ett dylikt telefonsamtal måste ha fått beskedet att en tjänstgörande taxeringsintendent hade att självständigt avgiva yttrande i målet. Enligt bestämmelserna i 66 § taxeringsförordningen skulle för skattskyldig varje år bestämmas huruvida och med vilket belopp taxering skulle åsättas honom. En vid ett tidigare års taxering skedd bedömning hade följaktligen icke alltid betydelse för ett senare års taxering. Prövningsnämnden hade delat hans uppfattning i sakfrågan. Att kammarrättens utslag icke överklagats — oaktat vederbörande taxeringsintendent

icke delat domstolens uppfattning i förevarande fråga — fick förutsättas ha berott på, att möjligheten att erhålla provningstillstånd bedömts som ringa.

I skrivelse till den skattskyldige anförde jag därefter följande.

Taxeringsintendenten har haft att självständigt och på eget ansvar bedöma det berättigade i avdragsyrkandet. Huruvida avdrag bort beviljas är en bedömningsfråga, som icke blivit närmare reglerad i lag eller författning och som otvivelaktigt ger utrymme för olika meningar. Kammarrättens tidigare utslag i liknande fråga har icke varit för intendenten bindande. Dennes uppfattning i frågan — som för övrigt delats av provningsnämnden — kan därför icke läggas honom till last såsom fel och förty icke föranleda något mitt ingripande.

Jag vill tillägga att jag väl förstår att det för den enskilde måste framstå såsom betänkligt att myndigheter icke iakttaga den rättsuppfattning som kommit till uttryck i överordnad instans' beslut, med påföljd att den enskilde tvingas att fullfölja talan för att få sin rätt. En dylik ordning medför kostnader och besvär för den enskilde och tvingar honom att erlægga skatt som han kan återfå först efter flera år. Från allmän synpunkt är även att beakta att förfarandet medför ökat arbete för redan tungt arbetsbelastade myndigheter. Erfarenheten ger emellertid vid handen att tjänstemännen — även om de äro av annan mening — brukar rätta sig efter den praxis som tillämpas av högre instans, sedan praxis blivit tillräckligt fast. Med hänsyn härtill och då det ur allmän synpunkt är av väsentligt intresse att bevara tjänstemännens självständiga ställning, lär en begränsning av denna genom lagstiftningsåtgärder icke böra ifrågakomma.

31. Utdömmande av taxeringsviten

Såsom jag framhållit i ämbetsberättelsen 1964 s. 569 o. f. är det av stor vikt, att — till förekommande av att taxeringsvite icke uttages i andra fall än då så kan anses påkallat ur allmän synpunkt — tillräcklig utredning förebringas i vitesärenden. Ansvar för att sådan utredning förebringas ankommer i första hand på taxeringsintendenten, som har att avgöra om han hos länsstyrelsen skall göra framställning om vitets uttagande. Därjämte äger länsstyrelsen vittgående befogenhet att bedöma frågor om vite bör uttagas och om skäligheten av vitesbeloppet. För att rätt kunna bedöma dessa frågor har länsstyrelsen att tillse att erforderlig utredning föreligger.

Vid inspektion av en länsstyrelse iaktogs, att ovanligt höga viten utdömts beträffande två rörelseidkare utan att, såvitt av handlingarna fram-

gick, utredning skett om anledningen till försummelserna och om de skattskyldigas personliga förhållanden.

I avgivet yttrande lämnade länsstyrelsen — som efter inspektionen lät verkställa viss utredning — en sammanfattning av omständigheterna i de båda ärendena och anförde därefter:

Sammanfattningen giver vid handen, att de skattskyldiga, om vilka här är fråga, under ett flertal år underlåtit att avgiva vederbörliga självdeklarationer. Det har icke heller från deras sida framförts någon omständighet, som skulle kunna anföras såsom skäl för denna uraktlåtenhet. Taxeringsnämnden har för den skull varit nödsakad att anmana vederbörande att fullgöra dem åliggande deklarationsskyldighet, varvid vitesföreläggande måst tillgripas vid såväl 1962 som 1963 och 1964 års taxeringar. Då denna åtgärd icke medfört åsyftad verkan, har skönstaxering måst åsättas. De av taxeringsnämnden beträffande A. förelagda vitena i samband med 1962—1964 års taxeringar hade fixerats till respektive 500, 1 000 och 1 500 kronor samt motsvarande viten beträffande B. till respektive 1 000, 2 000 och 2 500 kronor. Det bör understrykas, att, när frågan om föreläggande av vite samt dettas storlek av taxeringsnämndsordföranden anmäldes för den med såväl personliga som andra förhållanden på orten väl förtrogna nämnden, enighet rått om det befogade i ordförandens förslag.

Det är utomordentligt viktigt att envar skattskyldig fullgör sin lagenliga deklarationsskyldighet. Ett viktigt hjälpmedel för taxeringsmyndigheterna är därvid vitesinstitutet. Länsstyrelsen är medveten om att institutet i rättssäkerhetens intresse måste användas med omdöme och urskillning. Den undersökning, som länsstyrelsen under hand låtit verkställa i föreliggande fall om anledningen till deklaraionsförsummelserna, visar dock, såsom tidigare anförts, att någon godtagbar anledning till de skattskyldigas uraktlåtenhet vare sig av direkt personlig eller av annan art icke förelegat. Resultatet av denna undersökning överensstämmer sålunda helt med det beslut vartill taxeringsnämnden kommit i samband med dess behandling av frågan om de nu aktuella vitesföreläggandena.

Under återopande av vad sålunda och i övrigt anförts får länsstyrelsen uttala, att länsstyrelsen finner fog ha förelegat för utdömande icke endast av de förelagda vitena i och för sig utan ock vad beträffar storleken av vitesbeloppen.

Vid min prövning fann jag beträffande taxeringsintendentens förfarande att — även om hans framställningar i belysning av den sedermera förebragta utredningen kunde anses sakligt befogade — han bort efterforska anledningen till de skattskyldigas försummelser och deras personliga förhållanden samt bort framlägga samtliga uppgifter för länsstyrelsen (jfr JO:s ämbetsberättelse 1961 s. 391).

Vidkommande länsstyrelsens handläggning av vitesärendena, fann jag att länsstyrelsen — då tillräcklig utredning icke förebragtes av intendenten — själmant borde ha föranstaltat därom. Så hade emellertid icke skett. Länsstyrelsen hade sålunda först i anledning av inspektionsremissen låtit inhämta utredning om de skattskyldigas personliga förhållanden. Enligt min mening kunde ej ens den dåmera förebragta utredningen anses tillräcklig

för att bedöma om de ovanligt höga vitena kunde anses rimliga i förhållande till de skattskyldigas ekonomiska förhållanden.

Med dessa uttalanden var ärendet av mig slutbehandlat.

32. Uppbörd av skatt

En skattskyldig, som debiterats skatt på grundval av prövningsnämndens beslut, ansökte om *anstånd med skattens erläggande* till dess kammarrätten prövat av honom anförda besvär över beslutet. I avgivet yttrande förklarade sig taxeringsintendenten med hänsyn till att han hemställt om avslag å taxeringsbesvären icke kunna tillstyrka bifall till ansökningsen. Vederbörande häradsskrivare fann på grund härav ansökningsen icke kunna bifallas.

Sedan den skattskyldige i en hit inkommen skrift ifrågasatt huruvida en lagstiftning som tillade taxeringsintendenten fullständig suveränitet i angivna frågor var förenlig med demokratiska principer, anförde jag följande.

Jämlikt 49 § 1 mom. uppbördsförordningen må skattskyldig, som anført besvär över taxeringsnämnds, prövningsnämnds eller skattedomstols beslut rörande taxering, beviljas anstånd med inbetalning av skatt på grund av taxeringen, därest vederbörande taxeringsintendent i yttrande över den skattskyldiges framställning om anstånd förklarar sig icke hava något att erinra mot bifall, helt eller delvis, till densamma. Enligt punkt 1 av anvisningarna till nämnda lagrum skall taxeringsintendenten, därest detta med hänsyn till föreliggande omständigheter är möjligt, i yttrandet tillkännagiva sitt ställningstagande till de över taxeringen anförda besvären. På grund härav och då av handlingarna i föreliggande ärende framgår, att taxeringsintendenten icke saknat fog för sitt ställningstagande till taxeringsbesvären, kan myndigheternas behandling av den gjorda anståndsansökan inte bli föremål för någon erinran från min sida.

Såsom jag framhållit i 1959 års ämbetsberättelse (s. 341 o. f.) framstå uppbördsförordningens begränsade möjligheter att bevilja anstånd med skattebetalning såsom en uppenbar brist i uppbördssystemet. Det material, varpå mina uttalanden i ämnet i 1959 års ämbetsberättelse grundades, har av mig överlämnats till chefen för finansdepartementet för beaktande vid övervägande inom departementet av hithörande spörsmål. Enligt vad jag i annat ärende inhämtat har uppbördsutredningen för avsikt att genom delbetänkande framlägga förslag till ökade anståndsmöjligheter. Med hänsyn härtill saknar jag anledning att på grund av vad i detta ärende blivit upplyst vidtaga någon ytterligare åtgärd till ändrade bestämmelser i ämnet.

Vid inspektion av en länsstyrelse undersöktes länsstyrelsens praxis i fråga om *restitution och avkortning på grund av beslut om sänkt eller undanröjd taxering* i de fall beslutet ej vunnit laga kraft och taxeringsintendenten ej

avstått från att överklaga beslutet. Beträffande länsstyrelsens praxis antecknades följande.

- a) Om skatten enligt det tidigare beslutet var betald, verkställdes icke någon omdebitering och icke heller någon restitution. Till stöd för denna praxis återopades uttalanden i proposition 1953:100 (s. 357 och 360).
 b) Om skatten var obetald, verkställdes icke någon omdebitering, i följd varav icke heller någon avkortning skedde. Var sådan skatt restförd, fanns den därför kvar i restlängden och kunde formellt indrivnas. Emellertid meddelades i sådana fall vederbörande utmätningsman per telefon om förhållandet, och man kom överens om att indrivningsåtgärder tills vidare skulle underlåtas.

Med anledning härav lät jag till inspektionsprotokollet anteckna följande.

Vad beträffar de under b) här ovan anmärkta fallen skulle jämlikt 65 § uppbördsförordningen avkortning av ogulden debiterad skatt äga rum, då någon vunnit nedsättning i eller befrielse från honom påförd taxering eller debitering. Emellertid utsades ej i författningstexten eller i förarbetena till denna, huruvida bestämmelsen i 65 § uppbördsförordningen för sin tillämpning krävde att beslutet vunnit laga kraft. Därest emellertid omdebitering och därav följande avkortning ej verkställdes förrän beslut om ändrad taxering vunnit laga kraft, fanns alltjämt exekutionstitel beträffande restförd ogulden skatt även om taxeringen undanröjts. Visserligen utverkades i dessa fall anstånd med indrivningen under hand, men det syntes ändock finnas risk att restförd skatt blev indriven trots undanrörd taxering. Sådana konsekvenser vid uppbördsförordningens tillämpning torde icke ha varit avsedda. Det syntes därför kunna ifrågasättas, om icke omdebitering på grund av ifrågavarande slag av beslut bort ske utan avvaktan på laga kraft i de fall den tidigare debiterade skatten var ogulden.

Efter remiss inkom länsstyrelsen med upplysningar och anförde beträffande de under b) omförmälda fallen följande.

Liksom i fallet a) verkställs icke heller här omdebitering förrän taxeringen vunnit laga kraft. Avkortning och restitution torde kunna betraktas som två sidor av samma sak. I restitutionsfallet vill kronan icke frångå sig möjligheten att kunna göra sig betald för en svävande skattefordran av medel, som tillhöra gäldenären, men som innehållas av kronan i avvaktan på lagakraftägande beslut.

Detta betraktelsesätt torde kunna tillämpas jämväl i den fråga om avkortning, som här beröres. Genom utmätningsförfarande kan utmätningsmannen före meddelandet av det överklagade beslutet ha tillförsäkrat kronan möjlighet att utfå sin skattefordran. Skulle sedan, oberoende av om utslaget vunnit laga kraft, en avkortning äga rum med påföljd att kronans förmånsrätt på grund av utmätningen upphör, beredes den skattskyldige möjlighet att under taxeringsprocessens gång undandraga kronan möjlighet att i framtiden göra sig betald för sin fordran genom att överföra sin egendom till närstående eller på annat sätt göra sig egendomslös. Genom att anstånd med fullföljandet av indrivningsförfarandet äger rum mildras och förhindras att förfarandet medför alltför stor olägenhet för den skattskyl-

dige. Även i den vanliga taxeringsprocessen fortgår ju indrivningen, såvida inte klaganden erhåller anstånd med erläggande av skatten, vilket ingalunda alltid är fallet. Länsstyrelsen medger emellertid att i det fall, varom nu är fråga, viss risk kan föreligga för att indrivningen kommer att fortgå under taxeringsprocessen. Såvitt länsstyrelsen har sig bekant tillämpas även vid andra länsstyrelser samma förfaringssätt som vid denna länsstyrelse.

I detta sammanhang erinrade länsstyrelsen om de s. k. blandade fallen, där skatten endast delvis betalats. En omdebitering skulle leda till avkortning av den icke debiterade skatten och länsstyrelsen skulle då knappast kunna underlåta att restituera den tidigare inbetalade skatten.

I skrivelse till länsstyrelsen anförde jag följande.

Förevarande spörsmål har upptagits till behandling av uppbördsutredningen i dess betänkande om uppbördsfrågor (SOU 1965: 23). Härutinnan har uppbördsutredningen sammanfattningsvis anført följande.

För närvarande är det ovisst i vilken utsträckning en åtgärd enligt uppbördsförelörden kan vidtagas utan hinder av att det beslut som föranleder åtgärden inte vunnit laga kraft. Förfarandet har i detta hänseende visat sig vara oenhetligt, särskilt när det gäller att verkställa restitution på grund av prövningsnämndernas och kammarrättens beslut. I överensstämmelse med vad som gäller i de nordiska grannländerna föreslås, att prövningsnämnds och kammarrättens beslut skall verkställas omedelbart utan avvaktan på laga kraft genom omdebitering och restitution resp. avkortning.

Frågan om förtydligande av reglerna för omdebitering, avkortning och restitution har alltså redan bragts under Kungl. Maj:ts prövning. Jag finner därför icke påkallat att göra någon framställning i ämnet eller att närmare ingå på förevarande för medborgarna betydelsefulla spörsmål.

Beträffande de under b) omnämnda fallen vill jag dock framhålla att anledning till omdebitering och avkortning förefinnes i särskild grad med hänsyn till den av mig i inspektionsprotokollet berörda och av länsstyrelsen bekräftade risken för att restförd skatt indrives trots undanröjd taxering. Att indrivning sker, oaktat taxeringen undanröjts, är uppenbart otillfredsställande. Det framstår därjämte som obilligt att ej verkställighetsåtgärder vid skatteindrivningen återgå under samma förutsättningar som gälla beträffande civila domar.

Till belysande av förevarande spörsmål må följande redogörelse angående förfarandet i Stockholms stad återgivas.

Om skattskyldig genom beslut av prövningsnämnd (efter den 20 november taxeringsåret) eller utslag av kammarrätten vunnit nedsättning i honom påförd taxering verkställs omedelbart omdebitering på grund av detta beslut även om detsamma icke vunnit laga kraft.

Förfarandet är olika beroende på om skatt betalats eller icke.

1) Om skatten enligt den tidigare debiteringen är restförd och alltjämt ogulden anmäles den del av den restförda skatten som motsvarar nedsättningen till avkortning.

Härigenom ändras även restlängden, som är exekutionsurkund vid skatteindrivningen, och utmätningsmannen kan i förekommande fall tillämpa 50 § utsökningslagen angående verkställighet då dom upphäves eller ändras. Avkortning enligt 65 § uppbördsförordningen sker alltså oavsett om beslutet angående ändrad taxering vunnit laga kraft.

2) Om skatten enligt den tidigare debiteringen är betald sker ändock omdebitering men ej restitution utan skatten innehålles tills beslutet vunnit laga kraft eller regeringsrätten avgjort taxeringsfrågan. Restitution sker dock om taxeringsintendenten förklarar sig avstå från att överklaga eller i alldeles speciella undantagsfall.

3) I de s. k. blandade fallen verkställles omdebitering på grund av beslutet om ändring utan avvaktan på laga kraft, varefter ogulden del av restfört belopp anmäles till avkortning. Den del av skatten som är erlagd restitueras däremot inte.

Någon teknisk olägenhet av detta förfarande har icke förmärkts. De innehållna beloppen böra självfallet noga bevakas.

Ärendet var med dessa uttalanden av mig slutbehandlat.

Vid inspektion av en länsstyrelse år 1964 granskades sådana fall, där *överskjutande preliminär skatt innehållits med stöd av 68 § 4 mom. uppbördsförordningen* i avvaktan på slutligt ställningstagande i taxeringsfrågan. Därvid uppmärksammades att tre belopp varit spärrade relativt lång tid.

Från länsstyrelsens sida uppgavs i anslutning härtill, att spärrade belopp släpptes efter hand på grund av rapporter från taxeringsintendenten om underlåten åtgärd beträffande vederbörandes taxering. Förfrågan hos taxeringsintendenten verkställdes tid efter annan, senast den 16 september 1964, såvitt avsåg belopp som spärrats under år 1963 och tidigare år.

Jag lät till inspektionsprotokollet anteckna följande.

Vederbörande departementschef hade i proposition 1953: 100 s. 360 förutsatt, att varsamhet iakttoges med att innehålla överskjutande preliminär skatt i och för eventuell kvittning mot ännu ej debiterad tillkommande skatt. Vidare hade riksskattenämnden i skrivelse till taxeringsintendenterna den 18 november 1961 bl. a. framhållit, att ovannämnda bestämmelser borde tillämpas på sådant sätt att kritik från allmänhetens sida i görlig mån undveks. Med hänsyn härtill kunde ifrågasättas om icke ovan omförmälda belopp av överskjutande preliminär skatt bort utbetalas.

Sedan länsstyrelsen inkommit med upplysningar, anförde jag följande.

Det torde icke råda några delade meningar om att utbetalning av överskjutande preliminär skatt bör ske med största möjliga skyndsamhet. I de fall belopp spärrats för taxeringsundersökning, vilket endast får ske då någon med fog kan förutsättas bli påförd tillkommande skatt, torde taxeringsintendenten i regel ha hunnit att taga ställning till taxeringsfrågan under den för honom gällande ordinarie besvärstiden. Så synes också ha skett i det helt övervägande antalet fall, där belopp spärrats å taxerings-

sektionen i länet. De dröjsmål som uppkommit beträffande två av de ifrågavarande beloppen ha till stor del sin grund i att vederbörande icke genast kunnat anträffas. Beloppen äro numera redovisade.

Beträffande det tredje beloppet å öfver 5 000 kronor fann jag på anförda skäl att undersökning borde i ett tidigare skede ha verkställts för att utröna anledningen till att ett så stort belopp ej avräknats mot någon slutligt fastställd skatt utan stått i balans en relativt lång tid. Beloppet hade emellertid sedermera avräknats mot tillkommande skatt och överskjutande del redovisats till den skattskyldige.

På grund härav och med hänsyn till omständigheterna i övrigt föranledde ärendet icke någon min vidare åtgärd.

I ett inspektionsärende uppkom fråga *huruvida återkallelse må ske av beslut jämlikt 75 § fjärde stycket uppbördsförfordningen att arbetsgivaransvar icke föreligger*. Av handlingarna i ärendet framgick att en häradsskrivare, efter framställning av vederbörande utmätningsman, genom resolution den 1 mars 1961 funnit att betalningsansvar icke förelåg för arbetsgivaren med avseende å viss skattskyldigs oguldna restförda kvarstående skatt enligt debetsedel på grund av 1956 års taxering. Som motivering anfördes att den skattskyldige enligt verkställd utredning slutat sin anställning hos arbetsgivaren i augusti 1956 och sedermera icke varit där anställd. Om beslutet, som var försett med besvärshänvisning, underrättades arbetsgivaren och utmätningsmannen.

Efter förnyad framställning av utmätningsmannen beslöt häradsskrivaren — med ändring »i viss mån» av beslutet den 1 mars 1961 — genom resolution den 19 april 1961 jämlikt 75 § fjärde stycket uppbördsförfordningen ålägga arbetsgivaren solidariskt ansvar jämte den skattskyldige för dennes restförda kvarstående skatt enligt förenämnda debetsedel till ett belopp av 732 kronor. Som skäl för beslutet anfördes, att vederbörande i egenskap av arbetsgivare åt den skattskyldige under år 1955 underlåtit att fullgöra på arbetsgivare ankommande skyldighet att verkställa skatteavdrag för preliminär A-skatt till ett belopp av 1 064 kronor, beräknat till 25 % av 4 256 kronor, som arbetsgivaren under nämnda år utbetalt till arbetstagaren.

Över beslutet anförde arbetsgivaren besvär hos länsstyrelsen, som icke fann skäl bifalla besvären.

I avgivna yttranden förklarade sig häradsskrivaren och länsstyrelsen anse, att laga hinder icke mötte mot omprövning av beslut varom var fråga.

Rörande förevarande spörsmål anförde jag följande.

Spörsmålet om förvaltningsrättsliga avgörandens rättskraft, dvs. frågan huruvida ett beslut av förvaltningsmyndighet binder myndigheterna på sådant sätt att de icke beträffande samma sak kunna meddela ett beslut av annat innehåll, har icke särskilt reglerats i lagstiftningen. De författ-

ningsbestämmelser som finnas härom hänföra sig till olika specialområden. Sådana bestämmelser saknas beträffande beslut rörande arbetsgivaransvar.

Frågan vilka förvaltningsrättsliga beslut som äro av den karaktären att de taga åt sig rättskraft har icke heller närmare angivits inom doktrinen. Det torde därför å de områden, där frågan ej är reglerad genom specialbestämmelser, beträffande varje kategori av beslut få avgöras om med hänsyn till allmänna eller enskilda intressen vederbörande kategori av beslut skall anses vara av den beskaffenhet att avgörandena erhålla rättskraft.

För den enskilde gynnande beslut — exempelvis beslut varigenom någon förklarats sakna viss förpliktelse — torde dock icke utan starka skäl kunna återkallas. Den enskilde bör i regel kunna förlita sig på sådana beslut och inrätta sig efter dem. En motsatt princip skulle medföra otrygghet för den enskilde och risk för att myndigheterna icke handlade frågorna med tillräcklig omsorg och noggrannhet. Inom doktrinen har därför hävdats att av andra skäl än säkerhetsskäl återkallelse av gynnande beslut, som strida mot lag, i allmänhet icke må ske utan stöd av lagbestämmelse eller förbehåll i beslutet. Återkallelse torde vara utesluten även då lagstridigheten hänför sig till beslutets innehåll (se Westerberg: Om rättskraft i förvaltningsrätten s. 235).

Det är givet att dessa skäl mot återkallelse av beslut äro av särskild styrka i de fall, då nya omständigheter icke inträffat. Förvaltningsmyndigheterna torde således i regel icke kunna återkalla gynnande beslut enbart därför att de ändrat uppfattning i sakfrågan (jfr besvärssakkunnigas betänkande med förslag till lag om förvaltningsförfarandet, SOU 1964: 27 s. 476 o. f.).

När det gäller frågan huruvida i fall, då arbetsgivare ej inbetalat skatt för arbetstagare, återkallelse kan ske av beslut om befrielse från arbetsgivaransvar enligt 75 § fjärde stycket uppbördsförordningen äro meningarna uppenbarligen delade. Överståthållarämbetet har sålunda i två utslag den 14 november 1962, som även rörde fall då arbetsgivare ej inbetalat skatt för arbetstagare, förklarat att lagkraftvunna beslut om befrielse från arbetsgivaransvar lagligen icke kunna ändras.

Frågan huruvida i fall, då arbetsgivare ej inbetalat skatt för arbetstagare, beslut om befrielse från arbetsgivaransvar må återkallas är av den natur, att frågans besvarande ankommer på rättstillämpningen. Såvitt jag har mig bekant finnes icke något prejudicerande avgörande. Ehuru jag för min del är av samma uppfattning som överståthållarämbetet, är dock uppenbart att häradskrivarens och länsstyrelsens bedömning icke innefattar tjänstefel.

Vid inspektion av en länsstyrelse uppmärksammades, att *underrättelse till taxeringsnämnd om innehållet i beslut angående existensminimum och jämkning* vanligtvis skedde genom överlämnande av avskrift av beslutet.

Däremot syntes i ärendet prövade handlingar icke ha översänts till nämnden.

Jag lät till protokollet anteckna, att det enligt 17 § uppbördskungörelsen ålåg länsstyrelsen att vid underrättelsen foga i ärendet prövade handlingar.

Efter remiss inkom länsstyrelsen med följande yttrande.

Länsstyrelsen har tidigare till vederbörande taxeringsnämnd översänt prövade handlingar i de beslut, varom nu är fråga. Det visade sig emellertid i vissa fall vara svårt att återfå de överlämnade handlingarna från taxeringsnämnderna. För att undvika, att prövade handlingar skulle förkomma, vidtog sektionsschefen den ändringen i arbetsrutinen, att allenast beslutet, som gjordes något fylligare, skulle översändas till taxeringsnämnderna. Erfarenheterna synas utvisa, att den vidtagna åtgärden icke varit till förfång för arbetet i taxeringsnämnderna, enär ingen förfrågan från dem hittills riktats till länsstyrelsen med begäran om kompletterande upplysningar.

Länsstyrelsen är emellertid fullt införstådd med att det tillämpade förfaringssättet icke överensstämmer med innehållet i det av Eder åberopade stadgandet i 17 § uppbördskungörelsen.

Länsstyrelsen skall i fortsättningen noggrant tillse, att i hithörande mål prövade handlingar komma att överlämnas till taxeringsnämnderna.

Med hänsyn till att länsstyrelsen sålunda förklarat sig i fortsättningen skola noggrant iakttaga den i uppbördskungörelsen föreskrivna skyldigheten, att vid underrättelse om utgången av ärenden av ifrågavarande slag foga prövade handlingar lät jag bero vid den avgivna förklaringen.

Vid inspektion av uppbördsverket i en stad konstaterades beträffande *delgivning av uppbördsverkets beslut*, att desamma delgivits i rekommenderad försändelse med mottagningsbevis. I de fall försändelserna kommit i retur hade förnyade åtgärder för delgivning dock ej vidtagits.

Jag lät till protokollet anteckna följande.

De beslut uppbördsverket hade att fatta voro ofta av den art att delgivning var av vikt. Särskilt var så fallet beträffande beslut där betalningsskyldighet till stora belopp ålagts arbetsgivare för arbetstagares skatt. Om delgivning av sådant beslut ej skedde, kunde det icke vinna laga kraft. Å andra sidan var beslutet exigibelt och utmätningståtgärder kunde därför vidtagas, vilka, om delgivning av beslut ej skett, kunde komma överraskande. Det syntes därför kunna ifrågasättas om ej delgivning genom polisen borde ske i de fall rekommenderad försändelse innehållande beslutet kommit i retur.

Sedan vederbörande kronokamrerare avgivit yttrande, anförde jag följande.

Såsom kronokamreraren framhållit innehåller 59 § uppbördskungörelsen ej någon föreskrift att returnerade underrättelser om beslut skola delgivas genom polismyndighets försorg. Det synes emellertid ej försvarbart att på grund härav i nu avsedda fall helt generellt underlåta vidare åtgärder. Re-

turnerade försändelser böra normalt genomgås. Om det därvid finnes vara av vikt att delgivning kommer till stånd, bör enligt min mening delgivning ske genom polismyndighets försorg. Självfallet bör polismyndighet ej belastas med onödiga delgivningsbestyr.

33. Om ordningen för länsstyrelses uttagande av arvsskatt, som skattskyldig i anståndsfall underlåtit att betala på fastställd förfallodag

Vid inspektion av två skilda länsstyrelser uppmärksammades ett par ärenden rörande uppbörd av arvsskatt, som enligt anståndsmedgivande av domstol skulle erläggas genom årliga inbetalningar. Av de skattskyldiga utfärdade skuldförbindelser jämte säkerhet hade överlämnats till vederbörande länsstyrelse för vård och bevakning.

Sedan i båda fallen de skattskyldiga försummat att erlægga en av de fastställda inbetalningarna, förordnade länsstyrelserna att hos den skattskyldige skulle i den ordning som om uttagande av oguldna kronoutskylder är stadgat uttagas förfallen kapitalskuld jämte räntor. Här skall anmärkas att länsstyrelserna hade att tillämpa AGF i dess före den 1 januari 1965 gällande lydelse.

Vid ärendenas avgörande i augusti 1964 anförde jag — med utgångspunkt från de intill den 1 januari 1965 gällande föreskrifterna — till en början följande.

Jämlikt 53 § första stycket AGF gäller — med visst undantag som här saknar betydelse — att där stämpelbeläggning skall äga rum vid underrätt samt för stämpelbeläggningsen erforderligt belopp icke inbetalas inom föreskriven tid, rätten skall göra anmälan därom hos länsstyrelsen med överlämnande av protokollsutskrift, innefattande beslutet om skattens fastställande, jämte bouppteckning om sådan föreligger.

Enligt andra stycket samma paragraf har länsstyrelse efter anmälan som nu nämnts ävensom vid försummad inbetalning av belopp, som för stämpelbeläggning skall uppbäras av länsstyrelsen, att förordna om det felande beloppets uttagande i den ordning som om uttagande av oguldna kronoutskylder är stadgad, därvid avgift för indrivningen skall utgå enligt grunder som av Konungen bestämmas.

De närmare bestämmelserna om anstånd med erläggande av skatt återfinnas i 55 § nämnda förordning. Av intresse för här uppkommen fråga är främst följande stadganden i paragrafen. Enligt 3 mom. skall, där anstånd beviljas, till beskattningsmyndigheten avlämnas till Kungl. Maj:t och kronan utfärdad skuldförbindelse å det belopp anståndet avser jämte ränta ävensom — med visst undantag — ställas nöjaktig säkerhet. Enligt 4 mom. skall i anståndsfallen den stämpelpfiktiga handlingen förses dels med stämp-

lar till värde motsvarande det till beskattningsmyndigheten kontant inbetalade skattebeloppet, dels ock med anteckning därom att skuldförbindelse blivit avlämnad för återstoden av skattens belopp. I 6 mom. föreskrives bl. a. att underrätt, som mottagit skuldförbindelse, omedelbart har att överlämna densamma med tillhörande säkerhet jämte protokollsutdrag, innefattande anståndsbeslutet, att det ankommer å länsstyrelsen att vårda och bevaka skuldförbindelse och säkerhet samt att till länsstyrelsen influetna belopp skola redovisas såsom stämpelmedel.

När domstol fastställer arvsskatt utgör beslutet såsom sådant icke ett avgörande av den art som enligt 3 kap. UL är exekutionstitel. Detta torde vara grunden till att det ansetts erforderligt med särskilt stadgande om exekutivt uttagande av oguldna arvsskattebelopp (jämför 14 § andra stycket UP). Liksom i flera andra specialskattelagar har i 53 § andra stycket AGF detta angivits på det sättet att felande belopp skall uttagas i den ordning som om uttagande av oguldna kronoutsyldes är stadgad (59 och följande §§ i uppbördsförordningen).

Emellertid är därmed icke sagt att 53 § andra stycket AGF omfattar all sådan arvsskatt, som icke betalas inom rätt tid. Därvid är till att börja med att beakta stadgandets ordalag, nämligen att däri avses — förutom fall, där stämpelbeläggning skolat äga rum vid underrätt — allenast belopp som för *stämpelbeläggning* skall uppbäras av länsstyrelse. Ytterligare är att beakta det förhållandet att vid nu ifrågavarande art av anstånd — till skillnad från sådant anstånd som avses i 17 § AGF — det ansetts erforderligt att uppställa villkoret att den betalningsskyldige skall avlämna, förutom den för flertalet fall föreskrivna säkerheten, skuldförbindelse å med anståndet avsett belopp jämte ränta.

Bakgrunden till ordalagen i 53 § andra stycket AGF och till berörda villkor beträffande en särskild skuldförbindelse synes vara följande. Enligt 39 § andra stycket 1908 års stämpelförordning, vilken förordning reglerade dåtida arvsskatt, gällde att stämpelavgift måste erläggas i förskott och att vederbörande handling ej fick mottagas om beloppet ej erlades. Med en sådan ordning saknades behov av stadgande om utmätning eller säkerställande på annat sätt av statsverkets fordran på stämpelavgift. Det ovillkorliga kravet på kontant förskottsbetalning föreslogs i viss mån uppmjukat i ett av särskilda kommitterade år 1910 framlagt betänkande med förslag till förordning om arvsskatt och skatt för gåva, nämligen genom införande av vissa anståndsregler. De kommitterade tänkte sig därvid att en skuldförbindelse skulle fordras och få gälla som betalningsmedel vid inköp av stämplat, så att stämpelbeläggning även i fortsättningen skulle kunna ske redan vid handlingens ingivande (betänkandet s. 100). Frågan om införande av anståndsregler beträffande arvsskatten utbröts ur förslaget och upptogs till prövning särskilt redan 1911 (prop. nr 194; motiveringen redovisades i prop. nr 193). Därvid ansågs icke lämpligt att skulde-

brevet finge utgöra betalningsmedel, utan i stället skulle stämpelbeläggning ske allenast motsvarande den i samband med inregistreringen gjorda kontanta betalningen, medan anståndsbeloppet skulle betraktas som utestående, ej förfallen uppbörd; sistnämnda del skulle icke komma att utgå i stämpelform (prop. nr 193 s. 31 och 33 o. f.). Den av kommitterade föreslagna ordningen med en skuldförbindelse bibehölls dock, ehuru ej betraktad som betalningsmedel. Anledningen till att skuldförbindelsen alltjämt ansågs behövlig torde ha varit att 1908 års stämpelförordning liksom den år 1911 införda kompletterande förordningen angående anstånd med arvsskatt saknade bestämmelse om att utmätning finge ske på grundval av beslutet om skattens fastställande. Annat kan därför ej antagas än att avsikten var att vid bristande betalning av anståndsbelopp kravet mot den betalningsskyldige skulle grundas å skuldförbindelsen, vid behov i lagsökningsmål så att exekutionstitel erhöles.

De år 1911 införda anståndsreglerna överfördes sedan till 1914 års AGF, varvid de utvidgades att avse även gåvoskatt. Möjlighet till utmätning beträffande arvsskatt på grundval av beslut om skattens fastställande fanns fortfarande ej enligt 1914 års AGF — däremot infördes då sådan möjlighet beträffande gåvoskatt (45 §) — och i fråga om arvsskatten torde därför statsverkets krav alltjämt ha fått grundas på skuldförbindelsen.

1938 års arvsskattekommitté förordade i sitt förslag till AGF att å berörda beskattningsområde *i dess helhet* skulle gälla att vid betalningsföresummelse oguldna skattebelopp skulle uttagas i den ordning som om uttagande av kronoutskylder var stadgad (SOU 1939: 18 s. 159), vilket torde ha inneburit att även i anståndsfallen utmätning avsågs skola kunna ske omedelbart på grundval av beslutet om skattens fastställande; ordningen med en skuldförbindelse bibehölls dock i förslaget. I propositionen omformulerades emellertid den av kommittén föreslagna bestämmelsen i denna del (NJA II 1941 s. 377), troligen främst beroende på att kommitténs formulering ej täckte gåvoskattefallen. Vid denna omformulering angavs som nämnts att den för uttagande av oguldna kronoutskylder stadgade ordningen skulle tillämpas — förutom i de fall där stämpelbeläggning skolat äga rum vid underrätt — vid försummad inbetalning av belopp som för *stämpelbeläggning* skall uppbäras av länsstyrelse. En konsekvens av denna formulering, som sedermera kom att inflyta i författningen, var att stadgandet ej kom att omfatta sådana arvs- eller gåvoskattebelopp som länsstyrelse skulle uppbära utan att stämpelbeläggning därvid kom i fråga.

När det gällde belopp som erlades efter anstånd skulle, såsom ovan framgått, stämpelbeläggning ej äga rum enligt 1911 års förordning; föreskriften att medlen skulle redovisas såsom stämpelmedel innebar endast en anvisning för länsstyrelsens inleverering av medlen till statsverket. Av 1914 års AGF (42 § andra stycket) framgick tydligt att föreskriften om stämpelbeläggning såsom form för skattens erläggande ej gällde anstånds-

fallen. 1941 års AGF är ej lika tydlig på denna punkt; i 52 § första stycket (nuvarande 1 mom. första stycket) har väl undantagits fall av anstånd enligt 55 § när det gäller betalningsfristen, men lagtexten kan ej anses ge besked om att motsvarande undantag är avsett att gälla även i avseende å paragrafens senare stycken och då särskilt tredje styckets föreskrift om stämpelbeläggning. Troligt är dock att man ej avsett att frångå den enligt 1914 års AGF gällande ordningen i här aktuellt avseende, eftersom intet sades härom i förarbetena; jämför även den av 1938 års arvsskattekommitté föreslagna formuleringen av 52 § (betänkandet s. 31) och även det förhållandet att det i 52 § (1 mom.) sista stycket ej stadgats skyldighet att i nu ifrågavarande anståndsfall förete bouppteckning för stämpelbeläggning. I allt fall torde även 1941 års AGF i berört hänseende i praxis ha tolkats såsom innebärande att stämpelbeläggning ej skall äga rum när det gäller belopp som erlägges efter anstånd enligt 55 §. Detta har bestyrkts genom förfrågningar hos några länsstyrelser och hos generalpoststyrelsens stämpelexpedition (jämför även SOU 1961:37 s.164 första stycket). Från stämpelexpeditionen har upplysts att man där vid flera tillfällen fått förfrågningar i saken från länsstyrelser och därvid uttalat som sin mening att stämpelbeläggning ej skall äga rum.

På grund av det anförda anser jag att 1941 års AGF i dess t. o. m. år 1964 gällande lydelse får anses innebära att länsstyrelse ej har laga grund att förordna om uttagande av oguldet anståndsbelopp i den ordning som anges i 53 § andra stycket och att krav å dylikt belopp i stället bör göras gällande med stöd av skuldförbindelsen.

Med tanke på de ändringar i AGF, som skulle träda i kraft den 1 januari 1965, tillade jag i min skrivelse följande.

Emellertid bör ytterligare framhållas att här berörd fråga kommer i ett nytt läge genom de ändringar av AGF som genomförts i år (1964) och som skola gälla från den 1 januari 1965, fränsett fall där beslut om skattens fastställande meddelats dessförinnan (SFS 310/1964). Nuvarande 53 § andra stycket kommer i förordningens nya lydelse att motsvaras av 53 § tredje stycket, vars första punkt lyder sålunda.

Har skatt icke erlagts inom föreskriven tid, skall länsstyrelsen, om ej annat följer av vad i 6 § sista stycket stadgas, förordna om uttagande av felande belopp i den ordning, som enligt uppbördsförordningen gäller för indrivning av restförd skatt.

Enligt den sålunda införda föreskriften gäller alltså ej längre den inskränkningen att uttagande i den enligt uppbördsförordningen gällande ordningen får ske allenast när stämpelbeläggning skall ifrågakomma. Följaktligen kan enligt stadgandets nya lydelse ej anses föreligga något hinder att jämväl när det gäller anståndsfall, som avses i 55 §, uttaga felande

belopp genom indrivning enligt uppbördsförordning. Det må anmärkas att den berörda ändringen torde vara betingad av att stämpelmärkessystemet kommer att avskaffas, när det gäller arvs- och gåvoskatt, medan den här berörda konsekvensen rörande den utvidgade möjligheten till exekution på grundval av skattebeslutet ej synes vara behandlad under förarbetena. Oavsett om den nämnda konsekvensen av ändringen är avsedd eller ej, torde den nya lagtexten ej giva utrymme för annan tolkning än den nu angivna. Några olägenheter av en ändring i berört hänseende kan jag för min del ej heller finna. Anmärkas må dock att med den nya ordningen det förefaller som om skuldförbindelsen enligt 55 § knappast kan komma att fylla någon funktion; därvid må anmärkas att den icke synes erforderlig till undvikande av för vissa skatter eljest gällande preskription efter kort tid (jämför Ljungman, Om skattefordran och skatterestitution s. 43 och 45), något som ej heller gjorts gällande under förarbetena till här nämnda författningar.

Såsom bilagor till denna berättelse fogas *dels* en förteckning över ärenden, som hos Kungl. Maj:t anhängiggjorts genom skrivelser från justitieombudsmannen före den 1 januari 1965 och vari under år 1965 åtgärd vidtagits eller vilka vid samma års slut ännu voro på Kungl. Maj:ts prövning beroende (Bilaga I), *dels* det å sid. 313 i berättelsen omförmälda utlåtandet av preceptorn Fritz Kaijser (Bilaga II), *dels ock* ett sakregister till ämbetsberättelserna 1961—1966 (Bilaga III).

Stockholm i justitieombudsmansexpeditionen den 10 januari 1966.

ALFRED BEXELIUS

C. G. Lidberg

Förteckning

över ärenden, som hos Kungl. Maj:t anhängiggjorts genom skrivelser från justitieombudsmannen före den 1 januari 1965 och vari under år 1965 åtgärd vidtagits eller vilka vid samma års slut ännu voro på Kungl. Maj:ts prövning beroende, jämte kortfattad uppgift om ärendenas behandling

1. 1939 den 30 december (nr 744), angående skyldighet i vissa fall för konkursförvaltare att lämna överexekutor uppgift å borgenärer, som äga fordran med förmånsrätt enligt 17 kap. 4 § handelsbalken. Skrivelsen har den 12 maj 1961 överlämnats till lagberedningen för att vara tillgänglig vid fullgörandet av dess uppdrag. (Justitiedepartementet.)
2. 1940 den 27 december (nr 740), angående upprättande av ett centralt register över avhandlingar rörande lösöreköp. Ärendet är beroende på Kungl. Maj:ts prövning. (Justitiedepartementet.)
3. 1942 den 30 december (nr 466/1941), angående åtgärder för åstadkommande av enhetlig rättstillämpning i fråga om avsöndrad lägenhets ansvar för i stamfastigheten meddelade inteckningar. Skrivelsen kommer att anmälas och slutbehandlas i samband med den remiss till lagrådet av förslag till ny jordabalk som är avsedd att äga rum i början av år 1966. (Justitiedepartementet.)
4. 1949 den 22 augusti (nr 127), angående bestämmelser rörande efterlysning i allmänna publikationer av för brott häktad, som rymt från fångvårdsanstalt eller eljest avvikit. Enligt beslut den 29 januari 1965 har skrivelsen överlämnats till rikspolisstyrelsen för att beaktas vid den utredning om efterspaning m. m. som styrelsen genom beslut den 15 januari 1965 fått i uppdrag att verkställa. (Justitiedepartementet.)
5. 1949 den 11 november (nr 553/1948), angående arkivfotografering av fastighetsböcker. Kungl. Maj:t har den 17 december 1965 bemyndigat chefen för justitiedepartementet att tillkalla en sakkunnig för att utreda förutsättningarna för övergång till automatisk databehandling vid handläggning av inskrivningsärenden, varvid även den i skrivelsen behandlade frågan kommer att upptas av utredningen. (Justitiedepartementet.)
6. 1950 den 30 oktober (nr 173/1949), angående ändrade bestämmelser för utfärdande av kungörelse i vissa fall rörande ansökan om lagfart å fång till fast egendom. Skrivelsen kommer att anmälas och slutbehandlas i samband med den remiss till lagrådet av förslag till ny jordabalk som är avsedd att äga rum i början av år 1966. (Justitiedepartementet.)

7. 1954 den 2 december (nr 106), angående ändring av vissa bestämmelser om rättegångskostnad i mål, vari part åtnjuter fri rättegång. Utredningen om rättegångshjälp har den 19 februari 1965 avlämnat förslag till lag om rättegångshjälp m. m. (SOU 1965:13). Sedan yttranden inhämtats över förslaget, är detta beroende på Kungl. Maj:ts prövning. (Justitiedepartementet.)
8. 1958 den 15 februari (nr 510/1957), angående behovet av förtydligande bestämmelser rörande begreppet tätbebyggt område i vägtrafikförordningen. Handlingarna i ärendet ha enligt Kungl. Maj:ts beslut den 5 maj 1961 överlämnats till Nordisk vägtrafikkommitté för att tagas under övervägande vid fullgörandet av kommitténs uppdrag. Utredningsarbetet pågår. (Kommunikationsdepartementet.)
9. 1958 den 19 april (nr 647/1956), angående ändrade bestämmelser rörande tillkännagivande av beslut om tjänstetillsättning. Ärendet är beroende på Kungl. Maj:ts prövning. (Civildepartementet.)
10. 1958 den 22 november (nr 331/1956), angående förtydligande av stadgandet i 22 § andra stycket lagsökningslagen om rätt för borgenär till ersättning för kostnad i mål om betalningsföreläggande. Den i skrivelsen berörda frågan har behandlats i lagberedningens den 22 april 1963 avgivna betänkande, benämnt »Utsökningsrätt II» (SOU 1963:28). Betänkandet är i förevarande delar föremål för Kungl. Maj:ts prövning. (Justitiedepartementet.)
11. 1959 den 18 juni (nr 884/1957), angående straffriförklarades sjukförsäkringsförmåner i vissa fall. Ärendet har den 30 december 1961 överlämnats till 1961 års sjukförsäkringsutredning för beaktande vid fullgörande av det utredningen lämnade uppdraget. (Socialdepartementet.)
12. 1960 den 8 juli (nr 375), angående ändring av väglagen i syfte att möjliggöra ett förenklat förfarande vid utfärdande i vissa fall av förbud mot enskilda vägars anslutning till allmänna vägar. I direktiven för 1960 års vägsakkunniga (se Post- och Inrikes tidningar den 6 oktober 1960) har förutsatts, att nämnda utredning skall i samband med allmän översyn av väglagstiftningen beakta de spörsmål, som behandlas i justitieombudsmannens skrivelse. Utredningsarbetet pågår. (Kommunikationsdepartementet.)
13. 1960 den 14 december (nr 961/1959), angående ändring av 80 § 2 mom. första stycket vägtrafikkungörelsen i syfte att utsträcka skyldigheten för domstol att till körkortsmyndigheten översända avskrift av domar rörande vissa av körkortsinnehavare begångna förseelser till att avse jämväl förseelser av den, som fått sitt körkort återkallat. Sedan 1957 års trafiknykterhetskommitté den 12 december 1963 avlämnat delbetänkande rörande, bland annat, förfarandet i ärenden angående körkortsåterkallelse samt yttranden över betänkandet inhämtats, är ärendet beroende på Kungl. Maj:ts prövning. (Kommunikationsdepartementet.)
14. 1960 den 23 december (nr 1201), angående förslag till partiell reform inom ramen för gällande förvaltningsförfarande i syfte att vinna ökat admi-

nistrativt rättsskydd genom införande av en allmän regel om principiell skyldighet för förvaltningsmyndigheter att i sina beslut angiva de skäl, å vilka besluten grundas.

Sedan skrivelsen varit föremål för remissbehandling, är ärendet beroende på Kungl. Maj:ts prövning. (Justitiedepartementet.)

15. 1961 den 27 mars (nr 748/1959), angående utfärdande av anvisningar till ledning för beräkningen av vissa kommissionärsavgifter vid länsstyrelserna m. m.

Se ämbetsberättelsen 1965 s. 591. En omdaning av bilregistreringen synes icke kunna ske förrän om några år. I syfte att utreda behovet av provisoriska föreskrifter har departementsskrivelse utsänts till länsstyrelserna den 1 september 1965 med anhållan om uppgifter om kommissionärsarvodet m. m. Uppgifter från länsstyrelserna har inkommit och är nu föremål för bearbetning inom departementet. (Inrikesdepartementet.)

16. 1961 den 2 juni (nr 403/1960), angående behovet av en översyn av bestämmelserna om kostnader för vissa förrättningar enligt stadgan angående hotell- och pensionatrörelse samt förordningarna om eldfarliga oljor och explosiva varor.

Sedan inom inrikesdepartementet upprättats en promemoria angående ny lagstiftning om hotell och pensionat samt yttranden inhämtats över promemorian, är ärendet beroende på Kungl. Maj:ts prövning. (Inrikesdepartementet.)

17. 1961 den 12 juli (nr 595/1959), angående åtgärder i syfte att åstadkomma en ur rättssäkerhetssynpunkt mera tillfredsställande ordning vid handläggning av ärenden rörande återkallelse av körkort.

Sedan 1957 års trafiknykterhetskommitté den 12 december 1963 avlämnat delbetänkande rörande, bland annat, förfarandet i ärenden angående körkortsåterkallelse samt yttranden över betänkandet inhämtats, är ärendet beroende på Kungl. Maj:ts prövning. (Kommunikationsdepartementet.)

18. 1961 den 5 december (nr 1010), angående lagstiftningsåtgärd för vinnande av ökat administrativt rättsskydd genom införande av allmän föreskrift om skyldighet i vissa fall för förvaltningsmyndigheter att före ärendets avgörande lämna enskild part tillfälle att yttra sig.

Ärendet är beroende på Kungl. Maj:ts prövning. (Justitiedepartementet.)

19. 1962 den 19 december (nr 245), angående utredning av fråga om större enheter för handläggning av inskrivningsärenden och, i avbidan härå, om skyndsamma åtgärder för avhjälpan av de sedan lång tid tillbaka förefintliga missförhållandena.

Kungl. Maj:t har den 17 december 1965 bemyndigat chefen för justitiedepartementet att tillkalla en sakkunnig för att utreda förutsättningarna för övergång till automatisk databehandling vid handläggning av inskrivningsärenden, varvid även de i skrivelsen behandlade frågorna kommer att upptas av utredningen. (Justitiedepartementet.)

20. 1963 den 3 juli (nr 682), angående allmän översyn av bestämmelserna rörande rätten för statstjänstemän att inneha bisysslor.

Ärendet anmält den 12 mars 1965, varvid proposition avläts (nr 60). Stats-

tjänstemannalag utfärdad den 3 juni 1965 (SFS 274), innehållande förbud för tjänsteman att åtaga sig uppdrag eller utöva verksamhet som kan rubba förtroendet till hans oväld. Ytterligare föreskrifter om bisysslor av förut angiven innebörd ha meddelats i instruktioner den 3 december 1965 för vissa statsmyndigheter. Kungl. Maj:t har den 10 december 1965 förordnat att skrivelsen skall överlämnas till statens avtalsverk såvitt den avser bisysslor varom avtal må träffas. Skrivelsen är därmed slutbehandlad. (Civildepartementet.)

21. 1963 den 14 augusti (nr 252/1962), angående utfärdande av anvisningar till ledning för polispersonal rörande omhändertagande, förvaring och vård av berusade eller eljest omtöcknade personer i syfte att dessa skola få den vård deras tillstånd kräver.

Skrivelsen har den 30 december 1964 överlämnats till rikspolisstyrelsen, varvid uppdragits åt styrelsen att efter överläggningar med fängvårdsstyrelsen, medicinalstyrelsen, fylleristrafutredningen och övriga berörda myndigheter och utredningar utfärda anvisningar i de avseenden som angivas i skrivelsen. (Inrikesdepartementet.)

22. 1963 den 21 november (nr 998/1961, 1032/1961 och 108/1962), angående behovet av att i samband med polisväsendets förstatligande inom polisväsendets ram i brottsförebyggande syfte inrätta särskilda rådgivningsbyråer utan personellt samröre med enskilda organ.

Se ämbetsberättelsen 1965 s. 592. Polisberedningen har sedermera överlämnat ärendet till rikspolisstyrelsen. I sin anslagsframställning för budgetåret 1966/67 har styrelsen tagit upp frågan om statens övertagande av de tre s. k. polistekniska rådfrågningsbyråer, som finns i Stockholm, Göteborg och Malmö samt om anskaffning av viss materiel m. m. Ärendet är beroende på Kungl. Maj:ts prövning. (Inrikesdepartementet.)

23. 1964 den 6 maj (nr 727/1960), angående vissa statstjänstemäns rätt till fribiljetter från transportföretag.

Skrivelsen har den 8 juli 1964 överlämnats till kommunikationsdepartementet för handläggning i vad den avser ifrågasatt omprövning av friresesystemet. Ärendet är beroende på Kungl. Maj:ts prövning. (Civildepartementet.)

24. 1964 den 14 maj (nr 812/1962), angående åtgärder för att tillvarataga okända sakägares rätt till ersättning på grund av att dem tillkommande rätt till myrslogar frånhänts dem i samband med laga skifte inom Ore socken, m. m.

I skrivelsen berörd fråga om avveckling av vissa äldre godmanskap för okända eller bortovarande arvingar ingår i förmynderskapsutredningens uppdrag enligt direktiven för utredningen den 30 december 1964. I övrigt är ärendet beroende på Kungl. Maj:ts prövning. (Justitiedepartementet.)

25. 1964 den 24 november (nr 572), angående ersättning av allmänna medel åt ett bolag för förlust i anledning av fel vid köpeskillingsfördelning efter exekutiv auktion.

Skrivelsen anmäld den 13 augusti 1965, varvid bolaget erhållit ersättning. Skrivelsen är därmed slutbehandlad. (Inrikesdepartementet.)

26. 1964 den 8 december (nr 1171), angående framställning om nåd på grund av att dröjsmål med handläggning av mål medfört att bestämmelserna om villkorlig frigivning icke kunnat tillämpas på sätt eljest skolat ske.
Kungl. Maj:t har den 5 februari 1965 av nåd förordnat i enlighet med den gjorda framställningen. (Justitiedepartementet.)

27. 1964 den 12 december (nr 13/1963), angående åtgärder till stärkande av kontrollen över boutredningsmäns förmögenhetsförvaltning.
Den i skrivelsen behandlade frågan ingår i förmynderskapsutredningens uppdrag enligt direktiven för utredningen den 30 december 1964. (Justitiedepartementet.)

28. 1964 den 18 december (nr 425/1962), angående ändring av 6 § passkungörelsen avseende passmyndighets prövningsrätt i vissa fall, då misstanke om brott föreligger mot passökande.
Sedan skrivelsen varit föremål för remissbehandling, är ärendet beroende på Kungl. Maj:ts prövning. (Inrikesdepartementet.)

P. M.

om återgång av beslutsverkställighet i kommunalbesvärs mål*av preceptorn vid Stockholms universitet Fritz Kaijser*

Inledningsvis må nämnas att till grund för utredningen legat förutom till mig överlämnat aktmaterial i ärendet även handlingar som på begäran överlämnats till mig från Arvidsjaurs kommun, visst riksdagstryck avseende likalydande motionerna I: 534 och II: 633 och deras behandling vid 1961 års riksdag (II kam. 14: 69 ff.) samt artiklar i tidskriften *Sunt Förnuft* nr 8 1958, nr 6 1961 och nr 9 1963. Vidare har jag i visst hänseende kontaktat bankinspektionen. Självfallet har jag sökt tillgodogöra mig vad som stått att hämta i ämnet i den vetenskapliga litteraturen. Den mest inträngande undersökningen har gjorts av framlidne kanslirådet och docenten Sven Sjöberg i hans doktorsavhandling om det kommunala besvärsinstitutet. Värdefulla bidrag har emellertid också lämnats av professorerna Strömberg och Sundberg, preceptor Sterzel samt utredningsdirektör Erik Sjöholm i hans nyss publicerade doktorsspecimen *Om politimakten och dess begränsningar*. Då de kommunal- och allmänt förvaltningsrättsliga problemen i förevarande ärende stundom tangerat civilrättsliga frågor har jag även rådfrågat litteratur i sådana ämnen.

I förevarande ärende har verkställighet av ett senare i administrativ ordning upphävt kommunalt beslut lett till att kommun medan ännu besvärsprocessen pågick med stöd av det ännu icke upphävda beslutet dels vid exekutiv auktion inropat fastighet och i anslutning till erlagd köpeskilling erhållit av länsstyrelse utfärdat köpebrev som därefter lagts till grund för lagfartsbeviljande, dels fullföljt träffat avtal om köp av visst lösöre, dels slutligen företagit viss upplåning. Som resultat av dessa transaktioner har kommunen utan giltigt beslut därom och därmed också utan giltig rättstitel fått full rådighet över fastighet och lösöre samt krediter hos bankföretag.

Den fråga som det uppkomna läget aktualiserar är huruvida och i vad mån kommun kan tvingas vidtaga åtgärder i syfte att såvitt möjligt återställa den genom frånvaron av rättsgiltiga viljeförklaringar rubbade harmonin mellan beslutsverkställighetens resultat och gällande rättsordnings regelbestånd. På sin spets har denna problematik ställts av regeringsrätten i utslag den 30 maj 1963 (RÅ 1963 I. 129). Såsom överskridande kommunalfullmäktiges i Arvidsjaur befogenhet upphävdes där fullmäktiges beslut att till handlingarna lägga det regeringsrättsutslag av den 2 mars 1961 (RÅ 1961 I. 46; jfr I. 44—45) varigenom regeringsrätten med ändring av länsstyrelsens utslag upphävt fullmäktiges ovannämnda år 1959 fattade beslut om egendomsförvärv och upplåning. Såsom domskäl anfördes att kommunen efter det tidigare beslutets upphävande varit skyldig att begagna till buds stående medel för att bringa till återgång den verkställighet

som ägt rum men att beslutet om utslaget läggande till handlingarna måste så förstås att fullmäktige, oavsett möjligheterna att ställa sig det tidigare utslaget till efterrättelse, lämnat utslaget utan åtgärd. Anmärkas må i detta sammanhang att såväl 1961 som 1963 års regeringsrättsutslag försetts med sedvanlig erinran om att utslaget länder vederbörande till underdånig efterrättelse.

Avfattningen av domskälen visar att regeringsrätten ansett skyldigheten för kommunen att bringa verkställigheten av de upphävda fullmäktigebesluten till återgång omedelbart följa av reglerna om kommunalbesvär. Regeringsrätten har sagt sig att besvärsinstitutet vore meningslöst om inte i det kunde intolkas en skyldighet av nyssnämnd beskaffenhet. Att observera i övrigt är att regeringsrättens uttalande om skyldigheten är kategoriskt men de om pliktens fullgörande hållna i försiktigare ordalag (»till buds stående», »möjligheterna»). Skrivsättet är förklarligt mot bakgrunden av att, även om rättsföljden av beslutsupphävande i kommunalmål i princip är att rättsläget återställs till vad det var då olagligheten vidtog, det såsom i det följande närmare skall utvecklas understundom kan inträffa att sådan fullständig återställelse inte går att förverkliga. Någon antydning om de påföljder som till äventyrs kunde drabba kommunen vid fortsatt tredska ges inte. Ytterligare att iakttaga är att utslaget avser ett beslut om handlingars läggande ad acta. Sådana beslut av registrerande karaktär — ad acta-beslut vid anmälan av utgången i högsta instans av kommunala besvärsmål bruka normalt inte innefatta något positivt eller negativt kommunalt ställningstagande i vare sig den slutligt avgjorda rättsfrågan eller sakärendet — pläga inte vara överklagbara med hänsyn till sitt innehåll (jfr t. ex. RÅ 1952 I. 124). Avsteget i målet torde förklaras av vid ärendebehandlingen i fullmäktige resta men avslagna minoritetsyrkanden om återremiss till kommunalnämnden respektive omedelbara åtgärder i anledning av utslaget *i förening med* ett i reciten till utslaget icke redovisat men i besvärssakten ingående och av anmälaren åberopat uttalande av fullmäktige i förklaringssskrivelse till länsstyrelsen där fullmäktige *dels ifrågasatte huruvida besvärsmyndighet i kommunalmål ägde föreskriva att kommun skulle företaga viss åtgärd, i detta fall avhända sig fastigheten, dels uttryckligen angav att ad acta-beslutet vore att förstå så att kommunen ej vore villig att avhända sig fastigheten*. Enbart det förhållandet att vid anmälan om myndighetsbeslut för ad acta-läggning yrkande framställs om »återremiss» eller åtgärd i ärendet torde nämligen lika litet som klagandes påstående därom kunna förändra ett ad acta-besluts innehåll eller snarare brist på innehåll och därmed dess överklagbarhet. Fullmäktiges uttalanden härvidlag kunna däremot tilläggas betydelse av autentisk förklaring om beslutsinnehållet (jfr t. ex. RÅ 1953 s. 151—152; akten). I förevarande ärende synes det klart att först fullmäktiges deklaration att ad acta-beslutet innebar att kommunen ej vore villig att avhända sig fastigheten konstituerat

ett sådant rättsfaktum, »lydnadsvägran», som kunnat läggas till grund för kompetensprövning och rättsföljd. Ehuru beslutslokutionen *undanröja* i förening med återförvisning för ny laglikmätig behandling inte användes i målet synes utslaget utgå från att sakärendet i det skick det förelåg vid fattandet av 1959 års upphävda beslut fortfarande är anhängigt hos fullmäktige, som alltså haft (och ha) att företaga det till avgörande. En anledning till att länsstyrelsen stannade vid ett ogillande av besvären *kan* ha varit att länsstyrelsen, oavsett den innebörd fullmäktige tillagt beslutet, ansett upphävandet av ett rent avslagsbeslut såsom ett befogenhetsöverskridande i ett fall som detta (jfr RÅ 1964 I. 26, där handlingsplikten grundats på specialförfattning) stå i mindre god överensstämmelse med grunderna för kommunalbesvärsinstitutet. Sätillvida ha både fullmäktige och länsstyrelse haft fog för sådana åsikter som regeringsrättens utslag i de anmärkta avseendena saknar både föregångare i rättspraxis och uttryckligt stöd i lagtext och lagmotiv. Ett annat motiv för länsstyrelsens tvekan kan ha varit att länsstyrelsen mot denna bakgrund funnit det meningslöst att i besvärsutslag fastslå att kommunen vore skyldig att vidtaga återgångsåtgärder, eftersom ett dylikt utslag varken kunde fungera som ett slags exekutionstitel eller förses med anvisning på tvångsmedel.

Utmärkande för 1959 års upphävda och därmed ogiltigblivna fullmäktigbeslut är dels att det kommunala handlandet exklusivt byggt på kommunallagsgrund, dels att besluten bilda underlag för rättshandlingar mot utanförstående part. Sistnämnda rättshandlingar ha i allmänhet haft karaktär av ren verkställighet och inte replierat på några efterföljande överklagbara nämndbeslut (undantag härifrån gäller möjligen för en under punkt 7 i kommunalnämndens förklaring redovisad markupplåtelse för bensinstation, som dock oavsett den kommunalrättsliga giltigheten av beslutet därom civilrättsligt hör samman med övriga verkställighetsåtgärder). De administrativa rätts- och exekutionsmedel, som inom specialreglerad kommunal verksamhet kunna stå statsmyndighet eller enskilda till förfogande för att framtvinga ett kommunalt handlande (förvaltningsbesvär, underställningstvång i förening med rätt för myndighet att handla i kommunens ställe, förelägganden med eller utan vite, utförande på kommunens bekostnad osv.), ibland omedelbart verksamma också mot fullmäktige (jfr t. ex. 11, 27 och 148 §§ ByL, 81 § HvSt, 87 § LmSt, 26 § 2 mom. EpL, 20§ KBerL, 52 § ShjL, 4 § BvL; jfr Sundberg Kommunalrätt Sthlm 1954 s. 314 ff.), sakna därför aktualitet. Utgångspunkt vid en undersökning av i vad mån motsvarigheter härtill kan ges inom kommunallagens ram utgör de rättsskyddsmedel denna lag anvisar. Såvitt fråga är om värnande av kommunmedlems intressen är detta rättsskydd i allt väsentligt inbyggt i kommunalbesvärsinstitutet, reglerna om den kommunala beskattningsmakten, det här sällsynta underställningstvånget, den kommunala revisionen samt för kommunala förtroendemän och anställda gällande regler om ämbetsansvar och

skadeståndsskyldighet. Vissa av dessa institut ha en dubbelverkande funktion i det de även utlösa en statskontroll och omedelbart skapa ett visst rättsskydd även för icke-kommunmedlem och kontrahent till kommunen i avtalsförhållanden. En väsentlig del av den följande framställningen ägnas dessa institut.

Därutöver utreds den av anmälaren väckta frågan huruvida och i vad mån länsstyrelseinstruktionen i dåvarande avfattning (4—7 §§) kan antagas suppleras kommunallagen med tvångsmedel mot tredskande kommun eller sådana tvångsmedel på sedvanerättslig grund kunna stå till länsstyrelses förfogande. Vidare utreds frågan huruvida och i vad mån främst civilrättsliga följdverkningar av den uppkomna situationen kan tänkas i ett fall som förevarande tvinga en kommun att av egen drift bringa det uppkomna läget till överensstämmelse med gällande rättsordning. Till sist behandlas ett antal speciella av kommunens handlingssätt i förevarande ärende aktualiserade frågor.

1. Karakteristiskt för kommunalbesvärsinstitutet är att det, bortsett från det 1955 allmänt införda i många avseenden säregna fakultativa tjänstebesvärsinstitutet, endast möjliggör en på kommunmedlems klagan utlöst kassatorisk legalitetsprövning av överklagat beslut. Någon lämplighetsprövning av det överklagade beslutet är alltså i princip inte tillåten och påföljden vid bifall till besvären är begränsad till att beslutet upphävs eller undanröjs. Den senare lokutionen brukar användas när ärendet återförvisas för ny laglikmätig behandling.

Besvärmyndighets upphävande respektive undanröjande av överklagat kommunbeslut har ogiltighetsverkan. I princip återställs rättsläget till vad det var då olagligheten vidtog. Besvärmyndigheten äger inte ersätta det upphävda beslutet med ett eget. Av att beslutanderätten inte övergår på besvärmyndigheten följer att kommunen under besvärprocessens gång kan fatta nytt beslut i ärendet samt att kommun kan upprepa upphävt beslut i förhoppning att det denna gång skall lämnas oöverklagat eller besvärmyndigheten frångå tidigare ståndpunktstagande på grundval av nytt bevismaterial eller ändrad rättsuppfattning. För att bryta denna form av »tredska» från kommunen anvisar kommunallagen intet rättsmedel (jfr Sjöberg a. a., s. 269).

Före 1955 angav den grundläggande besvärbestämmelsen att besvären skulle åsyfta »rättelse» av det överklagade beslutet. Detta uttryck, som fortfarande möter i den till bifall på besvärsgunden *ensköld rätt kränkt* knutna speciella rättsföljdsregeln (77 § 2 st. KL), utmönstrades vid tillkomsten av 1953 års kommunallag, sannolikt med hänsyn till att kommunallagen inte anvisar något medel varigenom besvärmyndighet skulle kunna framtinga omgörelse av ett såsom olagligt upphävt och därmed ogiltigblivet beslut eller åvägabringa återgång av ett redan verkställt men senare upphävt beslut. När understundom såsom vid upphävt nämndval ett fak-

tiskt tvång till omgörelse kan föreligga är detta en följd av beslutsämnets beskaffenhet och inte av besvären. Ett sådant faktiskt tvång till beslut kan också uppstå som följd av allmän domstols dom i tvist mellan kommuner och enskild.

Vissa av dessa begränsningar i kommunalbesvärsinstitutet ha utan tvivel varit fullt avsiktliga. I ofta återopade ordvändningar (jfr senast Sundberg a. a., s. 284) underströk 1858 års kommitté sålunda att det vore en sak att upphäva ett av kommunen inom omfånget av dess självverksamhet fattat beslut men en annan att föreskriva vad i stället borde göras. Kommunen såsom personlighet (permanent områdesbestämd förening) kunde liksom en enskild person i vissa fall förhindras att till verkställighet bringa sina beslut men borde lika litet som en enskild kunna tvingas att i stället göra något annat. Att på annan grund än att kommunen i strid med en av regeringsmakten utfärdad *allmän* (kurs. här) föreskrift åläggas kommunen att göra något som kommunen ej själv beslutat vore lika litet rättsenligt i avseende å kommunen som i avseende å någon enskild. Samma grundsats bestämde också utformningen av kommunallagens underställningsinstitut trots att detta i motsats till kommunalbesvärsinstitutet medgav fastställelsemyndigheten att företaga en allsidig prövning av det underställda beslutet.

Rättsverkan av kommunbesluten kunde emellertid vara begränsad. Överträdelse av allmänna lagar och förordningar liksom av för kommunerna av statsmakten meddelade särskilda föreskrifter måste, framhöll kommittén, utom andra följder, betaga besluten deras kraft såväl mot enskild man som mot staten. Skulle kommunen i sina beslut (gentemot staten) gjort sig skyldig till underlåtenheter eller vidtagit andra än vederbörliga åtgärder kunde detta allt efter sin beskaffenhet påkalla påminnelse eller ock omedelbar befallning. Dylika frågor borde dock handläggas särskilt och ej i sammanhang med utslaget över det i besvärs- och underställningsväg inkomna beslutet. Tidigare hade kommittén understrukt att myndigheternas befogenheter i dessa hänseenden vore oberoende av anförda besvär och alltså icke grundade på dem. Det finns anledning förmoda att medvetandet om dessa begränsningar i beslutens rättsverkningar kan ha utgjort ett av motiven till att kommittén i motsats till sockensjälvstyrelseförordningarna inte använde termen lagakraftvunnet för beslut som lämnats oöverklagat eller stått sig vid besvärsprövning.

Med den ofta återopade parallellen mellan det kommunala subjektet och enskild person får kommittén anses ha antytt inte blott att ett upphävt eller mot särskild författning stridande beslut vore oförbindande för kommunmedlemmarna utan också att dylika beslut av domstol eller annan myndighet skulle fränkännas varje rättsverkan. Hade beslutet däremot ehuru kompetensöverskridande enbart grundats på kommunalförfattningens allmänna kompetensregel och inte kränkt annan författning skulle det däremot

om det lämnades oöverklagat i princip tillerkännas full giltighet såväl förvaltningsrättsligt mot kommunmedlem som civilrättsligt mot part. Det förra bekräftades i tidig rättspraxis, det senare förnekades visserligen i en HD-dom från 1874 när ett beslutat kommunalt åtagande kunde antagas komma att belasta även framtida kommunmedlemmar (NJA 1874 s. 531) men torde numera allmänt accepteras som huvudregel (jfr NJA 1910 s. 670). Denna konvalescensgrundsats har inte kommit till klart uttryck i kommittémotiven men kan sägas ha visst författningsstöd i den speciella rättsföljdsregeln vid bifall på besvärsgunden enskild rätt kränkt där såsom huvudregel uppställs att rättelsen endast gäller till klagandens förmån. Den har brukat sammanställas med den rättsverkan för deltagarna som i äldre tid tillades på sockenstämmor ingångna föreningar. Grundsatsen är av utomordentlig vikt för den kommunala självstyrelsen men ställer de rättstillämpande myndigheterna inför besvärliga problem, när det gäller att avgöra dess räckvidd och konsekvenser.

Beträffande räckvidden av den i grundsatsen uttryckta konvalescensprincipen kan anmärkas att den i vid utsträckning har tillämpning vid fel i förfarandet (såsom ytterlighetsfall kan anföras RÅ 1944: 32; obetydligt avsteg från quorumbestämmelse har ej medfört ett lagakraftvunnet fullmäktigebesluts ogiltighet) och, vilket i förevarande ärende har betydelse, i fråga om utgiftsbeslut (anslag). Rättsverkan av lagakraftvunnet beslut begränsas emellertid, såsom redan 1858 års kommitté anmärkte, av för varje rättssubjekt och därmed även för kommunen i denna egenskap gällande rättsregler, av för den kommunala verksamheten gällande specialförfattningar och organisatoriska principer (typexempel: olagliga delegationsbeslut) samt i förekommande fall av underställningstvång.

Frågan om de rättsliga följdverkningarna av lagakraftvinnandet får särskild aktualitet då ett lagakraftvunnet men kompetensöverskridande utgiftsbeslut inte avser en engångskostnad utan en verksamhet av fortgående natur. Om denna verksamhet inte är självfinansierande krävs nämligen nya utgiftsbeslut. Motsvarande kan inträffa om engångsanslaget visar sig otillräckligt. De senare besluten framstå såsom på en gång följdbeslut till det tidigare lagakraftvunna och nya kompetensöverskridanden. Det har ibland ifrågasatts om inte ett upprepat lagakraftvinnande i vissa fall skulle kunna göra en »olaglig» verksamhet laglig för vederbörande kommuns vidkommande. Försåvitt följdbesluten inte avse förändring eller utvidgning av verksamheten har synpunkten visst fog för sig. Den innebär nämligen då endast en konsekvens av att det grundläggande kompetensöverskridandet eller lagakraftvinnandet accepterats som likvärdigt med ett inom kompetensramen fattat beslut. I vissa fall skulle en motsatt ståndpunkt innefatta att kommunen drabbades av direkta förluster om verksamheten brådstörtat finge avvecklas. På sin spets ställs problemet om kommunen, såsom kan inträffa vid individuella industrisubventioner, fått inteckningssäkerhet för

lämnat lån och vill bevaka sin fordran vid en exekutiv auktion. Ett inrop av fastigheten kan i ett sådant läge utgöra den enda möjligheten att undvika eller begränsa en förlust. Rättspraxis i hithörande spörsmål är sparsam och vacklande (RÅ 1960: 20, 1957 I. 4, 1954 I. 215, RegR 17 sept. 1964; Broby) men tendensen övervägande negativ. I äldre tid synes man ha haft en mera positiv inställning. Lagakraftvunna men med hänsyn till uttaxeringsgrunden klart olagliga upplåningsbeslut fastställdes sålunda i stor omfattning under järnvägsbyggandet mot slutet av förra århundradet och det finns exempel från dåtida rättspraxis på att dylika beslut ansetts binda skattebetalarna («jordbruksfyrken») då det gällde senare uttag för ränta och låneamortering. Det torde väl även få antas att besvärmyndigheterna i det ovan anförda fallet om fastighetsinrop för att skydda fordran skulle anse beslutet lagenligt i den mån inropet erfordrades för detta ändamål. Grunden härför är att kommunen såsom förmögenhetssubjekt bör äga vidtagna åtgärder som åsyfta att trygga dess tillgångar. Men skulle kommunen i fall då fastighetsförvärvet inte på annan grund kan anses falla inom dess kompetens inropa fastigheten till högre pris än som erfordras för att bevara in-teckningssäkerhet för sin fordran lär beslutet därom inte stå sig vid överklagande (se RÅ 1964 I. 48). För förevarande ärendes vidkommande kan noteras att det lagakraftvunna kommunala engagemanget bestått i aktie-teckning i det senare konkursförsatta företaget. Inropet av hotellfastigheten avsåg alltså inte att trygga någon panträtt i denna.

I kommunalbesvärsmål har väl hittills aldrig inträffat att besvärsmyn-dighets utslag haft ett så påtagligt inslag av beslutsdirektiv för kommunen som i 1963 års Arvidsjaursmål. Det har emellertid hänt att regeringsrätten då fråga varit om fyllnadsval på grund av nämndledamots obehörighet i utslagen infogat direktiv till länsstyrelse att sörja för att dylikt val ägde rum (RÅ 1930: 55, 1953: 11) dock utan angivande av hur detta skulle ske. Med hänsyn till risken för att nämndbesluten eljest skulle upphävas, enär obehörig person deltagit i respektive övervarit dem (jfr RÅ 1927: 56, 1954: 48, 1958: 42), lär tredska från kommunens sida inte varit att befara. Någon gång har regeringsrätten angett klagandes rättsposition (RÅ 1923: 65, 1930: 31, 1942 S. 436; rätt till anslutning kostnadsfritt eller på lika villkor som annan kommunmedlem) ehuru det i sista hand ankommit på allmän domstol att rättskraftigt avgöra detta i en exigibel dom. Sådant är vanligt vid bifall på besvärsgunden *ensköld rätt kränkt* men kan undantagsvis inträffa på besvärsgunden *befogenhet överskriden* (W 1341, 1463, RÅ 1937 E. 92) eller *strid mot lag* (RÅ 1951 I. 236, 1964 ref. 4, båda rörande mot tomträtts-institutet stridande beslut; jfr RÅ 1951 I. 248; beslut, vars verkställande in-neburit egenmäktigt förfarande, av länsstyrelse upphävt såsom kränkande ensköld rätt; RegR lämnade däröver förda besvär utan bifall). I dylika fall har besvärsmyndighetens avgörande indirekt stor betydelse för kommu-

nens möjlighet att tillvarataga sin rätt inför allmän domstol. Frånvaron av rättsgiltigt beslut kan beröva kommun denna möjlighet. En förutsättning för besluts upphävande i dessa fall är därför att besvärsmyndighet på civil rättsgrund finner kommuns beslut *uppenbart* lagstridigt. Denna problematik saknar aktualitet i förevarande mål.

I äldre tid förekom någon gång att besvärsmyndighet av praktiska skäl tillrättalade kommunalt beslut. Från modern tid har endast två exempel på detta påträffats — RÅ 1930 S. 84 (disciplinåtgärd lindrad) och RÅ 1940: 19 (vid lydnadsvägran meddelar domkapitel i skolstyrelses ställe föreskrift om skollokalers upplåtande). Avgörandena, som rimma illa med grunderna för kommunalbesvärsinstitutet, sakna uppenbarligen relevans i förevarande sammanhang.

2. Vissa kommunala beslut ha sådan beskaffenhet att ingen särskild verkställighet utöver protokollsexpedition erfordras för att ge dem avsedd förvaltningsrättslig eller civilrättslig verkan. Deras giltighet som rättsligt förbindande kommunala viljeyttringar beror med reservation för att de skulle avse nullitetsgrundande beslutsämnen (jfr RÅ 1940: 4) uteslutande på lagakraftvinnande och i förekommande fall fastställelse. Typexempel utgör valhandlingar. Beslutsupphävande på besvär innebär här automatisk återgång.

För flertalet kommunala beslut gäller emellertid att de först genom särskilda verkställighetsåtgärder få rättslig betydelse. Verkställigheten som sådan kan här oavsett lagakraftvinnande medföra rättsverkningar. Typexempel på sådan beslutsverkställighet är anslagsförbrukning och ianspråktagande av avtalskontrahents motprestation. Upphävs i dylikt fall beslutet undanrycks grunden för fortsatt verkställighet men en återgång av redan fullbordad verkställighet kan visa sig ogörlig. Av annan orsak — mandat-tiden för vald fullmäktigeordförande har kanske hunnit utgå då besvären slutligt prövas — kan det sistnämnda också hända vid val. Mellan de först anförda typexemplen och det senare föreligger den väsentliga skillnaden att i det senare verkställighet måste äga rum för att den kommunala organisationen skall fungera. Specifikt för de förra är åter att de om fullständig återgång av verkställigheten är omöjlig reser frågan i vad partiell återgång eller vidtagande av åtgärder för att neutralisera effekten av gjord verkställighet kan fordras sedan det för denna grundläggande beslutet upphävts.

Det finns ingen orsak att antaga annat än att kommunallagstiftaren menat att beslutsupphävande skulle draga med sig återgång och därvid insett att förtidig verkställighet skulle kunna skapa komplicerade, ja olösliga återgångssituationer. För att förebygga dylika situationer kompletteras kommunalbesvärsinstitutet av regler i syfte att förhindra verkställighet av ännu icke lagakraftvunna kommunala beslut. Ursprungligen fanns flera dylika regler. I stad hade magistrat en av besvär oberoende rätt och plikt att förbjuda verkställighet av icke lagakraftvunna beslut som voro lag-

stridiga på någon av de tre stora besvärsgrunderna (fel i förfarandet, strid mot lag, befogenhet överskriden). I alla kommuner skulle klagande till förebyggande av beslutsverkställighet notifiera det beslutande organets ordförande om sina besvär. Slutligen kunde besvärmyndighet vid befogade besvär på någon av de tre stora besvärsgrunderna förbjuda verkställighet.

1862 års kommunalförordningar och senare kommunallagar innehöllo däremot ingen motsvarighet till i 1817 och 1843 års sockenstämmoförordningar intagna regler (10 respektive 12 §§) om att verkställighet fick ske av icke lagakraftvunnet beslut, om omständigheterna krävde skyndsamhet och ändringssökandet inte därigenom bleve onyttigt, samt om en allmän rätt för besvärmyndighet att oavsett besvär förordna om inhibition.

Om innebörden av det äldre från 1863 till 1955 gällande regelkomplexet ha de mest skiftande åsikter framträtt. En viktig orsak härtill var lagtekniska ofullkomligheter hos författningstexterna, som i sin tur endast kunde förklaras med att kommitté och departementschef på centrala punkter missförstått varandra under förarbetena till 1862 års kommunalförordningar. Införandet av magistratsverkställighetsförbudet och en ny besvärsgrund resulterade i att vad som från början troligen var tänkt som en besvärparagrafen kompletterande allmän rättsföljdsregel kom att uppfattas som ett verkställighetsförbud. Med sistnämnda utgångspunkt har nyligen (av Sterzel) hävdats att beslutsverkställighet enligt kommunalförfattningarnas urtexter överhuvud avsetts bli beroende av lagakraftvinnande, när klaganden väl fullgjort sin skyldighet att genom diariebevis kommunicera besvären med kommunen. Då denna restriktiva uppfattning uppenbart var impraktikabel har i äldre doktrin ansetts att verkställbarhet principiellt inträdde vid protokollsjustering (Sundberg) respektive att verkställighetshinder inträdde när verkställighet skulle göra befogat ändringssökande onyttigt (Sjöberg). Rättspraxis erkände behovet av modifikationer i valärenden men gjorde i övrigt inga påtagliga avsteg från den restriktiva linjen (RÅ 1919: 29, 1928: 52 /II/). På sin spets blev problemet dock aldrig ställt. Osannolikt är inte att 1862 års lagstiftare medvetet överlämnat frågan om verkställbarhetens inträde till rättspraxis. Det förefaller mindre troligt att besvärsinstitutets med övergången till enbart kassatorisk legalitetsprövning ändrade karaktär utgjort tillräcklig anledning att bryta med traditionen från sockensjälvstyrelseförfattningarna, särskilt som behovet av snabb verkställighet kunde förväntas öka med den kommunerna tillagda utvidgade kompetensen.

I 1953 års kommunallag utmönstrades magistratens verkställighetsförbudsbefogenheter. Samtidigt gjordes det till besvärsinstitutet knutna verkställighetsförbudet tillämpligt, om skäl därtill äro, oberoende av använd besvärsgrund. Vidare utgick bestämmelsen om verkställighetens beroende av »klagobesked». Enligt motiven skulle protokollsjustering i princip tillåta beslutsverkställighet. Detta skulle vara huvudregel, när verkställighet kunde återgå efter beslutsupphävande. När sådan återställelse ej var möjlig

skulle verkställighetsmyndigheten under sedvanligt ansvar överväga risken för beslutsupphävande på besvär. Om sådan risk förelåg och effektivitetskravet ej påkallade annat borde med verkställigheten anstå tills klagotiden utgått eller anförda besvär slutligt ogillats.

1953 års lagstiftares syn på verkställighetsproblemen präglas av realism. Moderniseringen av resterande verkställighetsförbud har emellertid inte nämnvärt ökat dess slagkraft. Något påtryckningsmedel — vitesföreläggande eller liknande — har icke förbundits med förbudet. I så måtto är läget beträffande detta detsamma som för det slutliga utslaget i besvärsmålet. Som förevarande ärende visar kan dessutom inträffa att besvärsmyndigheter inte blott ha delade uppfattningar i rättsfrågan utan också att högsta besvärsmyndigheten ger uttryck för olika uppfattning i förbudsärende och huvudärende. Att lagstiftaren utgått från att besvärsmyndighet av eget initiativ kan förbjuda verkställighet av överklagat beslut samt från att beslutsupphävande involverar återgångstvång är visserligen otvivelaktigt. Den förra möjligheten synes emellertid hittills inte ha utnyttjats och återgångsplikten har som sagt inte förenats med några sanktionsmedel. Den situation, som inträffade i förevarande ärende, där ett ogillande av begäran om verkställighetsförbud följdes av beslutsupphävande, synes inte närmare ha uppmärksamrats med avseende på verkställighet och dess eventuella återgång. Troligen har man utgått från att verkställighetsförbud normalt skulle tillgripas så snart beslutets laglighet gav anledning till allvarigare tvekan.

En särform av administrativ återgång i fråga om upphävda anslagsbeslut illustreras av rättsfallen RÅ 1925 S. 178 och 1946 S. 66 (jfr yrkandet i RÅ 1914 C. 104), där länsstyrelse vid bifall till besvär över antagen utgifts- och inkomststat förordnade att visst anslag skulle utgå ur utgiftsstaten, varjämte fullmäktige ålades att ofördröjligen föranstalta om ändring i uppbörds- och utdebiteringslängderna, något som i sin tur betydde återbetalning av uppburna skattebelopp. Häri gjorde överrätten ingen ändring. Dessa rättsfall hänföra sig till tiden före källskattereformen. I och för sig skulle väl efter denna reform dylika ändringar lättare kunna vidtagas vid den slutliga skatteavräkningen mellan stat och kommun. I praktiken lär kommunen i dylikt fall beredas tillfälle till sådan ändring av den upphävda staten att olagligt disponerade medel få ett annat lagligt ändamål och beslutad utdebitering ej behöver ändras. Detta tycks också ha varit det normala i äldre tid (jfr RÅ 1910: 129, 1927: 7, 1930: 32, 1943: 22). Ur kommunmedlemmens—skattebetalarens synpunkt är denna ordning inte helt tillfredsställande. Å andra sidan är det varken klart på vilken grund länsstyrelseförordnandena i de först anmärkta båda rättsfallen byggde eller vilka tvångsmedel som kunnat tillgripas vid kommunal treska.

I detta sammanhang kan erinras om att länsstyrelse både enligt tidigare och nu gällande kommunalförbunds lag tillagts en befogenhet att vid för-

bundsupplösning utdebitera (uttaxera) medel från förbundsmedlemmarna främst för att tillgodose enskilda fordringsägares betalningsanspråk. Förslag om att en liknande bestämmelse skulle intagas i 1919 års indelningslag avvisades. I 1919 års kommunalförbunds lag synes nyssnämnda uttaxeringsbefogenhet inte ha varit bunden vid den normala kommunala budgeteringen utan av länsstyrelsen kunnat anlitas när som helst under året. Av bland annat denna anledning har jag tolkat bestämmelsen därom i 1957 års kommunalförbunds lag så att länsstyrelsens utdebiteringsåtgärd är att likställa med genom antagande av kommunalförbunds budget fastställt bidragsanspråk mot förbundsmedlem och icke att betrakta som en utdebitering i skatteteknisk mening. Med detta betraktelsesätt skulle lagligheten av utdebiteringen liksom fallet är med förbunds bidragsanspråk i sista hand ankomma på allmän domstols prövning. Oavsett detta bör observeras att denna länsstyrelsens utdebiteringsrätt mot medlem av kommunalförbund krävt uttryckligt lagstöd ävensom att motsvarande frågor för den interna kommunala beskattningsmaktens del väsentligt förändrats genom 1928 års skattelag och 1946 års uppbördsreform. Det vill alltså synas som om möjligheterna för besvärmyndighet att i klagande kommunmedlems intresse framtvunga återgång av olagligt anslagsbeviljande över reglerna för den kommunala utgifts- och inkomststaten, därest sådana möjligheter någonsin varit lagligen grundade, numera helt skulle sakna både lagstöd och praktisk aktualitet. Därtill kommer att dylika åtgärder bli verkningslösa om och i den mån det beslutade anslaget hunnit förbrukas eftersom även den klagande skulle drabbas av en eventuell »efterutdebitering». Vidare är beträffande förevarande ärende att märka att 1959 års upphävda beslut icke utgjorde led i antagandet av kommunens utgifts- och inkomststat samt att denna i nu berört avseende aldrig överklagades. Utvägen att framtvunga återgång över nyssberörda regler för den kommunala beskattningsmaktens utövning synes därför här endast ha kuriositetsintresse.

Något liknande torde gälla för den kommunala statregleringen som ju teoretiskt har karaktär av bruttoredovisning. Vid specificerad utgifts- och inkomstredovisning skulle även om hotellföretaget bure sig varje särskild anslags-(utgifts-)post rörande detta vara olaglig. De utgifter för fastighetsförvaltning etc. som successivt inställa sig, bli emellertid, möjligen med undantag för låneutgifterna, varom mera nedan, civilrättsligt förpliktande för kommun. Under sådana förhållanden lär ett upphävande på besvär av statbesluten i denna del reellt sakna verkan. Kommuns betalningsskyldighet för ianspråktagna tjänster från utomstående kan ju i sista hand fastslås i allmän domstols dom. Problematiken har belysts i ett RegR:s utslag 14 januari 1965 (Indalsliden), där kommun vid lis pendens ansetts äga svara för med innehav av en olagligt förvärvad fastighet förenade kostnader i avvaktan på återgångsåtgärder.

Det kommunala underställningstvånget enligt kommunallagen innefattar

såsom tidigare framhållits ingen rätt för fastställelsemyndigheten att sakligt ändra underställt beslut. Den obetydliga avvikelse härifrån som i rättspraxis godtogs vid fastställelse av drätselkammarreglemente (RÅ 1918: 47) har ej sanktionerats i 1953 års kommunallag. I tre avseenden innefattar emellertid underställningstvånget ett förstärkt rättsskydd: genom prövningens utsträckning till lämplighetsfrågor, genom att underställningspliktigt beslut för att vinna fastställelse måste vara lagakraftvunnet och genom absolut verkställighetsförbud för ännu inte fastställt beslut. Det sista innebär att verkställigheten inte ens övergångsvis har rättsverkan. Därtill kommer att de underställningspliktiga beslutsämnena vanligen äro sådana att besluten antingen äro *omöjliga* att verkställa utan fastställelse eller återgång relativt lätt att åstadkomma. Men skulle, såsom vid överskriden underställningsfri lånerätt kan inträffa, kreditgivare och kommun vara ointresserade av att avveckla lån uppstå likafullt svårbemästrade situationer. Eftersom lånemedlen i dylikt fall regelmässigt kommit kommunen till nytta, lär långivaren inte behöva riskera att kommunens återbetalningsskyldighet till kapital upphör (NJA 1930: 391), måhända däremot att kommunen vid förändring av räntefot på kreditmarknaden inlöser lånet, en risk som omvänt även kommunen som låntagare löper, eller åberopar lånevillkorens ogiltighet som skäl för vägran att betala upplupen ränta. Dylika motstående intressen kan också tänkas få aktualitet vid häftiga penningvärdeförändringar. Vidare är det tänkbart att återgångspåföljderna påverkas av parternas goda tro, varvid för förevarande ärendes del är att märka att läget i detta hänseende kan ha förändrats sedan det verkställigheten underliggande kommunala beslutet genom regeringsrättens utslag år 1961 ogiltigförklarats. Den fortsatta krediten uppbärs ju inte ens övergångsvis av en giltig kommunal viljeförklaring. Vid sådant förhållande förefaller det osäkert om kreditinrättningen, som är medveten därom, vid återgång är berättigad att uppbära och behålla för tiden efter utslaget erlagd ränta. Omvänt är det svårt att finna på vad annan grund kommunalrättsligt stöd står att finna för kommunens ränteinbetalningar. Nyssnämnda riskmoment ha emellertid teoretisk karaktär. Uppenbart är nämligen att kommunen har det största intresse av att krediten består och vårdas. Och något medel varigenom kommunen kunde tvingas att mot sitt eget intresse vidtaga återgångsåtgärder av för motparten mer eller mindre besvärande slag anvisas inte i kommunallagen. Sätillvida skiljer sig inte underställningsfallen från övriga slag av ogiltiga och ogiltigblivna kommunala viljeförklaringar. Till frågan huruvida den kommunala upplåningen i förevarande fall är underställningspliktig eller ej finns det anledning att återkomma.

Den nu lämnade redogörelsen för kommunalbesvärs- och underställningsinstituten berör inte situationer av bristande överensstämmelser mellan beslut och verkställighet. Sådan diskrepans kan inträffa av flera orsaker. Ett fullmäktigbeslut kan exempelvis ha fått en språkligt felaktig avfattning,

vara otydligt till sitt innehåll eller på grund av inträdda ändrade förutsättningar omöjligt att verkställa efter bokstaven. Verkställighetsorganet kan också tänkas medvetet ge verkställigheten ett från beslutet avvikande innehåll. Underlåter organet i dylikt fall att redovisa avvikelsen i protokollfört överklagbart beslut, försätts besvärsinstitutet och i vissa fall även underställningsinstitutet ur funktion. Detta kan också inträffa i fall då kommunal personal på grund av ställningsfullmakt medvetet eller omedvetet engagerar kommunen ekonomiskt (NJA 1924 s. 458, 1961 s. 658). Enligt kommunallagskommittén (III s. 110) måste kommuns styrelse ha en av fullmäktiges särskilda uppdrag oberoende rätt att därest detta finnes nödigt å exekutiv auktion inköpa fastighet vari kommunen har intecknad fordran eller vilken är intecknad för lån, för vars infriande kommun iklätt sig borgensansvar. Principiellt kräves här att fullmäktige i efterhand godkänna åtgärden. Beslutet därom kan upphävas på besvär (se RÅ 1964 I. 48) men detta säkerställer inte i och för sig en återgång av det olagliga fånget (jfr RegR 14 januari 1965; Indalsliden).

Ytterligare ett fall är då för kommun processbehörig företrädare i rättsak gör eftergifter eller eljest ikläder kommunen förbindelser. I detta sammanhang må erinras om att kommunens nämnder ofta ha processbehörighet å kommunens vägnar. Där detta inte på grund av lag eller fullmäktiges beslut tillkommer annan, har kommunens styrelse att själv eller genom ombud föra kommunens talan. Förs processen i allmän domstol protokolleras visserligen grundläggande beslut om kommunens ställningstagande som kärande eller svarande och någon gång väl också därtill anknutna ombudsinstruktioner men på grund av att fullmakten ofta tillägger ombudet behörighet att träffa förlikning kan mycket av vad som åtgörs i målet bli undandraget den genom kommunalbesvärerna utlösta legalitetskontrollen.

Det anförda demonstrerar luckor hos kommunalbesvär- och underställningsinstitutens rättskyddsfunktioner. Historiskt kan dessa luckor förklaras. Avsaknaden i äldre kommunallag av uttryckliga regler om överklagande av nämndbeslut och om nämnds processbehörighet gör troligt att kommunallagstiftaren endast räknat med att fullmäktige- och stämmobeslut kunde grunda för kommunen civilrättsligt bindande förpliktelser, ett synsätt som också präglat äldre domstolspraxis (jfr Kommunallagarna II s. 269 ff.) men inte torde motsvara gällande rätt. Kommunallagstiftaren torde vidare ha utgått från att medkontrahent inte skulle kunna resa skadeståndskrav mot kommun på grund av rättshandling, som vidtagits med stöd av senare upphävt kommunalt beslut, och i denna omständighet sett ett för samme kontrahent viktigt skäl att avvakta beslutets lagakraftvinande. Om och i vad mån undantag från denna på behörighetsgrundsatsen byggda men till sina verkningar ofta stötande huvudregel kan komma att statueras i rättspraxis synes något ovisst (jfr F. T. 1961 s. 116). Ett kommunalt beslut står till dess det upphävs, vilket stundom kan dröja ett par

år. Huruvida anförda besvär ha fog för sig kan vara ovisst och kontrahents misstag härvidlag te sig mer eller mindre ursäktligt (jfr NJA 1930 ref. 111). Tendensen i modern rättspraxis, särskilt i högsta instans, synes vara att i jämförliga fall på olika vägar söka sig fram till mera nyanserade och för rättskänslan mindre utmanande svar än förr. Slutligen bör påpekas att kommun i utomobligatoriska förhållanden kan drabbas av skadeståndsskyldighet utan att vållandet alltid kan återföras på överklagbara beslut.

I viss utsträckning kan nyss angivna luckor sägas vara täckta genom den kommunala revisionen och det ämbetsansvar som kan åvila den kommunala personalen. Det åligger revisorerna att främst från ekonomisk synpunkt granska den kommunala nämndförvaltningen och framföra anmärkningar i anledning av därvid uppdagade missförhållanden och felaktigheter. Fullmäktiges verksamhet är emellertid undantagen från revisionsgranskningen. Såvitt fråga är om kompetensöverskridanden medför detta att revisorerna främst ägna sig åt att undersöka om nämnderna kränkt fullmäktiges maktfär — och detta oavsett om nämndbesluten vunnit laga kraft eller inte — samt om nämnd vid verkställande av fullmäktigbeslut ställt sig beslutet eller till detta knutna villkor till efterrättelse. Detta och den allmänna inriktningen i övrigt av revisorernas verksamhet gör att förtidig verkställighet av senare upphävda beslut som regel inte i andra fall än då den vållat eller kan antagas komma att vålla kommunen ekonomisk förlust aktualiserar formliga revisionsanmärkningar.

Ett förhållande som minskar revisionens effektivitet är att fullmäktige inte är bundna av framställda revisionsanmärkningar och yrkanden om vägrad ansvarsfrihet. Genom beviljande av ansvarsfrihet kan fullmäktige definitivt binda kommunen vid utgifter som nämnd åsamkat kommunen utanför sin och kommunens kompetens, ja utan att överklagbart utanordningsbeslut fattats. Även om dechargebeslutet i dylikt fall skulle upphävas saknar enskild kommunmedlem möjlighet att mot fullmäktigemajoritetens vilja framtvunga en skadeståndstalan mot de för beslutet ansvariga. Möjligheten till sådan talan är f. ö. tidsbegränsad. Den utlöper redan ett år från dagen för revisionsberättelsens framläggande på fullmäktigsammanträde. Det undantag för brottslig handling som uppställes har betydelse endast för det fall att dechargebeslut inte uppenbarligen avsett även den handlingen. Och även om revisionsförfarandet skulle utmynna i en bifallen skadeståndstalan är det endast den ekonomiska skada som vållats genom med förtidig verkställighet förknippat återgångstvång som ersättes. Något ändrat ställningstagande i sakfrågan kommer inte till stånd.

Det kommunala revisionsinstitutet kan såsom framgått av det föregående förmodas ha en viss men begränsad preventiv verkan genom att aktualisera en vid förtidig verkställighet förknippad skadeståndsrisk för verkställighetsorganets ledamöter. En väsentligt större preventiv verkan har ämbetsansvaret beroende på att detta kan utkrävas oavsett kommunens ställ-

ningstagande i skadestandsfrågan. Och det kan också tänkas anlitat vid inaktivitet från nämnds sida, då fråga om återgång av verkställighet såsom i förevarande ärende aktualiseras. Å andra sidan torde just detta ärende illustrera att effekten av det till ämbetsansvaret knutna straffhotet under stundom neutraliseras av särskilda omständigheter. Utmärkande för detta ärende var att verkställigheten inte kunde uppskjutas. Kommunen hade tidigare genom lagakraftvunnet beslut engagerat sig i det konkursförsatta hotellaktiebolaget, vars rörelse avstannat. De i företaget redan investerade kommunala medlen hade vid inställd verkställighet blivit onyttiga. Rättsläget i kompetensfrågan var visserligen ovisst. Men som både äldre och senare praxis utvisar har kommunala engagemang i hotellverksamhet under stundom godtagits av besvärsmyndigheterna. I målet kom besvärsmyndigheterna till olika slut och viktigare än detta, när verkställighetsfrågan avgjordes förelåg ett avslag från länsstyrelsen i inhibitionsfrågan, snart nog f. ö. konfirmerat av regeringsrätten själv och efter ytterligare någon tid länsstyrelsens ogillande av besvären. Regeringsrättens beslut kom först ett och ett halvt år senare sedan de kommunala myndigheterna inrättat sig efter de tidigare utslagen.

Om verkställighet av fullmäktigebeslutet inte skett skulle klaganden förmodligen ha återkallat sin dåmera onyttiga besvärstalan eller ej brytt sig om att fullfölja sin talan till högsta instans. I ett sådant läge skulle tveksamhet kunnat uppstå om verkställighetsorganet handlat riktigt då det avstått från att inropa hotellfastigheten på den exekutiva auktionen. Skulle länsstyrelsens utslag blivit bestående kunde denna tveksamhet i laglighetsfrågan ha påverkat den kommunala revisionen och därest kommunen velat föra skadeståndstalan mot verkställighetsorganets ledamöter även kunnat ställa åklagarmakt och domstol i ett brydsamt läge eftersom kommunen förmodligen velat grunda sin skadeståndstalan på att dessa ledamöter gjort sig skyldiga till tjänstefel genom att inställa den av fullmäktige beslutade verkställigheten. Prejudiciellt skulle domstolen i så fall måst taga ställning i en rättsfråga där den högsta lokala sakkunniginstansen — länsstyrelsen i egenskap av besvärsmyndighet — uttalat en bestämd lagakraftvunnen åsikt. Alternativt skulle — om länsstyrelsen med hänsyn till att verkställighet inte åkommit beslutet underlåtit att pröva frågan — domstolen utan annan ledning än rättspraxis haft att träffa sitt avgörande. Man kan i detta sammanhang göra jämförelse med vad som inträffat om fullmäktige föredragit att direkt lämna bevakningsuppdraget åt advokat, något som fullmäktige otvivelaktigt varit befogade att göra. Skulle så skett kan man som visst utgå från att inropet ägt rum, sedan länsstyrelsen avslagit ansökningsom verkställighetsförbud.

I det föregående har antagits att underlåtenhet från kommunalnämnden att framlägga av 1963 års regeringsrättsutslag föranledda förslag till återgångsåtgärder kan aktualisera åtal för nämndledamöter för tjänstefel. Ef-

fekten av detta hot reduceras emellertid av att fullmäktigledamot i denna egenskap endast är underkastad partiellt ämbetsansvar och därför inte kan göras ansvarig för medverkan till avslagsbeslut på nämndförslag.

Att fullmäktigledamot i detta hänseende intar en särställning kan förklaras både historiskt — ursprungligen (jfr de dåtida rösträtts- och röstgrundsreglerna) uppfattades kommunerna såsom väsentligen ekonomiska organisationer — och genom innebörden av vår moderna på allmän och lika rösträtt uppbyggda kommunaldemokrati. Med det förra äldre synsättet var det oförenligt att en kommunmedlem straffrättsligt eller i skadeståndsavseende kunde göras ansvarig för sitt på stämma eller allmän rådstuga gjorda ståndspunktstagande i för honom och övriga kommunmedlemmar gemensamma frågor. Motsvarande måste då också gälla för hans valde ställföreträdare. Vad beträffar det senare synsättet må erinras om att vår kommunaldemokrati från grunden bygger på frivillighet och inte straffsanktionerad röstplikt. Historiskt framstår tvånget för den valde att åta sig fullmäktiguppdrag främst såsom en skyldighet mot väljarna. Gemensamt för båda synsätten är att risken för underlåtet omval ansetts utgöra ett tillräckligt medel för att framtvunga ett mot väljarna lojalt uppträdande.

Sammanfattningsvis kan alltså konstateras att kommunallagen inte anvisar någon utväg varigenom kommunens fullmäktige kunde tvingas till positivt beslut i återgångsfrågan. Resultatet överensstämmer på denna punkt med vad som hävdats inom doktrinen (jfr särskilt S. Sjöberg *Det kommunala besvärsinstitutet* Sthlm 1948 s. 225 ff., s. 256 ff., s. 262, s. 264 ff., s. 267, s. 268 ff., s. 271 f., Sterzel *Studier rörande den kommunala besvärprocessen* Sthlm 1963 s. 224 ff., Herlitz *Den offentliga förvaltningens organisation II* 2 uppl. Sthlm 1948 s. 278 f.).

3. Förut har omnämnts att 1858 års kommunalkommitté räknat med att kommun i vissa fall av olaga verkställighet skulle kunna erinras därom och förmås till fullgörande av vad som ålåg kommunen. Kommittén var emellertid angelägen om att framhålla att det i dessa fall skulle vara fråga om överträdelse av en vederbörligen av regeringsmakten utfärdad allmän föreskrift. I ett annat uttalande om försumlighet från kommuns sida användes den vidare lokutionen *gällande allmänna stadgar eller särskilt meddelade föreskrifter som kommunen hade att iakttaga i sin förvaltning* och det tillades att överträdelsen i dylikt fall väl efter sin beskaffenhet kunde påkalla påminnelse eller ock omedelbar befallning om verkställighet eller omgörelse. Frågor därom borde emellertid handläggas särskilt och ej i sammanhang med utslag i besvär- eller underställningsmål.

Tidigare har också anmärkts att kommunallagskommittén vid behandlingen av verkställighetsproblemet ansett en kommunal skyldighet föreligga att ombesörja återgång av verkställighet som skett av ett därefter upphävt kommunalt beslut. Även inom doktrinen förekommer uttalanden av denna innebörd (Sundberg *Kommunalrätt* Sthlm 1964 s. 256, 428).

1858 års kommunalkommittés uttalanden antyda att befogenheten att tillgripa särskilda åtgärder skulle tillkomma besvärmyndigheterna, alltså länsstyrelse och Kungl. Maj:t, men på annan grund än kommunalförfattningarna. Beträffande länsstyrelse torde man vid sidan av eventuellt tillämpliga särskilda allmänna stadgar ha räknat med den då nyligen utfärdade 1855 års landshövdinginstruktion och beträffande Kungl. Maj:t hans befogenheter enligt 4, 47 och 89 §§ RF. Kommunalförordningarnas ursprungliga konstitutionella kvalitet uteslöt inte sådana tankegångar. Ätminstone i fråga om städerna kan man utgå från att ett visst av magistraten såsom stadens styrelse säkerställt samspel mellan kommunalförordning och landshövdinginstruktion varit avsett. Magistraten var nämligen underställd länsstyrelsen enligt 1855 års instruktion och någon ändring härutinnan föranledde inte stadsstyrelseförordningens utfärdande. Den i magistratens hand lagda ovillkorliga men till vissa besvärgrunders tillämplighet begränsade befogenheten att meddela verkställighetsförbud bör ses mot denna bakgrund. Vidare förutsatte 1855 års landshövdinginstruktion att landshövding i viss omfattning kunde övervara kommunala sammanträden och därvid föra ordet (jfr 15 och 38 §§ gällande länsstyrelseinstruktion). Huruvida dessa senare bestämmelser kunde anses återspegla gällande rätt synes ha ifrågasatts av vissa länsstyrelser under förarbetena till 1918 års landshövdinginstruktion (jfr Sörndal Den svenska länsstyrelsen Lund 1937 s. 348). Och magistratens legalitetskontroll hade på de flesta håll redan vid tiden för 1930 års kommunallagstiftning blivit en formalitet. Frågor om vidmakthållande eller reetablering av ett dylikt samspel ha uppenbarligen inte haft aktualitet för kommunallagskommittén som tvärtom föreslog att magistratens legalitetskontroll skulle upphöra. Kommunalförfattningarnas förändrade konstitutionella kvalitet har också gjort att förenämnda regeringsformsparagrafer och därmed också länsstyrelseinstruktionen inte längre ha samma betydelse för problemkomplexet som förut.

Då det emellertid i förevarande ärende hävdats att länsstyrelseinstruktionen i då gällande lydelse skulle ha givit länsstyrelsen möjlighet att framtinga återgångsåtgärder, kan det vara påkallat att undersöka i vad mån denna av länsstyrelsen i ärendet bestridda ståndpunkt har fog för sig.

De bestämmelser i länsstyrelseinstruktionen som här ha relevans är 4, 5 och 7 §§. 4 § innefattar ett allmänt uppdrag för länsstyrelsen att ge noggrann akt på länets tillstånd och behov samt i allt söka främja länets utveckling och dess befolknings bästa. Av fortsättningen framgår att länsstyrelsen, i den mån den själv ej äger vidtaga åtgärd, har att fästa Kungl. Maj:ts eller vederbörande myndighets uppmärksamhet på ämnet. Redan härav torde framgå att denna allmänt hållna bestämmelse inte kan grunda någon rätt för länsstyrelsen att framtinga återgångsåtgärder i kommunala besvärärenden.

5 § första stycket reglerar länsstyrelsens befogenheter såsom länets högsta

polismyndighet. I då gällande lydelse ålade lagrummet länsstyrelsen att övervaka att allmän ordning och säkerhet därstädes behörigen upprätthålles samt att, i händelse något däremot stridande förekommer, erforderliga åtgärder varda vidtagna ävensom att polisdistrikt fullgöra vad dem i avseende å polisväsendet åligger. Nyckelord för paragrafens räckvidd utgjorde uttrycket »allmän ordning och säkerhet» i kombination med länsstyrelsens egenkap av länets högsta polismyndighet. Detta uttryck återkommer i 7 § 1 mom. enligt vilket författningsrum länsstyrelsen äger att för upprätthållande av allmän ordning och säkerhet, där ansvar icke är i lag bestämt, stadga erforderliga viten, ävensom (enligt äldre lydelse) anställa extra polismän.

Jämlikt 5 § andra stycket har länsstyrelsen att enligt gällande föreskrifter taga befattning med en rad särskilt angivna förvaltningsuppgifter och har därvid att övervaka att de förpliktelser som enligt lag och författning åligga bl. a. kommuner bli behörigen fullgjorda. När i uppgiftsuppräknningen även medelsförvaltningen medtagits, bör därtill anmärkas att länsstyrelsens befogenheter begränsas till vad gällande föreskrifter om medelsförvaltningen i länen innehålla. Vid närmare betraktande visar sig stadgandet alltså blott reflektera i andra författningar föreskrivna befogenheter och skyldigheter för länsstyrelsen. Och för kommunallagarnas del har förut konstaterats att något utrymme för tvångsåtgärder från statlig myndighet inte sanktionerats.

Inom doktrinen har rätt viss osäkerhet om räckvidden av länsstyrelseinstruktionens uttryck allmän ordning och säkerhet (jfr Herlitz Förvaltningsrättsliga grunddrag Sthlm 1943 s. 122, Förvaltningsförfarandet Sthlm 1946 s. 148, Förvaltningsrättsliga plikter Sthlm 1949 s. 292, s. 304 not 5, s. 371, s. 537, s. 560 not 4, Sundberg Stv T 1930 s. 38 ff., Allmän förvaltningsrätt Sthlm 1955 s. 668, Kommunalrätt Sthlm 1964 s. 316 f., s. 427, Strömberg Den lokala förordningsmakten Lund 1954 s. 71 ff., s. 84 ff., s. 88 ff., s. 93 ff., jfr s. 113 not 46, Sjöholm Om politimakten och dess begränsningar Sthlm 1964 s. 50 ff., s. 88 ff., s. 314 ff.). Vanligen har uttrycket sammanställts med de befogenheter polisen har enligt meddelade instruktioner. I detta ligger en avsevärd begränsning. Även de som däri velat inläsa vidare befogenheter ha brukat framhålla att uttrycket inte inbegriper rätt att förfoga över kommunal (enskild) egendom (Sundberg Stv T. 1930 s. 38). Andra ha gjort gällande (Sjöberg a. a. s. 232, jfr senast Sjöholm a. a. s. 36 ff.) att uttrycket skulle inneburi en medveten begränsning i förhållande till i äldre författningstexter använda uttrycket politi och därmed också i länsstyrelsens befogenheter visavi kommunerna. Söker man de bakomliggande grunderna för dessa antaganden lär man väl finna dem inom statsrätten. I sakens natur lär ligga att befogenheter som grundas på §§ 4 och 89 RF inte få gripa in på området för 16 och 87 §§ RF på sådant sätt att av dessa lagrum värnade intressen äventyras. Allmänt sett kan detta inte vara

fallet med åtgärder i syfte att upprätthålla allmän ordning och säkerhet. Tvärtom innebära åtgärder i sådant syfte regelmässigt ett förstärkt rättskydd för dessa intressen, låt vara att sådan åtgärd understundom i trängt läge kan få innefatta ingrepp av nödrättskaraktär i medborgerlig rätt (jfr härom JO:s ämbetsberättelse 1934 s. 27 ff., särskilt s. 33). Ostridigt måste kommun såsom självständigt rättssubjekt åtnjuta samma grundlagsskydd som enskild medborgare för egendom som inte genom redan gällande offentlighetsrättsliga bestämmelser bundits för vissa förvaltningsändamål. Vad nu sagts måste även antagas gälla för den rådighet över hotellfastighet m. m. som Arvidsjaur kommun i förevarande ärende förvärvat. Det torde icke kunna på allvar göras gällande att denna rådighet över egendom, till vilken ingen annan kan eller vill göra gällande bättre rätt, skulle innebära ett sådant hot mot ordning och säkerhet som kunde rättfärdiga på nödrätt grundade åtgärder från länsstyrelsens sida, alldeles oavsett arten av de åtgärder som för sådan händelse kunde ifrågakomma.

I sistnämnda avseende är att märka att den självständiga innebörden av uttrycket ordning och säkerhet i 5 § första stycket i dess äldre lydelse negativt begränsades av den uppräknade av särskilda politigränar som följer i 5 § andra stycket, där i princip författningsstöd krävs för länsstyrelseåtgärder, i någon mån också såvitt avser karaktären av länsstyrelseingripandena av 5 § tredje och fjärde styckena. Mot bakgrunden av sistnämnda stadganden kan antas att med uttrycket erforderliga åtgärder i första stycket främst avsågs konkreta åtgärder i särskilda fall.

Oavsett vilken innebörd som bör tilläggas 5 § första stycket kan konstateras att detta stadgande i nu gällande lydelse tillägger länsstyrelsen ställningen av länets högsta polismyndighet samt därutöver endast hänvisar till polisinstruktionen (SFS 764/1964). Uttrycket upprätthållande av ordning och säkerhet har emellertid bibehållits i 7 § 1 mom.

I detta sammanhang bör uppmärksammas att, såsom Strömberg framhållit, den där intagna vitesbestämmelsens praktiska betydelse avsevärt minskat, detta delvis också som följd av de bemyndiganden att utfärda lokala underställningspliktiga ordningsföreskrifter som tillagts de borgerliga primärkommunerna i de allmänna ordningsstadgorna, hälsovårds- och livsmedelsstadgorna samt brandlagstiftningen — beträffande landskommuner förr också i kommunalstyrelseförfattningarna. Skyddsobjekt för vitesbefogenheten är, enligt Strömberg, allmänna intressen, som täckas av uttrycket »allmän ordning och säkerhet». Med ordning förstår Strömberg då »lugn och friktionsfrihet i den mänskliga samlevnaden, i den mån denna inte äger rum inom privatlivets hägn» och med allmän säkerhet »dels allmänhetens säkerhet till liv, lem och egendom, dels även säkerhet mot angrepp på eller störningar i viktigare samhällsinrättningar eller samhällsfunktioner». Med dessa begränsningar skulle emellertid 7 § 1 st. kunna ligga till grund för vitesföreläggande mot kommun. Utrymmet för dylika åtgärder fann han

emellertid vara mycket ringa. Grunden härtill är uppenbarligen att verkställighet som sådan normalt inte innebär fara för allmän ordning och säkerhet.

Sjöholm har för 1855 års länsstyrelseinstruktion hävdad att den innebar en begränsning i länsstyrelsens tidigare befogenheter att stadga viten i ekonomimål (a. a. s. 39). Sjöberg och Strömberg är ense om att verkställighetsförbud enligt kommunallag inte kan förenas med vitesföreläggande enligt länsstyrelseinstruktionen (jfr dock RÅ 1935 s. 374 stadsstyrelses vitesföreläggande mot drätselkammare som trotsat verkställighetsförbud undanröjt av RegR sedan först verkställighetsförbudet såsom sedermera ogrundat undanröjts). I detta sammanhang kan dock påpekas att såsom Sjöberg och Strömberg anmärkt länsstyrelsen *utan* åberopande av länsstyrelseinstruktionen före länsskolnämndernas inrättande ansågs befogad att ge kommuner vitesförelägganden vid tredska på skolväsendets område liksom också vid vite förelägga stämмоordförande att utlysa stämma. Vidare har förekommit att länsstyrelse utan sådant åberopande förelagt nämndordförande att mot kvitto utlämna räkenskaper till revisorer (se t. ex. RÅ 1912: 46). Dessa befogenheter som väl få antas vila på sedvanerättslig grund, avse situationer där tredska äventyrat kommunalverksamhetens behöriga gång. De torde inte kunna åberopas som stöd för att länsstyrelse sedvanerättsligt tillagts en allmän befogenhet att vidtaga erforderliga åtgärder för att framtvinga kommunalt handlande.

Det ovan framdragna materialet torde övertygande styrka att länsstyrelsen varken på länsstyrelseinstruktionens generalklausul eller sedvanerätt kan grunda tvångsåtgärder mot kommun för att i ett fall sådant som förevarande återställa ett rubbat rättsläge. Att ej heller regeringsrätten anser sig äga någon dylik befogenhet har nyligen bekräftats (se RegR 6 maj 1964; hemställan av Hj. Andersson i Blackstad om inskrivningsdomarens under rättande för anteckning i fastighetsbok om att till grund för lagfartsbeviljande liggande kommunalt beslut om fastighetsförvärv har, då detta icke avsåg något mål varmed regeringsrätten ägt taga befattning, icke föranlett någon regeringsrättens åtgärd).

4. Man torde inte taga miste om man antar att upphovsmännen till 1862 års kommunalförordningar, som i kommunerna främst ville se ekonomiska organisationer, just i de upphävida kommunbeslutens rättsliga ogiltighet velat se ett verksamt sanktionsmedel bakom kommunalbesvärsinstitutet. Eftersom samtliga kommunala beslut i förevarande ärende haft civilrättslig innebörd kan det vara på sin plats att något dröja vid betydelsen av ogiltighet för återgång av rättshandlingar mellan enskilda. Då det gäller »fastighetsförvärvet» är det väl teoretiskt inte helt uteslutet att, om talan vid domstol anhängiggjordes av någon som kunde göra gällande bättre rätt till fastigheten, en sådan talan skulle bifallas med hänvisning till bristen på giltig kommunal viljeförklaring trots att förvärv vid exekutiv auktion nor-

malt är extinktivt (jfr Bramsjö Om avtals återgång Lund 1950 kap. 3, särskilt s. 42 ff.). Praktiskt är det emellertid i förevarande fall uteslutet att någon sådan »rätts»-innehavare skulle finnas. I förevarande fall är det också svårt att inse vem som skulle vara intresserad av att en sådan talan väckes. Det hotellaktiebolag som en gång ägde fastigheten har likviderats och konkursförvaltningen för länge sedan avvecklats. Ett par av de främsta borgenärerna hos detta företag återfinnas f. ö. som avtalsparter i ärendet. De torde sakna varje intresse för saken. Detsamma torde emellertid gälla för de oprioriterade fordringsägarna, byggnadsentreprenören m. fl. eftersom ingenting talar för att de skulle få sina fordringar betalda på denna väg. En fastställetsetalan från kommunens sida i syfte att vinna bekräftelse på att kommunen i brist på underliggande rättsgiltigt förvärvsbeslut inte kan vara rätt ägare till fastigheten ter sig också meningslös då ingen annan ägare kunde utpekas och skulle väl, sedan lagfarten undanröjts, försvåra en fastighetsöverlåtelse. Motsvarande gäller för ett av kommunen initierat resningsförfarande riktat mot den exekutiva auktionen som sådan, däri inbegripet det av länsstyrelsen utfärdade köpebrevet. Sådan situationen nu är har kommunen den faktiska rådigheten över fastigheten och den en gång beviljade lagfarten synes åtminstone såtillvida göra tjänst som den varken lägger hinder för fastighetsöverlåtelse eller fastighetens in-teckning för fordran. Med hänsyn härtill har också kommunens »fång» av anmälaren betecknats som orubbligt. Man torde kunna utgå från att om en enskild person eller ett enskilt företag om det befunne sig i samma situation som kommunen låte sig nöja med sakernas läge. De facto innebär ju situationen full äganderätt.

För återgång av verkställigheten beträffande lösöre köpet och upplåningen möter inte några liknande tekniska svårigheter. Men skulle saken enbart betraktas ur det enskilda rättslivets aspekter finns det även här fog för antagande att parterna skulle låta vid saken bero. Att säljaren av lösöret, ett stort och välrenommerat företag, av egen drift med åberopande av det ingångna avtalets ogiltighet skulle kräva att avtalsprestationerna återginge kan nog betraktas som uteslutet. När säljaren fått likvid i överensstämmelse med avtalet skulle en sådan aktion som förmodligen måste inbegripa kostsamma och besvärliga värderingar av godsets beskaffenhet vid återgången förmodligen intuitivt anses stridande mot god köpsed. Man bör i detta fall komma ihåg att handelsrättens ofta dispositiva lagregler väsentligen får betydelse när ett mellanparter rådande eller antaget förtroendeförhållande rubbats. Ett företag som exempelvis konsekvent och benhårt sökte utnyttja köplagens hävningsregler till sin förmån skulle säkerligen på längre sikt förlora i anseende på marknaden. I detta fall tillkommer att säljaren erhållit avtalad valuta för sin vara. I sådana lägen torde parter på den allmänna marknaden föga bekymra sig om huruvida underliggande rättshandlingar i allo fylla måttet. Oavsett detta är en ensidig utfästelse

från en av parterna att inte mot annan part åberopa en rättshandlings ogiltighet bindande.

Beträffande lånetransaktionen äger vad nu sagts i huvudsak motsvarande tillämpning. Bankinspektionens åtgöranden i ärendet torde i huvudsak ha inriktat sig på att undersöka redan befintliga inteckningars belåningsvärde och kommunens kreditvärdighet som låntagare. Från bankens sida innebar den kommunala aktionen att förlusterna på tidigare till hotellföretaget lämnade krediter kunde begränsas. Något intresse från kreditgivarens eller hans tillsynsmyndighet att få en återgång till stånd kan inte rimligen föreligga. Hur än ägarsituationen kunde utveckla sig står det dessutom fast att av budgivningen vid auktionen oberörda inteckningar utgöra rättsgiltiga pantförskrivningshandlingar. Och beträffande lånen i övrigt ha de kommit kommunen till nytta varför bankens återbetalningsanspråk måste antagas vara rättsgiltiga och detta oavsett om lånen som sådana skulle vara underställningspliktiga eller ej. Såvitt kan bedömas med ledning av tillgängliga skatteunderlagsuppgifter synes lånet *beloppsmässigt* ligga inom ramen för sagda lånerätt. Däremot torde lånevillkoren tidsmässigt falla utanför ramen för denna, försåvitt lånen icke konstruerats som kortfristiga förlängningslån. Det personliga betalningsansvar kommunen kan ha åtagit sig beträffande inteckningsreversernas gäldande torde under nu angivna förhållanden falla inom den underställningsfria lånerätten (58 § KL).

Omständigheterna i ärendet synas alltså vara sådana att om saken utspelats mellan enskilda parter och inte en av parterna varit en kommun, de från civilrätten bekanta frågeställningarna om återgångspåföljder, verkan för ogiltighetens fortbestånd av fortsatt passivitet från parternas sida osv. skulle saknat praktisk betydelse. Antar man såsom ovan gjorts att den ursprunglige kommunallagstiftaren, som här drar uttryckliga paralleller mellan kommuner och enskilda, tillagt »oöverklagade» kommunala besluts civilrättsligt »bindande» resp. »gällande» kraft särskild vikt vid utformningen av kommunalbesvärsinstitutet och i besvärmyndigheternas »ogiltigförklaringar» velat se en effektiv hämsko mot verkställighet av kompetensöverskridande beslut har man blott att konstatera att denna »sanktion» i förevarande fall visat sig ineffektiv.

5. Den föregående undersökningen torde visa att varken kommunallagen, länsstyrelseinstruktionen eller andra författningar anvisa några medel genom vilka statsmyndighet direkt eller indirekt skulle kunna tvinga en kommun att i ett fall som förevarande fatta beslut om återgång av olaglig verkställighet. Den visar också att det är osannolikt att kommunen och/eller dess motparter enbart på grund av verkställighetshandlingarnas rättsliga ogiltighet skulle se sig tvingade att självmant vidtaga åtgärder för att avlägsna den uppkomna disharmonin mellan faktum och rättsläge. Om bristerna i statskontrollen över kommunerna har lagstiftaren varit fullt medveten. Ett uttryck härför möter i ett av Sjöberg anført departements-

chefsuttalande från 1939 (KPr 1939: 276 s. 14, Sjöberg a. a. s. 233), enligt vilket man ansett sig i åtskilliga hänseenden beträffande specialreglerad kommunalförvaltning kunna lita på den allmänna solidaritetskänslan och respekten för lag och förordning. För egen del tillägger Sjöberg: Detta gäller i än högre grad inom den av enbart kommunallag reglerade förvaltningen. Därest — — (de kommunala) organen vidhålla och verkställa sina olagligen befunda beslut, finnes, — — ytterst ringa möjlighet att åvägbringa rättelse.

Mot bakgrunden av sistnämnda förhållande kan det vara skäl att något dröja vid frågan om de för beslutet i Laponiaärendet ansvariga kommunala myndigheterna verkligen avsett att ställa sig i opposition till rättsordningens bud. Bedömes saken uteslutande på grundval av deras omedelbara reaktion på 1961 års regeringsrättsutslag vore man måhända benägen att utan vidare besvara den frågan jakande. Insätter man deras handlande i ett större sammanhang blir saken mindre tydlig. Genom lagakraftvunna och därmed fullgiltiga beslut hade Arvidsjaurs kommun och Arvidsjaurs municipalsamhälle bildat det ursprungliga sedermera genom konkursförfarandet likviderade hotellföretaget Arvidsjaurs Hotellfastighets AB samt av dess aktiekapital tillskjutit — kommunen 200 000 kronor och samhället 50 000 kronor — och viss tomtmark. När sedan detta företag kom på obestånd på grund av omständigheter som de kommunala myndigheterna inte rimligen kunde förutse eller lastas för och fråga uppstod om kommunen skulle låta sin förlust begränsas till det förlorade aktiekapitalet utsattes kommunen för starka påtryckningar från företagets borgenärer som med visst fog hävdade att kommunen iklätt sig ett moraliskt ansvar för företagets förbindelser. En passivitet från kommunens sida stämplades i detta sammanhang som ett oförsvarligt uppträdande i den offentliga debatten. Enligt uppgift (Sunt Förnuft) skulle tjänstemän i dåvarande Landskommunernas förbund på (muntlig) förfrågan ha tillrätt kommunen att av moraliska skäl fullgöra det kommunägda företagets förbindelser trots att förbundet var medvetet om att detta icke var civilrättsligt tvunget. Det har inte varit möjligt att få denna uppgift verifierad. Det förefaller emellertid inte osannolikt att vederbörande tjänstemän ansett ett motsatt handlingssätt äventyrligt inte bara för Arvidsjaurs kommuns anseende utan även för det svenska kommunalväsendets i allmänhet. Åt samma åsikt gav konkursförvaltaren uttryck. Samma grundtanke uppbar också vissa vid 1961 års riksdag väckta motioner. Kommunen gick emellertid inte så långt.

Den uppgörelse som träffades i anslutning till 1959 års senare upphävda beslut innebar att vederbörande kreditinrättnings förluster i viss omfattning begränsades medan entreprenören fick stå sina förluster. I så måtto kunde kommunen sägas ha tillmötesgått riksopinionens krav. Kommunens i samband därmed vidtagna åtgärder kunde ur dess egen synpunkt försvaras med hänvisning både till det eljest helt förlorade insatskapitalet och till att syftet med det ursprungliga »lagakraftvunna» engagemanget helt skul-

le vedervågas vid kommunal inaktivitet. Återförvärvet av fastighet — kommunen hade tillskjutit viss tomtmark — gav dessutom en teoretisk chans att vid fortsatt inflation återvinna de förlorade medlen. Och viktigare än allt annat: de kommunala myndigheterna ansåg sig ha stöd i rättspraxis för uppfattningen att deras handlande var lagenligt.

I detta sammanhang må antecknas att det synes ovisst om och i så fall i vilken utsträckning regeringsrätten vid avgörande av 1961 och 1963 års mål haft vetskap om tidigare »lagakraftvunna» kommunala engagemang i hotellrörelsen samt arten av dessa. Reciten till målen ger inte besked om att kommunen »ägt» hotellföretaget. I motsättning till i doktrinen (Sundberg a. a. s. 283) hävdade åsikter anser sig i vart fall regeringsrätten varken pliktig eller berättigad att genom ex officio inhämtade uppgifter komplettera det material som framgått ur besvärshandlingarna, däri inbegripet av motpart och länsstyrelse ingivna förklaringar och yttranden.

Anledning saknas här att närmare ingå på den särskilda försvarsskrift kommunalnämnden avlätit i ärendet. Av visst intresse kan emellertid vara att på grundval av infordrade protokoll redovisa vilka åtgärder kommunen efter regeringsrättens utslag år 1961 vidtagit för att bringa ärendet ur världen. Enligt fullmäktigebeslut den 21 december 1962 (§ 135 och den 28 januari 1963 (§ 12) har en särskild stiftelse Laponia bildats som för en köpeskilling av 200 000 kronor förvärvat samtliga kommunen tillhöriga inventarier ävensom lager och övriga omsättningstillgångar från avvecklingen av tidigare hotell- och restaurantrörelse. Erforderliga medel för dessa förvärv tillskötts av kommunen i form av ett inom viss tidsperiod ränte- och amorteringsfritt lån. Stiftelsen har enligt sina stadgar till ändamål att upprätthålla hotell- och restaurantrörelse och därmed samhörig verksamhet inom av Arvidsjaurs kommun ägda fastigheter. Dess tillkomst har uppenbarligen betingats av önskan från kommunens sida att avskärma hotell- och restaurantrörelsen från övrig kommunal verksamhet.

Besluten om stiftelsebildningen och överlåtelsen på stiftelsen av hotellrörelsens omsättningstillgångar överklagades inte och ha alltså kommunalrättsligt vunnit laga kraft. Civilrättsligt är emellertid deras giltighet beroende av om kommunen varit ägare till fastighet och omsättningstillgångar. Besvaras frågorna därom nekande sakna besluten civilrättslig verkan.

Sedermera ha kommunalfullmäktige i anledning av regeringsrättens utslag den 24 april 1961 och den 30 maj 1963 vid sammanträde den 16 oktober 1963 under § 82 med voteringsciffrorna 31—5 beslutat uppdraga åt kommunalnämnden att utreda ärendet, varvid bl. a. frågans lösning genom försäljning av hotellfastigheten med anlåtande av juridisk expertis skulle undersökas. Utredningen skulle framlägga förslag i ärendet inom sex månader.

Såsom ett led i denna utredning inhämtade kommunen utlåtande från kommunförbundets juridiska expertis. Detta utlåtande ger uttryck för i och för sig riktiga tankegångar men präglas av en viss formalism vilket

i sin tur har sin rimliga förklaring i de frågor kommunen ställt i anslutning till anmälarens skrifter. Det är sålunda ostridigt att fullständig återgång i ärendet ej är möjlig. Åsikten att kommunen i det läge ärendet utan dess förvållande kommit inte kan anses skyldig att vidtaga åtgärder som för kommunen skulle bli direkt förlustbringande torde också förtjäna instämmande. Det torde nämligen icke kunna hävdas att ett offentligt rättssubjekt sådant som en kommun på grund av denna sin egenskap i ett fall som detta skulle vara skyldigt att underkasta sig ekonomiska förluster enbart för att bringa resultatet av vidtagna åtgärder i fullständig överensstämmelse med rättsordningen. Vad nu sagts torde f. ö. gälla även för staten i den mån liknande situationer skulle inträffa exempelvis i dess affärsdrivande verksamhet.

Därmed är emellertid icke sagt att inte kommunen för att använda rege- ringsrättens uttryckssätt bör använda till buds stående medel att frigöra hotellrörelsen från kommunala engagemang. Mot bakgrunden av vad ovan i olika sammanhang anförts om arten av den rådighet kommunen har över hotellfastigheten — i sak att likställa med full äganderätt — saknas det anledning antaga att den formella bristen hos fastighetsförvärvet skulle få en hågad spekulant att avstå från att förvärva fastigheten med den rätt kommunen besitter och ännu mindre att sagda formella brist skulle läggas till grund för utslag varigenom beslut om en sådan fastighetsföryttring upphävdes. En förutsättning för att få till stånd en sådan gynnsam avyttring torde emellertid vara att kommunen övergångsvis håller rörelsen i gång så att »kundkretsen» bibehålles. Så sker för närvarande genom den nybildade hotellstiftelsen. Det torde eventuellt under länsstyrelsens medverkan böra undersökas om icke något av den fortsatta hotellrörelsen intresserat konsortium kunde finnas eller eventuellt bildas för övertagande av både fastighet och rörelse. Det nuvarande tillståndet är nämligen icke tillfredsställande redan på den grund att ytterligare kapitalinsatser för verksamhetens utvidgning ligga utanför den kommunala kompetensen.

SAKREGISTER
till
JUSTITIEOMBUDSMANNENS
ÄMBETSBERÄTTELSE
1961 — 1966

Systematiska register till ämbetsberättelserna finnas intagna i 1913 års berättelse, avseende åren 1810—1910, och i 1963 års berättelse, avseende åren 1911—1960.

Alfabetiskt sakregister till ämbetsberättelserna 1911—1960 utgavs i separat tryck i samband med 1965 års berättelse.

Förevarande register, som avser ämbetsberättelserna 1961—1966, är en fortsättning av sistnämnda alfabetiska sakregister och anknyter följaktligen till uppställningen i detta.

A

Adoption:

- Makar må ej annorledes än gemensamt adoptera ena makens barn utom äktenskap 64: 210
- Tillämpning av lagen den 12 december 1958 om ändring av föräldrabalken såvitt angår adoption, som ägt rum enligt äldre lag 64: 210

Alkoholmissbrukare: Se *Nykterhetsvård; Sinnessjukvård*

Allmän handling:

Fråga om handling är allmän eller ej:

- 1) Inom statskontoret utarbetad stencilerad rapport, som överlämnats till annan myndighet 64: 444
- 2) Av medicinalstyrelsens chef till departementschef översända handlingar för att tjäna till ledning vid besvarande av interpellation . . 64: 453
- 3) Av drätselkammare införskaffad soliditetsupplysning i ärende angående försäljning av tomt 65: 554
- 4) Till kommunal myndighet inkommen utredning, som angivits icke vara definitiv och som skulle ligga till grund för besvarande av interpellation 66: 364
- 5) Skriftliga kunskapsprov som efter slutförd bedömning behållits av läraren 66: 370
- 6) Inom statens ungdomsråd upprättad promemoria, som utsänts på remiss 66: 371

Fråga om tidpunkten då handling är att anse som allmän:

- Protokolljusteringens och expedieringens betydelse för frågans bedömning 61: 332

Fråga om ordningen för tillhandahållande av allmän handling:

- 1) Fråga om myndighet kan eller bör åläggas skyldighet att till enskild utlåna arkivhandling för kopiering eller avskrift annorstädes än å myndighetens expedition 66: 448
- 2) Fråga om rätt att hos myndighet å annan arbetstid än fastställd expeditionstid taga del av allmän handling 66: 357
- 3) I vilken utsträckning är tjänsteman skyldig att stå till förfogande för framtagande av allmänna handlingar åt envar som så begär? 66: 363
- 4) Begäran om utlämnande av allmän handling skall inom myndigheten överlämnas till den för utlämnandet ansvarige 66: 367

Obehörig vägran att tillhandahålla allmän handling:

Å vetenskaplig institution förd bok över inköp av hundar och katter . . 66: 373
 Se *Debiteringslängd; Sekretess*

Allmän plats:

Tillståndsprövningen i fråga om försäljning å salutorg 66: 612

Allmän sammankomst:

Äger polisen redan före demonstrationstågs avmarsch ingripa mot förment lagstridig banderoll, som är avsedd att medföras i tåget? 66: 491

Anhållande:

Anhållande utan nya häktningsskäl av person, om vilkens häktande framställning redan förut gjorts men avslagits 63: 97
 Fråga om obehörigt anhållande av person såsom misstänkt för brott . . 63: 103
 Se *Ersättning; Fylleri; Omhändertagande*

Anonymitetsskydd: Se *Nyktershetsvård; Tryckfrihet*

Anstånd: Se *Arvsskatt; Avbetalningsköp; Indrivning; Införsel; Straffverkställighet; Uppbörd; Utmätning; Vräkning*

Arbetshem:

Felaktigheter vid handläggning av ärenden rörande försörjningspliktigas intagande i arbetshem 62: 432
 Hemställan om utredning av frågan om arbetshemsinstitutet bör bibehållas såsom ett tvångsmedel mot personer, vilka försummat fullgöra sina försörjningsplikter. Tillika framställning om provisorisk lagändring i syfte att åstadkomma ökad rättssäkerhet i ärenden rörande arbetsförelägganden 63: 446
 Felaktigt förfarande av landsfiskal genom att förpassa person till arbetshem utan att pröva huruvida laga förutsättningar för handräckning förelågo. Tillika felaktigt förfarande av tjänsteman hos barnavårdsnämnd

- att själv hos polisen påkalla handräckning för verkställighet av beslut om arbetsföreläggande 64: 251*
- Ordförande i barnavårdsnämnd har fällts till ansvar för att — utan att nämnden beslutat därom — ha begärt polishandräckning för intagning i arbetshem m. m. Tillika åtal mot en förste polisassistent för att han låtit förpassa person till arbetshem, ehuru assistenten icke ägde befogenhet att besluta härom 64: 279*

Arbetsstillstånd: Se *Utlänning*

Arkivhandling: Se *Allmän handling*

Arvode: Se *Ersättning; Kommunikering*

Arvsskatt:

- Anstånd med erläggande av arvsskatt 62: 147
- Prövning av skuldförbindelse som i anledning av beviljat anstånd med arvsskatt inges till rätten 62: 147
- Ordningen för uttagande av arvsskatt som skattskyldig i anståndsfall underlåtit att betala på fastställd förfallodag 66: 636

Avbetalningsköp:

- Utmättningsman har — för att möjliggöra handräckning för återtagande av avbetalningsgods — uppsökt köparen, som då var intagen på mentalsjukhus, och skaffat hans godkännande å avbetalningskontrakt utan att utmättningsmannen dessförinnan förvissat sig om att köparen hade rättslig handlingsförmåga 61: 64*
- Vissa vid inspektioner gjorda anmärkningar rörande handläggningen av ansökningar om handräckning för återtagande av avbetalningsgods .. 62: 152
- Kan handräckning lämnas enligt svenska lagen om avbetalningsköp för återtagande i Sverige av gods, som sålts enligt ett i Danmark upprättat kontrakt, vari hänvisas till danska lagen om avbetalningsköp? 63: 128
- Jämlikt lagen om avbetalningsköp förutsättes för återtagande av försålt gods att köpehandlingen upptager det pris, till vilket säljaren skulle varit villig att sälja godset mot kontant betalning. Fråga om kontantpriset kunde anses framgå av viss kontraktsbestämmelse 63: 130
- Fråga om anstånd med handräckning enligt lagen om avbetalningsköp .. 64: 223

Avhysning: Se *Vräkning*

Avstängning från tjänstgöring:

- Fråga om förutsättningarna för interimistisk avstängning av lärare från tjänstgöring 65: 416

B

Barnavård:

- Ogrundat beslut av barnavårdsnämnd att meddela en 14-årig flicka allvarlig varning för vanart och hennes föräldrar allvarlig förmaning . . . 63: 406
- Bristfällig utredning i ärende rörande omhändertagande för skyddsuppfostran av en 14-årig flicka, som beskyllts för lösaktigt levnadssätt . . . 62: 423
- Sedan barnavårdsnämnd beslutat att för skyddsuppfostran omhändertaga en för brott åtalad yngling och att placera honom i ungdomsvårdsskola samt domstol därefter sakerförklarat ynglingen och förordnat att ynglingen skulle överlämnas till nämnden för hans omhändertagande för skyddsuppfostran — därvid domstolen uttalade att lämpligaste vårdformen vore ynglingens placering på ungdomsvårdsskola — har en hos nämnden anställd socialvårdschef dels i strid mot nämndens beslut föranstaltat om ynglingens placering i enskilt hem, dels till ordföranden i nämnden lämnat felaktig uppgift att domstolen icke hade något att erinra mot dylik placering 64: 302*
- Opåkallade beslut om varning enligt nya barnavårdslagen 64: 540
- Fråga huruvida beslut om barns omhändertagande för vård må meddelas redan före barnets födelse 62: 425
- En 16-årig flicka har mot föräldrarnas önskan sammanflyttat med en kriminellt belastad man, som kunde befaras menligt påverka hennes sociala utveckling. Fråga huruvida — då flickan ej gjort sig skyldig till brott eller i övrigt uppträtt asocialt — barnavårdsnämnd ägt att med tvångsåtgärd ingripa för att bryta förbindelsen. Tillika bl. a. erinringar mot utredningsförfarandet i ärende angående omhändertagande för samhällsvård 64: 366
- Underlåtenhet av barnavårdsnämnd att i laga ordning verkställa beslut om barns omhändertagande för vård 62: 429
- Fråga om föräldrars rätt till umgänge med barn som omhändertagits för vård 62: 425
- Fråga om lämpligheten av att pojkar och flickor i tonåren samtidigt varit placerade i barnhem 63: 322
- Underlåtenhet av föreståndarinna för barnhem att — sedan en där intagen 15-årig flicka förklarat sig ämna flytta från hemmet för att sammanbo med en pojkvän — lämna flickans vårdnadshavare underrättelse därom och eljest vidtaga erforderliga åtgärder i anledning av flickans planer 65: 467
- Underlåtenhet hos barnavårdsnämnd att tillämpa föreskrivna procedurregler i ärenden jämlikt 31 § barnavårdslagen. Tillika fråga om tillämpningen av berörda paragraf då samtycke icke föreligger från båda makarna 66: 596
- Polismyndighets prövningsskyldighet jämlikt 37 § barnavårdslagen, m. m. 66: 598
- Se Delgivning; Dröjsmål; Kommunisering; Tillsyn*

Barnbidrag: Se *Sekretess*

Beredskapsplanläggning:

Underlåtenhet att utöva tillsyn över att viss beredskapsplanläggning inom rimlig tid verkställdes och granskades 66: 294*

Beslag:

Se *Förverkande; Husrannsakan; Kvarstad; Åtal*

Besvär: Se *Fullföljd av talan*

Besvärshänvisning: Se *Fullföljdshänvisning*

Betalningsföreläggande:

Om förfarandet i mål om betalningsföreläggande, då kravet bestritts all-
lenast delvis 66: 124
Se *Rättegångskostnad*

Bevisning:

Får åklagare till styrkande av åtal som bevisning åberopa utredning om
preskriberat brott? 66: 47
Se *Motivering av beslut*

Betyg:

Myndighet har beträffande tjänsteman, som varit anställd vid myndig-
heten i 30 år, under kort tid utfärdat två tjänstgöringsbetyg av mycket
olika innehåll. Fråga om orsakerna härtill 65: 407

Bisyssla: Se *Jäv*

Blodundersökning:

Olägenheter vid handläggning av bördsmål på grund av arbetsbalans vid
statens rättskemiska institution i fråga om blodundersökningar 61: 167
Motstridiga utlåtanden av rättskemiska laboratoriet beträffande resulta-
ten av verkställda blodundersökningar 65: 73
Se *Rättegångskostnad; Vite*

Bodelning:

Vissa vid inspektioner iakttaga förbiseenden vid handläggning av bodel-
ningsfrågor 62: 135

Bouppteckning:

Bouppteckningsplikten gäller även när barn avlidit 64: 210
I vilken utsträckning är rätten skyldig att vid inregistrering kontrollera
bouppteckningens riktighet? 66: 247
Se *Protokoll*

Boutredningsman:

Framställning angående åtgärder till stärkande av kontrollen över boutredningsmäns förmögenhetsförvaltning 65: 220

Butikstängningslagen: Se *Fullföljd av talan*

Byggnadsförbud: Se *Obehörigt villkor*

Byggnadslov:

Äger byggnadsnämnd, sedan länsstyrelse lämnat dispens från byggnadsförbud, meddela byggnadslov innan dispensbeslutet vunnit laga kraft? 66: 462
Se *Civilförsvaret*

Byggnadsplan:

Obehöriga skäl för avslag å framställning om dispens från byggnadsförbud 64: 545
Se *Obehörigt villkor; Strandlagsförbud*

Böter:

Gemensamt bötesstraff får ej ådömas i fråga om bl. a. brott som förskylla normerade böter 62: 146

Bötesförvandling:

Bör talan om förvandling av böter anställas mot den som såsom straffri-förklarad är intagen på sinnessjukhus? 64: 219
Fråga om häradsrätt ägt att till avgörande upptaga fråga om förvandling av X. ådömt vitesstraff utan att X., som då var intagen i fångvårdsanstalt, kom tillstädes. Tillika fråga om vitet med hänsyn till omständigheterna lagligen kunnat förvandlas till ovillkorligt frihetsstraff 65: 70
Se *Vite*

Bötesindrivning:

Fråga om indrivning av böter vid tidpunkt då förvaringsstraff förekommer till verkställighet 64: 227
Se *Införsel*

C**Censur:**

Må hänsyn tagas till utrikespolitiska förhållanden vid filmcensurens prövning av fråga om film kan verka förråande eller skadligt upphetsande? 64: 352
Klagomål mot filmcensurens bedömning av filmerna »Tystnaden» och »491». Tillika fråga om behovet av en översyn av gällande bestämmelser rörande filmcensur 65: 333

Civildéforsvar:

Fråga om återkallelse av skyddsrumsdispens på grund av ändrade förhållanden	61: 380
Försummelse i fråga om förvaring av nycklar till skåp med hemliga civilförsvarshandlingar m. m. Tillika fråga om tillsynen över säkerhetsärendens handhavande vid länsstyrelse	65: 401
Sättet för delgivning med allmänheten av beslut rörande civilförsvarets organisationsplaner m. m.	66: 438
Felaktiga föreskrifter av civilförsvarsstyrelsen rörande iordningställande av skyddsrum	66: 506
Felaktigt förordnande om gemensamt skyddsrum i tillänt nybyggnad . .	66: 574
Länsstyrelsens befattning med byggnadslov i fråga om skyddsrum	66: 578
Angående länsstyrelsens anmälningar till åklagare rörande förseelse enligt civilförsvarslagen	66: 580
<i>Se Obehörigt villkor</i>	

D**Debiteringslängd:**

Fråga om lokal skattemyndighet är skyldig att lämna uppgift om debet-sedels nummer, innan debiteringslängden färdigställts	64: 153
--	---------

Deklarationsbrott:

Framställning om utfärdande av föreskrift om skyldighet för domstol att till taxeringsintendent översända avskrift av domar i mål om deklara-tionsbrott. Tillika fråga om behovet av andra åtgärder för att främja samverkan mellan åklagare och taxeringsintendent i fråga om beivrandet av deklara-tionsbrott	61: 215
Angående beivrande av deklara-tionsbrott	64: 567

Delgivning:

A) Domstolsväsendet:	
Frågor om förfarandet vid delgivning av strafföreläggande	61: 178
B) Förvaltningsmyndigheter:	
Delgivning genom posten i utsöknings- och införselmål	62: 152
Fråga om delgivning med den pensionsberättigade av riksförsäkringsver-kets beslut i ärende angående utbetalning av folkpension till annan än denne	63: 361
Vid delgivning av beslut om interimistisk körkortsåterkallelse — liksom av beslut om slutlig återkallelse — bör avskrift av beslutet tillställas vederbörande	64: 359
Fråga om användande av postdelgivning eller polisdelgivning i barna-vårds- och nykterhetsvårdsärenden	65: 382
<i>Se Civildéforsvar; Förundersökning; Tillsyn; Atal</i>	

Demonstrationståg: *Se Allmän sammankomst*

Deposition: *Se God man; Expropriation; Fullföljd av talan*

Diareföreling:

- Fråga om diareföreling av en till riksarkivet från en arkivarie inkommen anmälan mot ett kanslibitråde för klandervärt sätt att sköta tjänsten kunde underlätas därför att anmälan avsåg ömtåligt personalärende . . . 65: 294
- Spörsmål om diareföreling i prövningsnämnd 65: 337
- Brister i diareförelingen hos länsbostadsnämnd av ärenden rörande statliga lån för bostadsbyggande 65: 431
- Se Hyresreglering; Taxering*

Disciplinär bestraffning:

- Felaktigt förfarande av styresmannen för Håga sjukhus genom att han, innan beslut meddelades om disciplinär bestraffning av intagen, underlätit att anställa förhör och upprätta protokoll samt låtit obehörig person få del av innehållet i ett av intagen skrivet brev. Tillika tjänstefel av överkonstapel vid samma sjukhus genom att han anställt förhör med person som ej tillhörde sjukhuset 63: 31*
- Se Avstängning från tjänstgöring; Kyrkoråd*

Disputation:

- Fråga om fakultet handlat oriktigt då den avlog ansökan om förkortad spikningstid beträffande avhandling, som skulle försvaras vid disputation 65: 327

Djurskydd:

- Fråga om behov av åtgärder för att hindra inköp för vetenskapligt ändamål av stulna djur 66: 373

Docentur: *Se Tjänstetillsättning*

Dom:

- Ofullständig avfattning av dom 62: 143, 62: 145
- Angående underrättelse till part om tiden för meddelande av dom i mål om omyndighetsförklaring 64: 187
- Spörsmål om användande av blankettdom enligt 5 § protokollskungörelsen 64: 207
- Fråga i vilken utsträckning domskrivning må förberedas före huvudförhandling 65: 43
- Får i mål om besvär över lantmäteriföreling förelingningslantmätaren deltaga i rättens överläggning till dom? 66: 228
- Se Dröjsmål*

Domförhet:

Om förordnanden för tingsnotarie att handlägga s. k. A-mål 64: 179

Domstolsakt:

Fråga om vad som skall anses höra till domstolsakt 66: 258

Domstolsärende:

I vissa fall skall rörande beslut i domstolsärende underrättelse om beslutet expedieras till part 62: 147

Droskreglemente:

Fråga om innebörden och räckvidden av den prövningsrätt, som jämlikt föreskrift i droskreglemente må tillkomma lokal myndighet beträffande krav på lämplighet som droskförare 63: 377

Se *Kommunicering*

Dröjsmål:

A) Domstolsväsendet

Dröjsmål med:

utfärdande av stämning i brottmål och förordnande av offentlig försvarare 64: 87, 193; 65: 15*, 66: 233
handläggning och avgörande av mål hos allmän domstol 61: 160;
63: 45; 65: 27; 65: 256
expediering av dom 64: 176; 66: 240
expediering av kungörelser till Post och Inrikes Tidningar 62: 148
handläggning av ärenden inom inskrivningsväsendet 66: 199
avfattande av dom 66: 218

B) Polis- och åklagarväsendet

Dröjsmål med:

företagande av brottsutredning eller omställande av åtal 61: 211; 66: 285
handläggning av strafförelägganden 64: 221
omhändertagande av körkort 62: 435
underställning av beslut om omhändertagande av körkort 62: 317

C) Exekutionsväsendet

Dröjsmål med:

företagande av utmätningssåtgärder m. m. 61: 79*, 160
verkställighet av kvarstadsbeslut 63: 103
försäljning av utmätt egendom 61: 160

D) Centrala förvaltningsmyndigheter

Dröjsmål med:

handläggning inom finansdepartementet av dispensansökan, som krävt skyndsamt prövning	62: 262
utfärdande hos fångvårdsstyrelsen av utdrag ur straffregistret	63: 118
verkställande av utredning hos riksarkivet i anmält disciplinärende	65: 294

E) Länsstyrelser

Dröjsmål med:

handläggning av besvärsmål	61: 372
infordrande av återkallat körkort	62: 437
redovisning av taxeringsmål till skattedomstolar	62: 455
återbetalning av skatt och delgivning av regeringsrättsutslag	65: 405
utfärdande av lokala hälsovårdsordningar	66: 565

F) Övriga myndigheter

Dröjsmål med:

verkställighet av barnvårdsnämnds beslut om skyddsuffostrar	62: 429
verkställande av utredning hos barnvårdsnämnd	65: 467
barnvårdsnämnders yttranden rörande åtalsetergift m. m.	66: 592
besvarande av remisser i taxeringsmål	62: 455; 63: 195*
verkställande av undersökning hos statens kriminaltekniska anstalt	63: 364
verkställande av sinnesundersökning	64: 82; 66: 201
handläggning hos länsbostadsnämnd av ansökningar om statliga lån för bostadsbyggande	65: 431

Se Diarieföring; JO; Körkort; Remiss; Sinnesundersökning; Straffregister; Straffverkställighet; Taxering; Tillsyn; Villkorlig frigivning

Dödande av förkommen handling:

Underlåten delgivning av ansökan om dödande av förkommen inteckning	62: 147
---	---------

E

Ekonomisk förening:

Fråga om i visst fall ekonomisk förening skolat träda i likvidation, så ock om domstols och länsstyrelses befattning därmed	65: 180
---	---------

Eldfarliga oljor: Se Ersättning

Entledigande:

Fråga om behörigheten att entlediga tjänsteman vid riksdagsbiblioteket	66: 494
--	---------

Se Ersättning; Kommunisering

Ersättning:

A) Ersättning för åtgärder i tjänsten m. m.:

Utlåtande över betänkande angående exekutionsavgifter i mål hos utmätningsmän	65: 219
---	---------

Framställning om översyn av bestämmelserna om skyldighet för enskilda att ersätta kostnader för vissa förrättningar enligt hotellstadgan samt förordningarna om eldfarliga oljor och explosiva varor 62: 378
 Se *Fri rättegång; Rättegångskostnad; Skjutbana*

B) Framställning av JO om ersättning av allmänna medel:

- 1) till musikdirektör i anledning av felaktigt entledigande från övningslärar tjänst 62: 385
- 2) till person på grund av felaktig handläggning av införselärende .. 65: 246
- 3) till bolag för förlust i anledning av fel vid köpeskillingsfördelning efter exekutiv auktion 65: 251
- 4) till person på grund av skada tillfogad genom farligt polisgrepp .. 66: 190
- 5) till fastighetsägare som på grund av felaktiga föreskrifter åsamkats kostnader för iordningsställande av skyddsrum 66: 506
- 6) till person, som ansetts ha blivit utan tillräckliga skäl intagen och kvarhållen å sinnessjukhus 66: 519

Exekutiv auktion:

Felaktig tillämpning av 133 § utsökningslagen 61: 195
 Se *Ersättning*

Expedition; Expeditionslösen:

Vissa frågor om avgifter enligt lösen- och stämpelförordningarna .. 62: 138, 439
 Expediering av utskrift av dom till åklagare 64: 206
 Fråga om återlämnande av ansökningshandlingar som ingivits till domstol 64: 211

Explosiva varor: Se *Ersättning*

Expropriation:

Fråga om expropriation förfallit på grund av försummelse att i rätt tid nedsätta löseskillingen 66: 460

F

Filmcensur: Se *Censur*

Forum:

Utlåtande över förslag angående ändrade bestämmelser om forum privilegium för ämbetsbrott 66: 195

Fotografering: Se *Offentlighet vid rättegång*

Framställningar av JO:

- 1) om ersättning till enskild av allmänna medel: Se *Ersättning*
- 2) om författningsändring: Se *resp. huvudord.*

Fribiljettsförmån: Se *Otillbörlig belöning*

Frihetsstraff: Se *Straffverkställighet*

Fri rättegång:

Bestyrkande av ekonomisk uppgift som skall åtfölja ansökan om fri rättegång	64: 211
Förskott å ersättning enligt lagen om fri rättegång	64: 212
Fråga om 8 § tredje stycket lagen om fri rättegång	64: 188
Fråga i vad mån 13 § lagen om fri rättegång kan bli tillämplig i fråga om arvode till offentlig försvarare, när den tilltalade frikänts	62: 129
<i>Se Rättegångskostnad</i>	

Fullföljd av talan:

Fråga om ändring av bestämmelserna angående ordningen för nedsättande av fullföljdsavgift m. m.	64: 185
Fråga huruvida besvär i socialhjälpsmål bör deserteras enbart av den anledningen att de ingivits till kammarrätten i stället för att — som i 59 § lagen om socialhjälp föreskrives — ingivas till den länsstyrelse, vars utslag eller beslut överklagats	61: 329
Fråga huruvida den, som jämlikt butikstängningslagen fått tillstånd att idka viss handel utom vanlig affärstid, äger anföra besvär över där- efter meddelat tillstånd för annan att idka samma slags handel	61: 386

Fullföljdshänvisning:

Fullföljdshänvisning till beslut om ersättning till offentlig försvarare eller biträde jämlikt lagen om fri rättegång samt till beslut i anledning av ansökan om överflyttande av vårdnad om barn	62: 146
Underlåtenhet att lämna besvärshänvisning till beslut om återkallelse av droskförartillstånd	66: 606

Fylleri:

Fråga om person, som anhållits för fylleri, bort få sätta sig i förbindelse med sina anhöriga eller advokat	62: 78
Fråga om polisens förfarande att omhändertaga sjuk person under antagande att han var redlost berusad samt om samhällets resurser för behandling av personer, som måste omhändertagas på grund av alkohol- eller narkotikapåverkade tillstånd, kunna anses tillfredsställande	63: 436
Framställning om utfärdande av anvisningar till ledning för polispersonal rörande omhändertagande, förvaring och vård av berusade eller eljest omtöcknade personer i syfte att dessa skola få den behandling deras tillstånd kräver	64: 170
<i>Se Ätal</i>	

Förhandlingsrätt:

Utåtande över betänkande med förslag rörande de offentliga tjänstemännens förhandlingsrätt	65: 565
--	---------

Författningsutredningen:

Utlåtande över författningsutredningens förslag till regeringsform 65: 212

Förmyndare:

Inspektionsanmärkningar rörande förmynderskapsfrågor 66: 243

Se *Komunicering; Vårdnad om barn*

Försvarare:

Fråga om domstol haft skäl att underlåta förordnande av försvarare för underårig 63: 45

Tilltalad har begärt att viss advokat skall utses till försvarare för honom.

Fråga om lämpligheten av att förslaget frångås och annan utses till försvarare allenast till förekommande av att utsatt huvudförhandling uppskjutes 63: 76

Fråga om försvarares rätt att närvara vid förhör under förundersökning 65: 187

Fråga om entledigande av offentlig försvarare eller om uppskjutande av huvudförhandlingen för att undvika byte av försvarare 64: 50

Se *Dröjsmål; Huvudförhandling; Rättegångskostnad; Straffverkställighet*

Förundersökning:

Förundersökning och lagföring i fall, då den misstänkte avtjänar straff och tillämpning av 4: 3 SL kommer ifråga vid fällande dom i anledning av nytt åtal, böra — med hänsyn till de konsekvenser med avseende å villkorlig frigivning, som i vissa fall kunna bli följden av regeln i 14 § andra stycket lagen om villkorlig frigivning — om möjligt ske så skyndsamt att den nya domen hinner meddelas före frigivningen från det förra straffet. Tillika fråga om tillämpning av regeln i 23: 3 RB att ledningen av förundersökning skall övertagas av åklagare, om saken ej är av enkel beskaffenhet 62: 93

Om skyndsamt vid förundersökning och åtals väckande i mål mot unga lagöverträdare 64: 217

Kritik mot polisens undersökning rörande förövaren av sexualmord — avseende två små flickor — samt mot allmänna organisatoriska brister i fråga om spaningsarbetets bedrivande 65: 81

Underrättelse till barnavårdsnämnd om förhör med underårig 62: 149

Vid förundersökning skall den, som skäligen misstänkes för brott, underrättas om misstanken när han höres. Med vilken noggrannhet bör brottet beskrivas i sådan underrättelse? 64: 106

Fråga huruvida förhørsledare ägt giva angivare löfte att ej yppa dennes angivelse 64: 15

Åklagare har — i syfte att förekomma att vittne vid polisutredning skulle avhålla sig från att lämna uppgifter rörande bedrägeribrott, begånget av annan — förklarat sig ej komma att vidtaga åtgärd mot vittnet för

- den händelse uppgifterna skulle innebära att vittnet gjort sig skyldig till deklara-tionsbrott. Fråga om tillbörligheten i en dylik förklaring . . 64: 115
- Spörsmål om vissa föreskrifter beträffande förhör under förundersökning — rörande förhørs längd, avbrott för vila och måltid m. m. — blivit vederbörligen iakttagna 64: 120
- Vissa vid förundersökning hörda vittnen har i förundersökningsprotokollet betecknats såsom A., B., C. etc. Vid delgivningen av protokollet enligt 23: 18 RB med de tilltalade och deras försvarare fogades icke uppgift om vittnenas namn och adress. Förfarandet ansågs felaktigt . . 64: 128
- Fråga om vid förundersökningsprotokolls utformning vissa förhörsut-sagor bort redovisas i sin helhet 64: 212
- Tillämpningen av 23: 18 RB 62: 149; 64: 215
- Frågor om utlämnande av uppgifter, som framkommit vid sedermera av-skriven förundersökning, var motiverat och om tillfälle dessförinnan bort beredas den misstänkte att yttra sig om ett utlämnande 65: 164
- Se Dröjsmål; Försvarare; Förvaring; Rättegång; Tystnadsplikt; Åtal*

Förvaltningsförfarandet:

- Utlåtande över besvärssakkunnigas förslag till lag om förvaltningsför-farandet 66: 529

Förvaring:

- B. som undergick förvaringsstraff och som i samband med permission be-gick grova brott har i närmare 8 månader under förundersökningen och målets handläggning vid domstol förvarats å anstalt utanför säker-hetsgruppen. Förundersökningen och handläggningen vid domstol har, oaktat B. icke var häktad, ansetts böra ske med största skyndsamhet och med förtur. Fråga om B. bort förflyttas till säkerhetsanstalt tidigare än som skedde. Jämväl fråga om betydelsen av förundersökningsled-ningens önskemål beträffande anstaltsplacering och besöksförbud un-der utredningstiden 64: 87
- Om anstaltsplacering för förvaringsfånge under tid då förundersökning och lagföring för nya brott pågår 64: 230
- Se Bötesindrivning; Huvudförhandling; Straffverkställighet*

Förverkande:

- Kan domstol — efter det att mål om rattonykterhet slutligt avgjorts — till prövning upptaga yrkande om förverkande av spritdrycker som vid gripandet påträffats hos den dömde och då beslagtogs? 64: 191
- Fråga om bedömning av åklagares i jaktmål framställda yrkande om för-verkande av och ersättning för älgkött när de tilltalade dömas allenast för häleri 64: 192

Förvisning: Se Utlänning

G

God man:

Framställning om åtgärder för att tillvarataga okända sakägares rätt till ersättning på grund av att dem tillkommande rätt till myrslogar frånhänts dem i samband med laga skifte inom Ore socken, vid vilken frågan om äganderätten till myrslogarna lämnades outredd. Spörsmål dels om häradsrätten ägt i anledning av framställning från lantmätaren förordna gode män för de okända ägarna och — sedan gode männen försålt myrslogarna — meddela tillstånd till försäljningen, dels ock om gode männen ägt nedsätta köpeskillingarna i allmänt förvar 65: 229

Gravsättning:

Tillstånd har lämnats till upptagande av här i riket gravsatt stoft i och för dess flyttning till utlandet. Fråga bl. a. om den hänsyn, som vid sådan tillståndsprövning är att taga till den avlidnes egen önskan rörande gravsättning 65: 396

Fråga om förutsättningar för undersökning om fel begåtts vid gravsättning genom att stoftet placerats utanför graven, m. m. 66: 416

Gripande: Se *Anhållande*

H

Hamnordning:

I lokal hamnordning har intagits förskrift, varigenom hamnstyrelsen erhållit generellt bemyndigande att utfärda förbud mot tillträde av hamnområde. Fråga om lagligheten av sådan delegation av den kommunala förordningsmakten 66: 348

Handfängsel:

Fråga om användande av handfängsel vid underårigs överförande till ungdomsvårdsskola 61: 401

Handräckning:

Överexekutors tillämpning av verkställighetsreglerna i 38 § utsökningslagen när fråga är om domstols förordnande om rätt till umgänge med barn 61: 187

Bristfällig avfattning av utslag i handräckningsmål rörande uttagande av egendom efter bodelning 64: 230

Fråga huruvida polishandräckning för intagning å mentalsjukhus av straffriförklarad, som icke var häktad, bort lämnas utan att tillfälle dessförinnan beretts den straffriförklarade att själv inställa sig på sjukhuset 62: 328

- På begäran av socialnämnd har polis, utan stöd av lag och utan att polischefen meddelat beslut härom, lämnat handräckning för att inställa en person för förhör inför nämnden. Fråga om polischefen, som på grund av tjänsteresa icke hade någon befattning med saken, kunde göras ansvarig på grund av bristfällig handläggningsordning på landsfiskalskontoret 64: 417
- Polishandräckning för hämtning av skolelev, som uteblivit från undervisningen 64: 552
- Se *Arbetshem; Nykterhetsvård; Verkställighet av dom m. m.*

Hemskillnad:

- Om förfarandet i hemskillnadsmål, när ena maken icke inställt sig till medling 62: 128
- Fråga huruvida domstol äger fastställa makars överenskommelse angående rätt att under hemskillnadstiden kvarsitta i boet 62: 145
- Se *Vite; Vårdnad om barn*

Hotellrörelse:

- Underlåtenhet att verkställa ur brandskyddssynpunkt föreskrivna besiktningar av hotell samt att för länsstyrelsen uppvisa hotellens liggare över besiktningar m. m. 62: 184*; 64: 559
- Se *Ersättning*

Husrannsakan:

- Fråga om husrannsakan för deklarationsbrott med hänsyn till dess omfattning bort företagas utan att rätten förordnat härom samt om vid husrannsakingen kontanter och premieobligationer till stort belopp lagligen kunnat tagas i beslag. Vidare fråga om sättet för förandet av protokoll över beslagsförrättning 63: 103
- Polismän ha utan bemyndigande verkställt husrannsakan. Fråga om medgivande av den hos vilken husrannsakan företogs kunde göra förrättningen lagligen grundad 65: 159

Huvudförhandling:

- Fråga om huvudförhandling i mål mot häktad bort utsättas till tidigare tidpunkt än som skett 62: 139
- Åläggande av personlig inställelse i mål, där åklagare utfärdat stämning 62: 151
- Fråga om domstol haft skäl att i mål mot underåriga angående stöld underlåta att kalla vårdnadshavarna till huvudförhandlingen 63: 45
- Upprättad plan för huvudförhandling i vidlyftigt brottmål har icke kunnat följas på grund av att förhören blivit mera tidsödande än som beräknats. Fråga om vilka åtgärder som böra vidtagas i ett dylikt läge

- och om sessionstiderna på grund därav fått utsträckas över sex timmar. Tillika spörsmål om förutsättningar förelegat att låta part avträda under förhör med medparter och vittnen och om tillvägagångssättet vid återgivandet av utsaga, som avgivits under parts frånvaro. Vidare fråga om betydelsen av att nämndemän under kortare stunder av huvudförhandling varit frånvarande 64: 56
- Fråga huruvida domstol ägt underlåta att vid huvudförhandling i mål om enskilt åtal själmant höra målsäganden, vilken kallats att personligen infinna sig. Tillika fråga vid vilken tidpunkt under huvudförhandlingen ett av de tilltalade påkallat förhör med målsäganden skulle äga rum .. 64: 164
- Bör i mål, där förvaring kan ifrågakomma, den omständigheten att den tilltalade bestrider åtalet föranleda att huvudförhandling måste hållas innan interneringsnämndens yttrande inhämtas? 64: 196
- Utformningen av kallelse till huvudförhandling i brottmål i fall då den tilltalades erkännande föreligger eller kan väntas 64: 206
- Fråga om domstol bort företaga brottmål till huvudförhandling, oaktat den offentlige försvararen icke kom tillstädes 65: 54
- Kan domstol befria tilltalad från inställeskyldighet under villkor att skriftligt erkännande lämnas? 66: 235
- Fånge eller å mentalsjukhus omhändertagen person skall ej kallas till domstol vid vite 66: 260
- Se *Försvare; Processledning*

Hyresreglering:

- Fråga huruvida vissa av hyresrådet meddelade anvisningar om förutsättningar för fastighetsägare att få tilläggskompensation för ökade räntepålag kunde anses stå i strid med Kungl. Maj:ts beslut om sådan tilläggskompensation 61: 340
- Försummelser av ordförande i hyresnämnd vid handläggning av mål inom tre hyresnämnder, avseende bristfällig diarieföring, underlåtenhet att kalla samtliga parter till sammanträde, obehörigt fastställande av grundhyror m. m. 63: 239*
- Må part i ärende angående medling i hyrestvist föreläggas personlig inställelse? 66: 609

Häktad; Häktning:

- Enligt 24: 3 RB må ej den som är under 18 år häktas, med mindre det är uppenbart att betryggande övervakning ej kan ordnas. Fråga om behovet av åtgärder för att möjliggöra att sådan övervakning skyndsamt kan anordnas, så att häktning kan undvikas 64: 38
- I häktningsbeslut skall det brott, för vilket häktning sker, preciseras 66: 58
- Se *Förvaring; Huvudförhandling; Söndagsregeln*

Hämtning:

I beslut, varigenom part förpliktats återgälda statsverket hämtningskostnad, bör rätten ange kostnadens belopp 62: 143

Fråga huruvida förutsättningar för hämtning till förhör förelegat i vissa fall 64: 120

Se *Handräckning*

I

Importtillstånd:

Fråga huruvida av veterinärstyrelsen meddelat beslut att återkalla av styrelsen meddelat tillstånd att införa vissa köttvaror grundats på objektivt godtagbara skäl 61: 300

Se *Kommunicering*

Indrivning:

Fråga huruvida indrivningsmyndighet utan hinder av lämnat anstånd med betalning av skatter äger vidtaga åtgärder för indrivning av skatteskulderna 65: 545

Införsel:

Oriktigt förfarande av stadsfogde att inför jul- och nyårshelger meddela generellt anstånd med uttagande genom införsel av skatt och böter .. 63: 14*

Införsel för uttagande av böter bör icke ske förrän den bötfällda anmanats att frivilligt betala böterna 63: 126

Se *Delgivning; Ersättning*

Inhibition: Se *Utmätning; Verkställighet av dom*

Inskrivningsärende:

Vid ungefär hälften av rikets domsagor sker icke expediering av inskrivningsärenden och gravationsbevis inom lagstadgad tid. Framställning om utredning av fråga om större domkretsar beträffande inskrivningsväsendet och, i avbidan härå, om skyndsamma åtgärder för avhjälpande av de sedan lång tid tillbaka förefintliga missförhållandena 63: 139

Se *Dröjsmål*

Inspektionsanmärkningar:

Redogörelser för inspektionsanmärkningar 62: 124, 397; 64: 179, 531;
66: 58, 199, 553

Inställelse till rättsförhandling: Se *Huvudförhandling; Hyresreglering*

Inteckning: Se *Dödande av förkommen handling*

J

JO:

Fråga om domare i yttrande till JO över klagomål mot domaren genom åberopande av vissa rättsfallsnotiser ärekränkt klaganden	61: 37*
Erfarenheter rörande JO:s tillsyn över kommunala myndigheter	61: 444
Tal vid riksdagens högtidlighållande den 1 mars 1960 av JO-ämbetets 150-åriga tillvaro	61: 514
Vilseledande uppgifter i remissyttrande till JO	62: 262
Framställning om åtgärder i syfte att trygga JO-ämbetets behov av kvalificerad personal	62: 466
Utlåtande rörande dels ombudsmännens praxis att i fall, då tjänstefel ej föreligger, ingå på bedömning av befogenheten och lämpligheten av företagen tjänsteåtgärd, dels frågan om utsättande av personnamn i ämbetsberättelserna	65: 201
Utlåtande över JO-utredningens förslag om grundlagsändring, möjliggörande utökning av antalet ombudsmän	65: 208
Dröjsmål med besvarande av remiss från JO	66: 43*
Uttalande om forum för åtal mot JO	66: 195
Besvarande av allmänt hållna lagtolkningsfrågor ingår icke i JO:s uppgifter	66: 287
Lämpligheten att myndighet delgiver anställd personal innehållet i JO:s ämbetsberättelser	66: 553

Jordfästning:

Kyrkoherde har träffat överenskommelse med avlidens anhöriga om jordfästning efter högmässas slut. Innan de anhöriga kommit tillstädes har jordfästningen därefter förrättats utan att kyrkoherden vidtagit någon åtgärd för att dessa skulle hinna infinna sig vid förrättningen	63: 224*
---	----------

Jordförvärvslagen:

Felaktigt förfarande av lantbruksnämnd genom att icke samtidigt pröva ansökningar, som två personer var för sig gjort om tillstånd att förvärva viss fastighet	61: 414
Tillämpningen av bestämmelserna i 1948 års jordförvärvslag om värdering av fastighet i samband med tvångsauktion. Tillika fråga om tillbörligheten av att lantbruksnämnden vid sådan auktion avgivit anbud enbart i syfte att framdriva högre bud	61: 417
Tillämpningen av lantbruksnämnds befogenhet att som villkor för jordförvärvstillstånd uppställa krav på att sammanläggning med annan fastighet kommer till stånd	62: 305
Fråga om lantbruksnämnd ägt att i rationaliseringssyfte för medel ur jordfonden inköpa jordbruksfastighet inom skärgård, oaktat denna var stadd i snabb avfolkning och ingen jordbrukare i orten önskade förvärva fastigheten	63: 386

- Underlåtenhet av lantbruksdirektör att vid handläggning i lantbruksnämnd av fråga om försäljning till viss person av en av nämnden i rationaliseringssyfte förvärvad fastighet underrätta nämnden att även annan person anmält intresse att förvärva fastigheten i kompletterings-syfte 64: 412
- Bristfällig handläggning av ärenden om jordförvärvstillstånd 65: 549; 66: 601, 604
- Se *Kommunicering; Motivering av beslut; Utmätning; Vite*

Jäv:

I. Enskilt uppdrag såsom jävshinder m. m.

- Hovrättsdomares biträde åt annan i rättsliga angelägenheter har med hänsyn till sin art och omfattning varit oförenligt med domartjänstens beskaffenhet och delvis innefattat advokatverksamhet 61: 15
- Underlåtenhet av tjänstemän i byggnadsstyrelsen att inhämta erforderligt tillstånd för innehav av bisysslor. Tillika uraktlåtenhet av generaldirektören och administrative byråchefen att ingripa med avseende å vissa tjänstemäns innehav av bisysslor 63: 254
- Framställning om allmän översyn av bestämmelserna rörande rätten för statstjänstemän att inneha bisysslor 64: 479
- Jäv för stadsarkitekt, som på privat uppdrag uppgjort ritningar för visst byggnadsföretag, att biträda byggnadsnämnden vid dess befattning med företaget 66: 462

II. Fråga om jäv i vissa andra fall

- Häradshövding har till vederbörande landsfogde översänt en brottmålsakt för de åtgärder denne kunde vilja företaga i fråga om undersökning angående osanna vittnesutsagor. Fråga om häradshövdingen gjort sig skyldig till tjänstefel genom att handlägga menedsmål mot vittnen i det förra brottmålet 61: 58*
- Befattningshavare vid vattendomstol har ansetts böra i princip avstå från att i samband med handläggning av mål deltaga i måltider som bekostas av part 61: 109
- Ordförande i prövningsnämnd jävig att deltaga i prövningen av taxeringar, med vilka han tidigare tagit befattning som ordförande i taxeringsnämnd 61: 228*
- Befattningshavare å landskontor, vilken tjänstgjort som ordförande i taxeringsnämnd, bör icke såsom protokollsförare biträda prövningsnämnden vid handläggning av besvär över taxeringar, i vilka han själv deltagit 61: 388
- Fråga om jäv för rektor att besluta om eget barns intagning i läroverk .. 61: 349
- Fråga huruvida den omständigheten att landshövdingen var ordförande i styrelse för stiftelser, vilka stodo under länsstyrelsens tillsyn, kunnat innefatta jäv för länsstyrelsen att ingripa mot stiftelsestyrelsen eller

- eljest föranleda begränsning av länsstyrelsen åliggande tillsynsskyldighet 61: 352
- Fråga om expert, som anlitats av medicinalstyrelsens sammansatta rättsmedicinska och rättspsykiatriska nämnd, varit av jäv hindrad att till nämnden avgiva yttrande rörande fråga, varom han tidigare i annan egenskap utlåtit sig 63: 337
- Jäv för ordförande i kyrkoråd att deltaga i utredning och beslut rörande tvistigheter inom församlingen som berörde jämväl ordföranden 64: 403
- Fråga om ledamöter av sektion vid universitet på grund av vissa av sektionen vidtagna åtgärder varit av jäv hindrade att handlägga ansökan om docentur 65: 316
- Fråga om ledamöter i betygsnämnd — vilka påkallat åtal för kritik som riktats mot dem för avgivet förslag till betyg å akademisk avhandling — varit på grund av nämnda omständighet jäviga att deltaga i den slutliga betygssättningen av avhandlingen 65: 327
- Jäv för rektor i fråga om lärarförordnande för anhöriga och betygssättning av eget barn. Tillika fråga om jävshinder att utfärda tjänstgöringsbetyg för lärare, som anmält rektorn för tjänstefel 66: 406
- Se *Otillbörlig belöning*

K

Kallelse: Se *Huvudförhandling; Hyresreglering*

Kollekt: Se *Prästämbe*

Kommissionär:

- Underlåtenhet av kommissionär vid länsstyrelse att föra diarium över mottagna uppdrag och att hålla ordnade räkenskapshandlingar m. m. samt mot landssekreterare för underlåtenhet att utöva tillsyn över kommissionärsverksamheten 62: 161*
- Framställning angående utfärdande av anvisningar till ledning för beräkningen av vissa kommissionärsavgifter vid länsstyrelserna m. m. . . 62: 368
- Fråga huruvida kommissionär vid patent- och registreringsverket förfarit felaktigt genom att företaga vissa ändringar i handlingar till ansökan om registrering av ny bolagsordning m. m. 63: 354

Kommunallagen:

- Felaktigt förfarande av kommunalnämnd genom att verkställa visst av kommunalfullmäktige fattat beslut innan detta vunnit laga kraft 61: 431
- Fråga om vissa fullmäktigebeslut rörande inköp av fastigheter och subventionering av industriföretag fått verkställas innan de vunnit laga kraft och om skyldighet för verkställighetsorganen att, sedan besluten upphävts, åvägbringa återgång av skedd verkställighet 66: 307
- Framställning om utredning dels av fråga om införande i kommunallag-

stiftningen av rättsmedel för att framtvunga återgång av verkställighet av beslut som upphävts, dels av fråga om omfattningen av den kommunala kompetensen 66: 498

Kommunicering:

Fråga om kommunikering med den omyndige av förmyndares ansökan om högre arvode än det sedvanliga 61: 154

Underlåten kommunikering med part i ärende avseende:

återkallelse av importtillstånd 61: 300

godkännande av nytt släktnamn 61: 317, 323

entledigande från icke-ordinarie befattning 61: 343

besvär över utmätning 62: 151

tvångsförordnande om läkarundersökning av tjänsteman 62: 228

återkallelse av vapenlicens 63: 116

avslag å ansökan om förlängt uppehållstillstånd för utlänning 63: 341

utbetalning av folkpension till annan än den pensionsberättigade 63: 361

utfärdande av arbetsföreläggande 64: 251*; 64: 279

övervakning och varning beträffande underårig 64: 544

avslag å ansökan om jordförvärvstillstånd samt besvär över sådant beslut 65: 306

yttrande av barnavårdsnämnd i vårdnadsfråga 65: 453

relegation av skolelev 65: 473

neds-kroting av felparkerat fordon 66: 477

återkallelse av droskförartillstånd 66: 606

Framställning angående lagstiftningsåtgärd för vinnande av ökat administrativt rättsskydd genom införande av allmän föreskrift om skyldighet i vissa fall för förvaltningsmyndigheter att före ärendes avgörande lämna enskild part tillfälle att yttra sig 62: 339

Spörsmål huruvida kommunikering av utredningsmaterial i samhällsvårdsärenden bör ske muntligen eller skriftligen och i sistnämnda fall om handlingarna böra tillställas parten eller endast hållas tillgängliga hos myndighet 65: 382

Se *Delgivning; Lagfart; Sinnesundersökning; Taxering*

Kriminalregister:

Förfarandet vid beställning av registerutdrag då den misstänkte bytt namn 66: 286

Se *Dröjsmål*

Kränkande eller eljest olämpligt yttrande:

1) av domare 61: 37*; 62: 14*; 64: 184; 66: 15*

2) av polismän 61: 96*; 65: 277*

3) i andra fall (av vice ordförande i högskolestyrelse) 61: 332;

(av ordförande i länskolnämnd) 65: 416

Se *JO; Ämbetsansvar*

Kumulation: Se *Sammanläggning av mål*

Kungörelse: Se *Civilförsvär; Dröjsmål*

Kvarstad:

Kvarstad, skingsringsförbud och beslag ha ansetts alltid skola hävas, där-
est mot den tilltalade väckt talan ogillas. Domstolen äger alltså i dylika
fall icke förordna, att tvångsmedlet skall bestå i avbidan på att domen
vinner laga kraft 62: 46

Kvittning:

Fråga om tidpunkten för kvittning mot överskjutande preliminär skatt 62: 460

Se *Uppbörd*

Kyrkoråd:

Fråga om kyrkoråd, på grund av åliggande att vaka över att kyrklig tve-
dräkt och söndring såvitt möjligt förhindrades, äga göra kyrkvärd,
tillika ledamot av kyrkorådet, allvarliga föreställningar och meddela
honom varning 64: 403

Körkort:

Framställning om att domstols skyldighet att till körkortsmyndighet över-
sända avskrift av domar rörande vissa förseelser av körkortsinnehavare
skall utsträckas att avse även förseelser av den, som fått sitt körkort
återkallat 61: 225

Framställning angående åtgärder i syfte att åstadkomma en ur rättssäker-
hetssynpunkt mera tillfredsställande ordning vid handläggning av
ärenden rörande återkallelse av körkort 62: 331

Polismyndighet äger icke till åklagarens prövning överlämna uppkom-
men fråga rörande omhändertagande av körkort för alkoholpåverkad
bilförare utan skall själv skyndsamt pröva berörda fråga. Tillika spörs-
mål inom vilken tid beslut om sådant omhändertagande skall under-
ställas länsstyrelsen 62: 317

Dröjsmål med omhändertagande av körkort i anledning av rattfylleri
m. m. 62: 435; 64: 533

Dröjsmål med infordrande av återkallat körkort 62: 437

Fråga vilken prövning som bör föregå länsstyrelsens åtgärd att — på
grundval av dom i trafikmål — upptaga frågan om återkallelse av kör-
kort och därvid infordra förklaring av körkortsinnehavaren 61: 377

Innebörden och räckvidden av länsstyrelse enligt 33 § 1 mom. vägtra-
fikförordningen tillkommande befogenhet att såsom ett led i ompröv-
ningen av körkortsinnehavares lämplighet utfärda föreläggande för
denne att inkomma med kompetensbevis 65: 531

Felaktiga beslut om varning av körkortsinnehavare 64: 537

Fråga om trafik kort — som ej kan återkallas interimistiskt — må åter-
kallas i samband med beslut om interimistisk återkallelse av körkort.

- Tillika spörsmål om tillräckliga skäl förelegat för beslut om interimistisk körkortsåterkallelse 64: 359
- Underlåtenhet att i ärende om interimistisk körkortsåterkallelse på grund av misstänkt rattonykerhet ingå i prövning av blodprovs bevisvärde samt att sakligt pröva framställning om upphävande av interimistisk återkallelse 66: 424
- Må körkortsmyndighet underrätta enskild arbetsgivare om att hos honom anställd arbetstagare fått sitt körkort indraget? 63: 371
- Fråga om man bör utan viss närmare utredning godtaga uppgift av körkortsinnehavare, som efter beslut om återkallelse av körkort anmodats återlämna detsamma, att körkortet förkommit 65: 514
- Se *Delgivning; Dröjsmål; Sekretess*

L

Laga skifte: Se *God man*

Lagfart:

- Fastighetsägare skall höras innan föreläggande gives honom att söka lagfart 65: 170
- Fråga om behandling av lagfartsansökan då samtycke saknas av säljarens hustru 66: 253

Lagsökning:

- Vissa vid inspektioner gjorda anmärkningar mot handläggning av lagsökningsmål 62: 136
- Se *Utmätning; Återvinning*

Lantbruksnämnd: Se *Jordförvärvslagen*

Lis pendens: Se *Sammanläggning av mål*

Lokal ordningsstadga:

- Fråga huruvida i lokala ordningsföreskrifter för allmänt läroverk må intas bestämmelser om elevernas uppförande och ordning utanför skolan 61: 345; 66: 412
- Opåkallade förbud och tillståndregleringar i lokala ordningsstadgor som fastställts av länsstyrelse 62: 438; 65: 489; 66: 560
- Angående vikten att länsstyrelse vid fastställelseprövningen tar del av innehållet i avgivna yttranden 66: 557
- Se *Torghandel*

Lokal trafikföreskrift:

- Fråga om lagligheten av ett av direktion för länslasarett meddelat förbud mot inkörsel å sjukhusområdet för läkare, som påståtts underlåta att rätta sig efter utfärdade parkeringsbestämmelser 66: 469

Lotteri:

- Spörsmål rörande kontroll av lottsedlar och tillståndsgivande myndighets åtgärder, när efter försäljnings påbörjande upptäcktes att lottsedlarna äro av otillfredsställande beskaffenhet 64: 556
- Fråga om polismyndighet ägt ge tillstånd till sådan utvidgning av lotteri att insatserna därigenom överstego 5.000 kronor 64: 555
- Fråga huruvida lotterianordnare som beviljats tillstånd för lotteri med maximiinsats, må under samma kalenderår beviljas ytterligare lotteritillstånd 65: 547
- Praxis i fråga om lämnande av tillstånd till s. k. skolreselotterier 66: 440
- Föreskrivande av viss tidsgräns för ingivande av lotteriansökan m. m. . . 66: 611

Lyckta dörrar: Se *Offentlighet vid rättegång*

Läkarintyg: Se *Sekretess*

Läkarundersökning av tjänsteman:

- Fråga om förutsättningarna för tvångsförordnande för tjänsteman, som misstänkes lida av sjukdom, att underkasta sig läkarundersökning. Utlåtande över avgivet betänkande i ämnet 62: 224
- Fråga om författningensliga förutsättningar föreläggat för förordnande om läkarundersökning av kvinnlig lektor 62: 228

Länsstyrelseinstruktionen:

- Fråga om sektionschef bort för avdelningschef opåmint anmäla visst av honom handlagt ärende. Tillämpningen av 30 § länsstyrelseinstruktionen 64: 531
- Skyldigheten enligt 15 och 16 §§ länsstyrelseinstruktionen att utöva tillsyn över ärendens gång m. m. 66: 553

Läroboksnämnden:

- Fråga om läroboksnämndens granskning av läroböcker i kristendoms-kunskap 66: 451

Lösen: Se *Expeditionslösen*

M

Medling:

- Fråga om medlingsförfarande enligt giftermålsbalken avslutats 64: 574

Motivering av beslut m. m.:

- Domstol bör vid tillämpning av undantagsregel, för vars användning lagen stadgar att särskilda skäl skola föreligga, ange vilka dessa särskilda skäl äro 62: 145

- Bör domstol i beslut om sinnesundersökning av tilltalad motivera sitt ställningstagande till bevisfrågan och bör hovrätt, varest talan fullföljts mot sådant av underrätt meddelat förordnande, ingå i fullständig prövning av bevisfrågan? 63: 64
- Framställning med förslag — i syfte att vinna ökat administrativt rättskydd — om införande av en allmän regel om principiell skyldighet för förvaltningsmyndigheter att i sina beslut ange de skäl, å vilka besluten grundas 61: 448
- Underlåtenhet av utlänningskommissionen att motivera beslut, varigenom ansökan om förlängt uppehållstillstånd avslagits samt förordnande om förpassning meddelats 63: 341
- Fråga om lantbruksstyrelsen bör motivera beslut, varigenom styrelsen ändrar lantbruksnämnds beslut i ärende om jordförvärvstillstånd .. 65: 302
- Se *Taxering*

Myrslogar: Se *God man*

Målsägande: Se *Huvudförhandling*

N

Nedsättning: Se *Deposition*

Nyktethetsvård:

A) Tillfälligt omhändertagande

- Frågor om försättningsarna för interimistiskt omhändertagande av misstänkt farlig alkoholmissbrukare 62: 397; 64: 546; 66: 586
- Interimistiskt omhändertagande av kringflackande alkoholmissbrukare, oaktat utredning saknats rörande dennes försörjningsförhållanden .. 62: 412
- Bristfälliga anteckningar om verkställd utredning i ärenden rörande interimistiskt omhändertagande av alkoholmissbrukare 62: 418

B) Frågor rörande beslut om intagning å anstalt

- Innebörden av den i nyktethetsvårdslagen införda indikationen »farlig för annans själsliga hälsa» 62: 403
- Innebörden av indikationen grov pliktförsummelse, då fråga är om förhållandet mellan fader och barn utom äktenskap, om vilket vårdnaden icke tillkommer fadern 62: 413
- Tillämpningen av indikationen »ur stånd att taga vård om sig själv» 62: 416; 65: 416
- Underlåtenhet hos länsstyrelse att anordna muntliga förhör i ärenden angående tvångsintagning av förment farlig alkoholmissbrukare 62: 408; 65: 525
- Tid för hållande av förhör inför länsstyrelse med alkoholmissbrukare som omhändertagits 66: 584

C) Andra spörsmål

- Frågor om beräkning — med hänsyn till avbrott på grund av rymningar och försökspermissioner — av den i lag längst medgivna vårdtiden å allmän vårdanstalt för alkoholmissbrukare 61: 412
- Ogrundad polisanmälan av nykterhetsnämnd att alkoholmissbrukare hotat sin hustru med vapen 61: 442
- Fråga i vilken utsträckning anonymitetsskyddet för anmälare och uppgiftslämnare i ärende rörande misstänkt farlig alkoholmissbrukare må kunna tillgodoses utan att dennes intresse att erhålla del av utredningsmaterialet onödigtvis åsidosättes 62: 270
- Vidtagande av hjälpåtgärd enligt 14 § nykterhetsvårdslagen, oaktat alkoholmissbruk i lagens mening ej förelegat, m. m. 62: 419
- Fråga huruvida polishandräkning för alkoholmissbrukares överförande till anstalt bort meddelas tidigt på morgonen och utan föregående underrättelse m. m. 61: 405; 62: 421
- Ofullständig utredning för ingripande av nykterhetsnämnd. Tillika tillämpningen av fylleriindikationen 66: 589
- Hjälptåtgärd får ej ges karaktär av övervakning 66: 591
- Se *Delgivning*

Nådeansökan: Se *Straffverkställighet; Villkorlig frigivning*

Nämndeman: Se *Huvudförhandling*

Nöjdförklaring:

- Fråga om domstol i mål mot ynglingar angående stöld haft skäl att tillåta nöjdförklaring, oaktat ynglingarna icke dessförinnan samrått med vårdnadshavare 63: 45

Nöjesskatt:

- Frågor om återbetalning av obehörigen debiterad nöjesskatt, åläggande att inbetala felande skatt samt handläggning och prövning av ansökningar om skattebefrielse 62: 456

O

Obehörigt villkor:

- Obehöriga villkor vid meddelande av:
- tillstånd att disponera allmän plats 62: 438
- dispens från byggnadsförbud m. m. 62: 443; 66: 583
- dispens enligt 33 § väglagen 66: 571
- skyddsrumsdispens 66: 576

Se *Jordförvärvslagen; Utlänning; Utmätning*

Offentlig försvarare: Se *Försvarare*

Offentlig handling: Se *Allmän handling; Sekretess*

Offentlig tillställning:

I samband med folkparksuppträdanden av en filmstjärna har statspolispersonal insatts för ordningshållning och även medverkat vid transport av artister från en festplats till annan. Fråga bl. a. om formerna för polisens medverkan och om kostnaderna för polisinsatsen 65: 506

Offentlighet vid rättegång:

Fråga om missförhållanden förekomma vid rättsförhandlingar inom lyckta dörrar 65: 52

Fråga om behovet av förbud mot fotografering av tilltalad och misstänkt på väg till och från rättssalen 65: 174

Omhändertagande:

Polismän ha — då de i identifieringssyfte sökte gripa flyende person — genom att avlossa skrämskott använt strängare medel än förhållandena krävde 61: 246*

Fråga om en person L:s uppträdande innefattat ett störande av eller en omedelbar fara för allmänna ordningen så att polisman varit berättigad att med stöd av 12 § allmänna polisinstruktionen tillfälligt omhändertaga L. Tillika spörsmål om en person, som varit i L:s sällskap vid omhändertagandet, ägt påfordra att få medfölja till polisstationen . . 62: 78

Stadsfiskal har överskridit sina befogenheter såsom polischef genom att meddela en yngling, som tidigare uppträtt störande i staden, förbud att viss tid på kvällen vistas vid det s. k. ströget i staden samt genom att beordra polispersonalen att omhändertaga ynglingen, om han överträdde förbudet 62: 178*

Fråga om person, som av polisen omhändertages i identifieringssyfte, må märkas med märkbläck m. m. 66: 134

Se *Anhållande; Barnavård; Fylleri; Nykterhetsvård; Sinnessjukvård*

Omyndigförklaring: Se *Dom*

Ordningsstadga: Se *Lokal ordningsstadga*

Otillbörlig belöning:

Mottagande av otillbörlig belöning för tjänsteutövning som länskogsvaktare har — med hänsyn till bristande insikt om otillbörligheten — betraktats som tjänstefel 62: 189*

Tillbörligheten av att statstjänstemän vid kommunikationsverk deltaga som gäster vid en i privat regi anordnad flygresor till Paris och åter.

- Tillika fråga om tillstånd av chef att deltaga i resan kunde fritaga underordnad tjänsteman från ansvar för sitt handlande 65: 261*
- Framställning om vissa statstjänstemäns rätt till fribiljetter från transportföretag 65: 574

P

Parkering:

- Fråga om polisens befogenhet att bortforsla och nedskrota felparkerat fordon 66: 477

Part:

- Fråga om partsställningen i mål om fastställande av faderskap eller om äktenskaplig börd 62: 141

Pass:

- Fråga om den utredning, som bör förebringas för prövning huruvida den, som är underkastad avflyttningsförbud, må betros med pass för utrikes resa. Tillika obehörig vägran att utfärda pass för yngling, som enligt uppgift skulle komma att instämmas i faderskapsmål 65: 540
- Framställning om ändring av 6 § passkungörelsen avseende passmyndighets prövningsrätt i vissa fall, då misstanke om brott föreligger mot passökande 65: 583

Penningbelöning:

- Fråga om lämpligheten av att utfästa penningbelöning för att stimulera allmänheten att bidra till uppklarande av grova brott 63: 90

Polisens brottsförebyggande verksamhet:

- Frågor om behörigheten och lämpligheten av att polismän placerats för tjänstgöring å en huvudsakligen av försäkringsbolag finansierad, under enskild styrelse lydande polisteknisk rådfrågningsbyrå, som tjänar dels allmänt brottsförebyggande syften och dels vissa enskilda intressen 61: 392; 64: 522

- Åtgärder för samarbete i brottsförebyggande syfte mellan polisen och socialvårdsorgan m. fl. 62: 431

- Fråga om polisen lämnat av omständigheterna påkallat skydd till förekommande av övervåld å kvinna, som begärt sådant skydd och som sedan överfallits och dödats 64: 133

- Fråga huruvida polisescort kunnat lämnas för att förebygga uppträden mellan mor och dotter under tågresan 64: 553

Se *Omhändertagande*

Polisförhör: Se *Förundersökning*

Polisutbildning:

- Bristfälliga åtgärder i fråga om viss beredskapsutbildning för polispersonal 62: 437

Polisutredning: Se *Förundersökning*

Preskription:

Fråga enligt 5: 17 SL huruvida mot den misstänkte inlett förfarande avbrutits 66: 58
Se *Bevisning; Skadestånd; Atal*

Processledning:

Bör ordförande i brottmål själv leda förhör med den tilltalade? 66: 47

Protokoll:

Angående uppsättande av protokoll över förhandling 62: 142
Vid ensamdomares prövning av gemensam ansökan om hemskillnad m. m. behöver protokoll ej föras 62: 142
Anteckningar i vissa fall om arvskatt i bouppteckningsprotokoll 62: 147
Fråga om huvudförhandlingsprotokolls innehåll i mål om deklara-tionsbrott 64: 205
Prövningsnämnds protokoll böra icke avfattas på sätt som är ägnat att ge intrycket att taxeringsintendenten har ett avgörande inflytande på prövningsnämndens beslut 64: 385
Se *Allmän handling; Ändring av beslut m. m.*

Prästämbe-te:

Göra präster och lekmannatjänstemän, som av religiösa skäl icke kunna tillerkänna prästvigning av kvinna giltighet, sig skyldiga till tjänstefel genom att i vissa konfliktsituationer intaga en negativ ståndpunkt till tjänstgöring av kvinnlig präst? Tillika fråga bl. a. huruvida biskop åsidosatt sin tjänsteplikt genom att medverka vid utfärdandet av vissa anvisningar, vilka synas ha varit ägnade att försvåra genomförandet av lagstiftningen rörande kvinnliga präster 62: 193
Kyrkoherde har genom att vid högmässa inställa kollekt, som enligt föreskrift av Kungl. Maj:t skulle upptagas vid tillfället, åsidosatt vad som författningsenligt ålåg honom. Fråga om förfarandet kunde anses ursäktligt på grund av samvetsskäl, betingade av genomförandet av lagstiftningen rörande kvinnliga präster 64: 236*
Se *Påtryckning; Ämbetsansvar*

Påtryckning:

Sedan en person vid förhör som målsägande under huvudförhandling återtagit vissa vid polisförhör lämnade, för den tilltalade graverande uppgifter, har åklagaren delgivit den förstnämnde misstanke om falsk tillvitelse. Fråga om detta skett i syfte att påverka den hörde att ändra sina vid huvudförhandlingen lämnade uppgifter 61: 176
Fråga om biskop utövat obehörig påtryckning mot komminister — vilken varit verksam för att främja sin kallelse till kyrkoherdetjänsten i sin församling — att i ortspressen införa ett av biskopen formulerat

- meddelande som innebar att komministern, med en för honom nedsättande motivering, skulle förklara sig icke vilja mottaga kallelse till kyrkoherdetjänsten 63: 153*
- Fråga om polischef — sedan han anmälts för tjänstefel och anmälningen blivit föremål för utredning — obehörigen påverkat underordnade polismän, som hörts vid utredningen, att ändra sina därvid lämnade uppgifter 64: 431
- Vid sammanträde inför ordförande i länskolnämnd har behandlats fråga om åtgärder mot läroverkslektor, som ansetts hemfallen åt alkoholmissbruk och i följd därav ur stånd att taga vård om sig själv. Ordföranden har vid sammanträdet utövat påtryckning mot lektorn att begära tjänstledighet 65: 416

R

Rapporteftergift: Se *Vägtrafik*

Rasdiskriminering:

- Spörsmål i vad mån gällande rätt innefattar skydd mot rasdiskriminering av visst slag 65: 78

Relegation: Se *Kommunicering*

Remiss:

- Onödigt eller alltför vidlyftigt remissförfarande hos länsstyrelser 61: 372, 375; 66: 581

Se *Dröjsmål*

Rättegångsförhandling: Se *Huvudförhandling*

Rättegångskostnad:

- Fråga om återgåldande till statsverket av tolk tillerkänd ersättning av allmänna medel 62: 144
- Fråga huruvida — i mål angående faderskap till barn utom äktenskap — domstol ägt befogenhet att, sedan den skilt sig från målet, till bedömande upptaga spörsmålet om återbetalningsskyldighet för kostnad i anledning av blodundersökning, varom förordnats i målet 63: 82
- Fråga om tillämpningen av 31: 1 första stycket sista punkten RB 64: 208
- Fråga om domstol bort tillerkänna försvarare i brottmål arvode, trots att arvodesräkningen inkom till rätten först efter förhandlingen 65: 54
- Vissa rättegångskostnadsfrågor 66: 209
- Storleken av ersättningsbelopp i mål om betalningsföreläggande och lag-sökning 66: 131
- Se *Ersättning; Fri rättegång; Vittne*

Rättelse: Se *Ändring av beslut*

Rättshandlingsförmåga: Se *Avbetalningsköp*

Salutorg: Se *Allmän plats*

Samhällsvård: Se *Barnavård*

Sammanläggning av mål:

- Fråga om hur följdsmål böra kumuleras med huvudmål 64: 56
- Fråga om behandlingen av gemensam ansökan om hemskillnad eller äktenskapsskillnad i sådana fall, där den ena parten tidigare genom stämningensökan väckt talan om skillnad. Bör handläggningen av den gemensamma ansökningen på grund av bestämmelserna om lis pendens vila i avbidan på att beslut om avskrivning av stämningensmålet vinner laga kraft? Kan kumulation ske av stämningensmålet och ansökningensmålet? 65: 58
- Fråga om tillräckliga skäl förelegat för att skilja åtal mot två personer för gemensamt brott 66: 274

Sekretess:

- Fråga om behovet av ökat sekretesskydd för handlingar rörande psykologiska prov för skolungdom 62: 243
- Fråga huruvida förundersökningsprotokoll i brottmål utlämnats i strid mot sekretesslagens bestämmelser 61: 182
- För att biläggas ansökan om skillnad i visst äktenskap begärde Z. i uppgiven egenskap av ombud för mannen i äktenskapet hos pastor prästbevis beträffande hustrun. Fick beviset utfärdas, oaktat Z. icke föredde fullmakt för mannen 63: 397
- Vid körkortsansökan fogat läkarintyg är att anse som offentlig handling, varav en var äger taga del 61: 379
- Fråga om barnavårdsnämnd må vägra tillhandahålla domstol utredning, som ligger till grund för nämndens yttrande i vårdnadsfråga, eller uppställa villkor eller förbehåll vid tillhandahållandet. Vissa spörsmål i övrigt beträffande redovisningen av nämndens utredning. Tillika fråga om domstol bort vägra att till part i vårdnadsfall utlämna avskrift av dylik utredning, som inkommit till domstolen 61: 111
- Fråga huruvida hos kommunala nämnder befintliga adressuppgifter rörande mottagare av allmänna barnbidrag bort — med hänsyn till risken att uppgifterna kunde missbrukas till skada eller förklenande för enskild — utlämnas för användning i valpropaganda 62: 302
- Barnavårdsman har efter förfrågan i brev till socialvårdsombudsman vid barnavårdsnämnden i Y. lämnat uppgifter rörande N:s nykterhetsförhållanden. Fråga om socialvårdsombudsmannen förfarit felaktigt genom att utlämna brevet till N:s moder 63: 421
- Befattningshavare vid drättselkammare har vägrat att vid telefonsamtal

lämna tidningsman begärd upplysning om namnen på sökande till tjänst, därvid såsom skäl härför angivits att sökandena icke ville ha sina namn offentliggjorda. Fråga om behörigheten av detta skäl 65: 561
 Se *Allmän handling; Civildförsvär; Nykterhetsvård; Tystnadsplikt*

Semester:

Fråga om ändring av redan fastställd tid för semester 63: 368
 Lämpligheten av långtgående uppdelning av semester i endags- eller halvdagsledigheter 66: 613

Serviceskyldighet:

Fråga om postverket ägt vägra att utlämna uppgift om vilken tjänsteman som tjänstgjort vid visst tillfälle 64: 445
 Fråga om kommunal myndighet, å vilken servicecirkuläret icke är tillämpligt, bör vid telefonsamtal tillhandagå allmänheten med upplysningar, som icke kräva efterforskning 65: 561
 Se *Allmän handling*

Servitut:

Handläggning av frågor enligt 5 och 7 §§ servitutslagen 64: 205

Sessionstid:

Om sessionstids utsträckning till sent på kvällen 66: 202
 Se *Huvudförhandling*

Sinnessjukvård:

Om praxis vid tvångsintagningar å sinnessjukhus och om behov av ändrade bestämmelser angående sådana intagningar 61: 252
 Förutsättningarna för tvångsintagning å sinnessjukhus av alkoholmissbrukare 61: 273
 Fråga huruvida alkoholmissbrukare, som för vård intagits på sinnessjukhus, var att anse som sinnessjuk och kunde kvarhållas på sjukhuset mot sin vilja 61: 291
 Patient å mentalsjukhus, som misstänkts för delaktighet i tablettsmuggling, har hållits isolerad i enskilt rum under 17 dagar. Fråga om misstanken utgjort tillräcklig anledning till isolering och om patienten under isoleringstiden bort beredas tillfälle till vistelse utomhus 62: 326
 Fråga om åtgärder för att underlätta överförandet av vårdbehövande mellan mentalsjukhus och landstingsanstalt för psykiskt efterblivna . . 62: 432
 Se *Ersättning*

Sinnesundersökning:

Tidigare jämlikt 5: 5 SL straffriförklarad har ånyo straffriförklarats utan att undersökning av hans sinnesbeskaffenhet skett i målet. Spörsmål om undersökning var obehövligen och om domstolen bort beakta angelägenheten att utreda om han var i behov av vård å sinnessjukhus . . 61: 130

- Länsstyrelse har jämlikt 47 § 3 mom. tredje stycket sinnessjuklagen — sedan medicinalstyrelsen efter remiss anvisat plats å visst sinnessjukhus — förordnat om straffriförklarads intagning å sådant sjukhus, oaktat undersökning av vederbörande enligt sinnessjuklagen icke verkställts i brottmålet och utlåtande ej heller avgivits rörande frågan huruvida vårdbehov förelåg 62: 265
- Framställning angående behovet av åtgärder för avhjälpande av arbetsbalansen inom sinnesundersökningsväsendet m. m. 62: 102
- Framställning om reglering av i vilka fall överlämnande till vård enligt sinnessjuklagen må äga rum utan att sinnesundersökning företagits i målet 66: 163
- Förordnande om icke häktad persons överförande till sinnessjukhus för undergående av sinnesundersökning 66: 239
- Se Dröjsmål; Läkareundersökning; Motivering av beslut*

Sjukförsäkring:

- Vid statlig myndighet tillfälligt anställd befattningshavare har icke av arbetsgivaren i samband med anställningen mottagit föreskriven erinran om sin skyldighet enligt 45 § sjukförsäkringslagen att till allmän sjukkassa anmäla sådan stadigvarande ändring av arbetsinkomsten, som är av betydelse för sjukpenningförsäkringen. Fråga bl. a. om befattningshavaren kan härå grunda rätt till skadestånd av den för underlåtenheten ansvarige tjänstemannen 61: 336

Självdeklaration: *Se Taxering; Vite*

Skadestånd:

- Domares skyldighet att ersätta skada på grund av fel sedan frågan om straffansvar för felet förfallit på grund av preskription 62: 71
- Domare, som förfarit felaktigt i ett lagsökningsmål, har ansetts böra ersätta part skada som tillskyndats denne genom felet 65: 57
- Se Sjukförsäkring*

Skatt: *Se Indrivning; Taxering; Uppbörd*

Skingsringsförbud: *Se Kvarstad*

Skjutbana:

- Fråga om vem som har att gälda kostnad för expert, som anlåtats vid förrättning för godkännande av skjutbana 63: 433

Skjutvapen: *Se Vapen*

Skolstadga: *Se Lokal ordningsstadga*

Skoltidning: *Se Tryckfrihet*

Skyddsrum: Se *Civilförsvar; Ersättning*

Släktnamn:

Fråga huruvida statistiska centralbyrån ägt att på grund av namnhävd godkänna namn, som bäres av annan släkt och är av mera egenartad beskaffenhet. Tillika bl. a. spörsmål om namnhävd kan anses styrkt . . . 61: 317

Fråga huruvida släktnamnet Dannäs kan anses så likartat eller förväxlingsbart med det äldre släktnamnet Danäs, att hinder förelegat mot godkännande av det förra namnet 61: 323

Är släktnamnet Gyllesten så likartat eller förväxlingsbart med det äldre släktnamnet Gyllensten, att hinder förelegat mot godkännande av det förra namnet? 62: 315

Se *Kommunicering*

Socialhjälp:

Fråga huruvida socialhjälp för personers utflyttning ur kommun lämnats i syfte att kommunen därigenom skulle undgå fortsatta kostnader för socialhjälp. Tillika underlåtenhet av socialnämnder att i sådana fall samråda med myndigheter i den avsedda inflyttningskommunen för bedömande huruvida hjälptagaren genom flyttningen får tillfredsställande försörjningsmöjligheter 62: 276

Stiftelse:

Fråga om vid Skansens avskiljande från stiftelsen Nordiska Museet de för stiftelsen gällande stadgarna åsidosatts i visst hänseende 65: 519

Se *Jäv; Tillsyn*

Strandlagsförbud:

Länsstyrelse har medgivit uppförande av byggnad inom område, som omfattas av strandlagsförbud. Byggnaden uppfördes emellertid väsentligt närmare stranden än medgivandet avsåg. Fråga om länsstyrelsen bort medverka till att byggnaden fick kvarstå på sin plats 64: 335

Straffbarhet:

Fråga om författningsändring medfört att straffbarhet bortfallit 66: 284

Straffregister: Se *Dröjsmål; Kriminalregister*

Straffriförklarad: Se *Bötesförvandling; Handräckning*

Straffverkställighet:

Vilka anvisningar böra av polismyndigheten lämnas den som begär att få börja avtjäna ådömt frihetsstraff, innan verkställighetshandlingarna kommit polismyndigheten till handa? 61: 197

- Fråga om vid prövning av ansökan om anstånd med verkställighet av frihetsstraff hänsyn får tagas till arbetsgivarintressen 61: 383; 66: 186
- Handläggningen av ärenden om anstånd med straffverkställighet 64: 234
- Nöjdförklaring och därmed straffverkställighetens början har fördröjts på grund av bl. a. försenad expediering av dom. Framställning om nåd för den dömda 64: 176
- Styresman vid fångvårdsanstalt har förfarit felaktigt genom att utan tillräckliga skäl tillåta minderåriga flickor att besöka en i anstalten intagen man 61: 99*
- Fråga om befogenheten av vid fångvårdsanstalt meddelat förbud för de intagna att läsa vissa veckotidningar 61: 200
- Dröjsmål med överförande av unga straffångar till öppen anstalt 61: 208
- Platsbristen i säkerhetsanstalterna 62: 159
- Fråga om behovet av särskilda åtgärder för att tillförsäkra den — som dömts till förvaring men som på grund av platsbrist vid säkerhetsanstalterna måste kvarhållas å häktesanstalt — de förmåner som enligt lag tillkommer förvarad 63: 136
- Fråga om vilken myndighet som skall förordna försvarare enligt nordiska verkställighetslagen 66: 139
- Är arbetstidslagen tillämplig å fånges arbete? 66: 145
- Framställning om åtgärder till förekommande av rymningar 66: 150
- Får posthämtning vid fångvårdsanstalt inställas å lördagar? 66: 290
- Fråga om intagens rätt att mottaga eller förvärva konsumtionsvaror 66: 292
- Se *Dröjsmål; Förvaring; Tystnadsplikt*

Strafföreläggande:

- Aklagare har icke ansetts befogad att i strafföreläggande föreskriva skyldighet vid vite att fullgöra trafikförsäkringsplikt 61: 184
- Felaktigheter i strafförelägganden ha föranlett resning 63: 116; 66: 277
- Se *Delgivning; Dröjsmål*

Stämning:

- I vilken utsträckning äger domstol uppdraga åt åklagare att utfärda stämning? 66: 279
- Se *Dröjsmål; Tillsyn*

Stämpel: Se Expeditionslösen

Söndagsregeln:

- Regelns tillämplighet i mål angående häktad 66: 238

T

Tandvård:

Felaktigt förfarande av distriktstandläkare genom att utan giltigt skäl avvisa begäran om behandling för akuta tandbesvär 64: 322*

Taxering:

Inspektionsanmärkningar rörande förfarandet i taxeringsnämnd, avseende underlåtenhet att bereda skattskyldig tillfälle att yttra sig över ifrågasatt avvikelse från självdeklaration, underlåtenhet att motivera avvikelsebeslut, delgivning av anmaning att avlämna självdeklaration, m. m. 62: 446; 64: 559; 66: 615

Underlåtenhet av taxeringsnämndsordförande att meddela skattskyldig underrättelse om avvikelse från självdeklaration m. m. 63: 195*

Inspektionsanmärkningar rörande förfarandet i prövningsnämnd, avseende handläggning av enmansmål, motivering av beslut, taxeringsintendents utredningsskyldighet, tiden för ärendens avgörande, m. m. 62: 453; 64: 564; 66: 621

Framställning om utfärdande av föreskrift om förtur vid handläggningen av taxeringsmål, vars utgång har betydelse för bedömning av vid domstol anhängigt mål om ansvar för deklarationsbrott 61: 493

Sedan taxeringsintendent klagat över prövningsnämnds beslut i skattemål, har vid översändandet av akten till kammarrätten bifogats ett tidsningsurklipp, innehållande uppgift som talade mot riktigheten av vad den skattskyldige uppgivit i målet. Urklippet hade icke återropats av intendenten och var för den skattskyldige okänt. Förfarandet har ansetts otillbörligt 63: 373

Fråga om osedvanligt långt utdragen skatteprocess rörande rätt till avdrag för resekostnader kunde läggas vederbörande taxeringsintendent till last såsom fel eller försummelse. Tillika fråga om tillräckliga skäl förelegat att hos regeringsrätten fullfölja talan mot kammarrättens utslag 64: 380

Klagomål över att handlingar skulle ha obehörigen avlägsnats ur akterna i mål som fullföljts till kammarrätten och över att i akterna inlagts kommentarer, som voro ägnade att påverka kammarrättens behandling men som de enskilda parterna icke fått taga del av. Tillika spørsmål om ordföranden i prövningsnämnd bör i mål, som är anhängigt i nämnden, överläggas med enskild part utan att den fiskala parten är närvarande, om betydelsen av diarieföring i prövningsnämnd, om behovet av samordning av taxeringsfrågor och om prövningsnämnd äger undandraga sig prövning av fråga om eftertaxering på grund av att frågan icke blivit behörigen utredd 65: 337

Se *Debiteringslängd; Deklarationsbrott; Dröjsmål; Jäv; Protokoll; Tillsyn; Vite*

Testamente: Se *Vittnesförhör*

Tillställning: Se *Offentlig tillställning*

Tillsyn:

A) Domstolsväsendet

Underlåten tillsyn av konkursdomare i fråga om vidtagande av åtgärder för avslutande av konkurser m. m. 62: 137; 66: 204
 Underlåtenhet av domare att tillse att utfärdad stämning delgivits 64: 15*

B) Länsstyrelser

Underlåten tillsyn

över stiftelsers verksamhet 61: 352
 över kommissionärs verksamhet 62: 161*
 över att remisser i taxeringsmål besvarades inom skäligen tid 63: 195*
 över att lokala myndigheter m. fl. fullgöra dem ålagda uppgifter 66: 553

C) Övriga myndigheter

Underlåten tillsyn

av medicinalstyrelsen och befattningshavare vid barnhem i fråga om förhållandena å hemmet 63: 322
 av fångvårdsstyrelsen och utlänningskommisionen i fråga om expediering av underrättelser rörande utlänningar å dömda straff 63: 347

Se *Beredskapsplanläggning; Civilt försvar; Förundersökning; Jäv*

Tingsnotarie: Se *Domförhet*

Tjänstebrev:

Fråga om länsstyrelsens användande av tjänstebrevsrätten för att i skrivelser till länets förtroendemän bemöta mot länsstyrelsen framförd kritik 64: 335

Tjänstefel: Se *Ämbetsansvar*

Tjänstefillsättning:

Fråga om universitetskanslern i samband med prövning av besvär över beslut, varigenom sektion vid universitet i anledning av ansökan om docentur beslutat att ej göra framställning om docentur hos kanslern, äger antaga klaganden till docent 65: 316

Fråga om förutsättningar att meddela förlängda rektorsförordnanden för person, som var föremål för polisutredning såsom misstänkt för oegentligheter. Kritik mot att upplysningar och samråd underhand ägt rum mellan länskolnämnd och skolöverstyrelsen och att skälen för gjorda ställningstaganden ej redovisats av nämnden 66: 388

Tjänstgöringsbetyg: Se *Betyg*

Tolk: Se *Rättegångskostnad*

Torghandel:

- Fråga om viss i lokal torghandelsstadga införd begränsning av handeln med manufakturvaror var påkallad ur allmän ordningssynpunkt, m. m. 65: 482
- Fråga huruvida platsupplåtelse å salutorg och avgift härför kunde regleras i privaträttsliga avtal mellan staden och vederbörande torghandlare, därvid avgiften inkluderade ersättning jämväl för vissa särskilda åtaganden från stadens sida 65: 498

Trafikbrott: Se *Vägrafik*

Trafikkort: Se *Körkort*

Trafikonykterhet: Se *Körkort*

Tryckfrihet:

- Sedan medlemmarna i en skoltidningsredaktion avtalat med rektor att denne före tryckningen skulle för rådgivning granska allt material i tidningen, har en av redaktionsmedlemmarna — tillika tidningens utgivare — utan att underrätta rektor eller sina redaktionskamrater infört i tidningen bl. a. en artikel, som ansetts anstötlig. Fråga huruvida — med hänsyn till tryckfrihetsförordningens bestämmelser — utgivaren härigenom gjort sig skyldig till avtalsbrott eller om han eljest förfarit på sätt, som kunde motivera sänkning av hans uppförandevitsord 64: 387
- I meddelande till kommunala befattningshavare har kommunalnämnd förklarat att uttalanden till pressen i kommunala angelägenheter av vikt icke finge göras utan att dessförinnan kontakt tagits antingen med nämndens ordförande eller med kommunaldirektören. Meddelandet har ansetts stå i strid med tryckfrihetsförordningens anonymitetsregler 64: 424
- Innefatta tryckfrihetsförordningens regler om anonymitetsskydd hinder för ämbetsverk att föreskriva skyldighet för verkets befattningshavare att underrätta verkets pressombudsman om kontakt med nyhetsförmedlare? 64: 427
- Fråga om polischef gjort sig skyldig till fel genom att efterforska vem som lämnat pressen meddelande om vissa förhållanden 64: 431
- Fråga om statlig myndighet äger att i anledning av innehållet i en artikel, som författats av en underordnad befattningshavare inom verket och som intagits i en periodisk tidskrift med angivande av författarens namn, infordra upplysningar från tjänstemannen rörande vissa i artikeln uppgivna missförhållanden inom myndighetens verksamhetsområde 64: 450
- Kommunalnämnd har uppdragit åt sin ordförande att efter varje sammanträde meddela pressen de beslut som han bedömer ha nyhetsvärde. Fråga om beslutet var avsett att begränsa övriga ledamöters rätt att lämna meddelande till pressen 66: 345

Äger å anstalt intagen oinskränkt rätt att avsända brev till tidningsredaktion? 66: 385

Se *Allmän handling; Sekretess*

Tvångsmedel: Se *Beslag; Husrannsakan; Kvarstad*

Tystnadsplikt:

- Tystnadsplikt, som är föreskriven i nykterhetsvårdslagen, barnavårdslagen och socialhjälpslagen, innebär icke hinder för vittnesförhör inför domstol med de personer, för vilka tystnadsplikten gäller 62: 124
- Barnavårdsman har efter förfrågan i brev till socialvårdsombudsman vid barnavårdsnämnden i Y. lämnat uppgifter rörande N:s nykterhetsförhållanden, oaktat uppgifterna icke erfordrats för något på nämnden ankommande ärende. Fråga om barnavårdsmannen härigenom brutit mot sin tystnadsplikt 63: 421
- Fråga om läkare var på grund av tystnadsplikt förhindrad att till barnavårdsnämnd göra anmälan enligt 93 § barnavårdslagen om sådant som han i sin verksamhet erhållit kännedom om och som var av beskaffenhet att föranleda nämndens ingripande 63: 428
- Fråga — i fall där åtal ej väckts — om åklagares tystnadsplikt beträffande från bank erhållen upplysning om enskilds förhållande till banken 64: 218
- Tjänsteman hos socialnämnd har utom tjänsten efterforskat viss persons antecedentia. Fråga om detta kunde anses oförenligt med beskaffenheten av tjänsten 64: 422
- Fråga om befattningshavare vid ämbetsverk äger lämna utomstående upplysning om verkets väntade inställning till ännu icke avgjort ärende 64: 427
- Till polisen anmäldes att bråk förekom i viss lägenhet. Fråga om polismyndigheten förfarit felaktigt genom att vägra att till innehavaren av lägenheten utlämna upplysning om vem som gjort anmälningen 64: 447
- Äger fångvårdstjänsteman för intagens anhöriga yppa innehållet i brev till den intagne? 66: 148

Se *Förundersökning; Sekretess*

U

Umgänge med barn: Se *Barnavård; Handräckning*

Underhållsbidrag:

Fråga om visst bidrag skall uppräknas enligt 1952 års lag 66: 287

Undervisning: Se *Sekretess*

Uppbörd:

- Fråga om villaägare vid utbetalning av entreprenadersättning för byggnadsarbete på villan bort göra skatteavdrag och om fog funnits för att ålägga villaägaren ekonomiskt ansvar för underlåtenhet att göra sådant avdrag 62: 322
- Vissa inspektionsanmärkningar rörande tillämpningen av uppbördsförfattningar 66: 629

Uppehållstillstånd: *Se Kommunicering***Utevaro:**

- Fråga huruvida vid förhör jämlikt 5 § lagen om utmätningssed borgenärens utevaro skulle medföra att ärendet avskrevs från vidare handläggning 63: 85

Se Huvudförhandling

Utlänning:

- Fråga huruvida domstol i samband med att straff ådömes utlänning, som enligt tidigare beslut förvisats eller utvisats med återreseförbud, bör meddela nytt utvisningsbeslut eller eljest jämka tiden för återreseförbudet. Tillika spörsmål om vid domstolens prövning hänsyn må tagas till att utlänningen bedömes vara politisk flykting. Vidare frågor om tidsbegränsning för återreseförbud och om tidpunkt, från vilken sådan begränsning bör gälla 61: 135

- Klagomål över att arbetsmarknadsstyrelsen i anledning av ökad arbetslöshet inom musikerfacket funnit en restriktivare prövning av frågor om arbetstillstånd för utländska musiker nödvändig. Tillika fråga huruvida beviljande av arbetstillstånd må göras beroende av om vederbörande utlänning fullgjort åtagna ekonomiska förpliktelser gentemot svensk fackförening 64: 325

- Fråga om omfattningen av den i 67 § utlänningslagen stadgade skyldigheten för utlänning att vid bl. a. förvisning gälta kostnaden för sin befordran till den ort dit han sändes genom myndighets försorg. Tillika fråga — då å fångvårdsanstalt intagen person efter frigivningen skall förvisas ur riket — om rätt för kronan att å s. k. besparade medel, som för den intagnes räkning inestå å anstalten, avräkna dylik kostnad . . . 64: 464

- Ärende rörande utvisning av den, som hålles i förvar, bör handläggas med skyndsamhet. Tillika fråga om utgångspunkt för återreseförbud 64: 533

Se Tillsyn

Utmätning:

- Försummelse av utmätningssman att utreda huruvida utmätningssbar egendom funnits 61: 79*

- Sedan gäldenären i växelmål förpliktats till betalning och utmätning begärts, har konstaterats att växeln var förfalskad. Frågor dels om befogenheten av utmätningssmannens åtgärd att utlämna växeln till förundersökningsledaren i förfalskningsmålet och dels huruvida — sedan resning begärts i växelmålet — överexekutor varit behörig att förordna om inhibition av exekutiva åtgärder 61: 160
- Framställning om införande av bestämmelser om förbud mot utmätning av flitpengar, vilka tillerkänts person som intagits å vårdanstalt för alkoholmissbrukare 62: 120
- Fråga om utmätningssman äger uppställa såsom villkor för utmätning i gäldenär tillkommande överskjutande skatt att borgenären lämnar uppgift om numret på gäldenärens debetsedel 64: 153
- Utmätning av gäldenärs gods bör, oavsett att det tidigare tagits i mät, ske där godset finnes 64: 222
- Frågor om anstånd i utmätningssärenden 64: 223
- Om samordning av utmätning för skatter och utmätning för enskild gäld 64: 226
- Utmätningssmans förfarande med check som — innan lagakraftägande utsköningstitel förelåg — lämnats såsom gäldbetalning i utmätningssärende 64: 229
- På grund av lagsökningsutslag ha vissa fastigheter blivit utmäta. Fråga om betydelsen av att vid tiden för utmätningen dels en av fastigheterna varit av gäldenären försäld, dels gäldenärens förvärv av en utav de andra fastigheterna enligt jordförvärvslagen var eller kunde vara ogillt 65: 170
- Får skogsavverkning ske å utmätt fastighet? 66: 290
- Se Delgivning; Dröjsmål; Ersättning; Verkställighet av dom*

Utvisning: *Se Utlänning*

V

Vapen:

- Inspektionsanmärkningar rörande tillämpningen av vapenförordningen 62: 442; 64: 558
- Fråga om laglighet av åläggande för vapenlicensinnehavare, att, vid äventyr av licensens återkallande, årligen inkomma med läkarintyg angående sitt hälsotillstånd 66: 430
- Se Kommunisering*

Vatten- och avloppsledningar:

- Föräldrade lokala föreskrifter 66: 565

Verkställighet av dom m. m.:

- Äger utmätningssman — om borgenärens räntefordran enligt viss exekutionstitel icke preciserats annat än genom angivande av räntefot, ka-

pitalbelopp och erforderliga tidsuppgifter — för verkställighet kräva att borgenären gör uträkningen?	64: 158
Fråga om inhibition bort meddelas i mål om återvinning efter lagsökningsutslag	66: 229
Förtursbehandling av dom, vari beslutats att kvarstad skall bestå intill laga kraft	66: 289
Se <i>Utmätning; Vräkning</i>	

Vetorätt:

Kommunalt veto gäller ej i fråga om återkallelse av tillstånd enligt 2 § allmänna ordningsstadgan	66: 612
---	---------

Vigsel:

Vägran av församlingspräst att förrätta vigsel av frånskild	61: 233*
---	----------

Villkor:

Se *Obehörigt villkor*

Villkorlig dom:

Fråga om behovet av åtgärder för att förekomma att sådana villkorligt dömda personer, vilka sakna erforderliga kvalifikationer för sjömanslivet, hänvisas till arbetsanställning ombord å fartyg	62: 54
Fråga om domstol beträffande två ynglingar, som ej fyllt 18 år, bort förordna om villkorligt anstånd med straffs ådömande i stället för att ådöma dem frihetsstraff, villkorlig dom	63: 45
Bristfällig handläggning av fråga om åtgärd mot villkorligt dömd, vilken efter förordnande enligt 14 a § lagen om villkorlig dom omhändertagits i avbidan på vidare förordnande	63: 53

Villkorlig frigivning:

Framställning om nåd på grund av att dröjsmål med handläggning av mål medfört att bestämmelserna om villkorlig frigivning icke kunnat tillämpas på sätt eljest skolat ske	65: 256
Se <i>Förundersökning</i>	

Vilseledande uppgift:

Spörsmål om i vilken utsträckning upplysningsplikt åligger myndighet i anledning av remiss från JK och om ofullständiga och missvisande uppgifter lämnats i skrivelse till denne	65: 337
Se <i>Barnavård; JO</i>	

Vite:

A) Domstolsväsendet	
Handläggning av begäran om vitesföreläggande enligt 217 § aktiebolagslagen	62: 127
Fråga huruvida domstol i samband med förordnande om blodundersökning i faderskapsmål bör förelägga vite	62: 141; 66: 58

- Vitessanktionerat besöksförbud i hemskillnadsmål bör tidsbegränsas . . . 64: 205
- B) Förvaltningsmyndigheter
- Innebörden av taxeringsintendentens och länsstyrelses prövning av fråga om utdömmande av vite för underlåtenhet av skattskyldig att efterkomma föreläggande att avge självdeklaration 61: 389
- Frågor rörande handläggningen av ärenden rörande utdömmande av taxeringsviten. Tillika fråga om beslut, varigenom vite utdömts, kan återkallas av länsstyrelsen 64: 569; 66: 627
- Fråga huruvida vite såsom tvångsmedel bör riktas mot juridisk person som sådan eller mot fysisk person i egenskap av ställföreträdare 62: 461
- Utformning av vitesföreläggande enligt jordförvärvslagen 66: 601
- Se *Strafföreläggande*

Vittne; Vittnesförhör:

- Vittnesutsaga, som efter ordförandens diktamen antecknats stenografiskt, skall uppläsa för vittnet 62: 142
- Fråga om tilltalad bort förpliktas att till statsverket återgälda ersättning till vittnen, som icke blivit hörda i målet 62: 144
- Åklagare har beträffande X, som av försvaret åberopats såsom vittne i brottmål, förebragt utredning om dennes antecedentia för att belysa hans trovärdighet samt hemställt till försvararen att överväga om X skulle höras ävensom inför rätten ifrågasatt om denne borde avlägga vittnesed. Fråga om åklagaren ägt befogenhet härtill 63: 71
- Underlåtenhet av tullfiskal att såsom åklagare ingripa för att förhindra vittne att begå mened 64: 15*
- Vissa spörsmål rörande testamentsvittnesförhör 64: 203
- Spörsmål om vissa förhör inför rätta bort ske såsom vittnesförhör eller ej 66: 223
- Se *Huvudförhandling; Tystnadsplikt*

Vräkning:

- Fråga om stadsfogdes befogenhet att medgiva anstånd med verkställighet av vräkning 64: 146

Vårdnad om barn:

- Spörsmål hur domstol bör förfara för att i sådana mål om hemskillnad och äktenskapsskillnad, som anhängiggöras genom gemensam ansökan, förskaffa sig erforderligt underlag för bedömmande av huruvida makarnas överenskommelse rörande vårdnaden om barnen är uppenbart stridande mot barnens bästa 62: 28
- Vissa spörsmål om utredningen m. m., när fråga är om överflyttande av vårdnad å särskilt förordnad förmyndare 62: 134
- Om handläggningen av vårdnadsfråga som domstol av förbiseende underlåtit att pröva i samband med äktenskapsskillnadsmåls avgörande 64: 190

- Kan förordnande för moder att ha vårdnaden om barn förenas med villkor att barnet skall vistas hos annan person? 66: 225
 Se *Fullföljdshänvisning; Hemskillnad; Huvudförhandling*

Väg:

- Framställning om ändring av väglagen i syfte att möjliggöra ett förenklat förfarande vid utfärdande i vissa fall av förbud mot enskilda vägars anslutning till allmänna vägar 61: 507
- Fråga huruvida i beslut om reglering av enskild vägs anslutning till allmän väg enligt 31 a § lagen om allmänna vägar må föreskrivas, att befintliga enskilda vägar ej få användas såsom utfart för andra ändamål än som angivas i beslutet 62: 250
- Kritik har riktats mot vägförvaltning för att enskild tillhörig mark tagits i anspråk för vägförbättringsföretag, oaktat arbetsplan för företaget ej fastställts och vägrätt ej heller upplåtits genom skriftlig handling .. 63: 394
- Länsstyrelse har, i samband med meddelande om förbud mot att utan tillstånd av länsstyrelsen ansluta ny enskild utfart till viss sträcka av allmän väg, förordnat — utan stöd av lag — att åtgärder beträffande å nämnda sträcka befintliga enskilda anslutningsvägar icke finge vidtagas på sådant sätt, att trafiksäkerheten försämrades. Tillika fråga om tillstånd till avstyckning av område, från vilket en ägoväg fanns till den allmänna vägen, kunnat vägras under hänvisning till det meddelade utfartsförbudet 64: 409
- Enskild har tillfogats skada vid trafikolycka, som orsakats av underlåtenhet av vägförvaltning att vid vägomläggning avspärra den gamla vägen. Exempel på svårighet för enskild att hävda sin rätt gentemot det allmännas organ 65: 442
- Må dispens enligt 33 § väglagen tidsbegränsas? 66: 567
 Se *Obehörigt villkor*

Vägtrafik:

- Fråga om rapporteftergift må äga rum för den, som framfört annan tillhörigt, bristfälligt utrustat motorfordon, och om sådan eftergift, där den kan anses motiverad, bör göras beroende av att ägaren efterkommer föreläggande att avhjälpa bristerna inom viss tid 62: 89
- Förebringande av utdrag ur körkortregistret i trafikmål 62: 141
- Om förutsättningarna för ansvar för s. k. smitning enligt 5 § trafikbrottslagen 64: 199
- I brottmål uppkommen fråga huruvida i visst fall 17 § 3 mom. eller 19 § 2 mom. vägtrafikförordningen var tillämplig 64: 201
- Fråga om polispersonal vid trafikkontroll bör vara civilklädd och om bilförare är skyldig att åtlyda stopptecken som gives av civilklädd polisman. Tillika fråga om behovet av översyn av 38 § vägmärkeskungörelsen 66: 486
 Se *Körkort; Lokal trafikföreskrift*

Å

Åtal; Åtalseftergift:

- Aklagares möjlighet att underlåta åtal på grund av den misstänktes sinnesbeskaffenhet 62: 75
- Om tid för åtal i fall, där beslag skett m. m. 62: 148
- Underlåtenhet att till statsåklagarens prövning jämlikt 57 § nykterhetsvårdslagen hänskjuta fråga huruvida åtal bör ske 62: 151
- Fråga om fylleriförseelse av den som försökspermitterats från vårdanstalt för alkoholmissbrukare bör beivras genom åtal 63: 113
- Åtal har väckts innan den misstänkte och hans försvarare delgivits förundersökning enligt reglerna i RB 23: 18. Betydelsen av att beträffande visst ansvarsyrkande fara förelåg för preskription 61: 170
- Vid beslut om häktning skall den tid inom vilken åtal skall väckas bestämmas till visst datum 62: 141
- Skall domstol tillse att fråga om åtalseftergift behörigen prövats? 66: 273
- Fråga om åtal mot underårig bort eftergivnas 66: 281
- Se *Förundersökning*

Återkallelse: Se *Civildförsvaret; Importtillstånd; Kommunicering; Körkort; Uppbörd; Vapen; Vite*

Återvinning:

- Fråga om verkan därav att, sedan utmätning på grund av lagsökningsutslag skett, domstol efter återvinningstalan mot lagsökningsutslaget med »upphävande» av detta ålagt gäldenären, såvitt angick huvudsaken, samma betalningsskyldighet som upptagits i utslaget 65: 170
- Se *Verkställighet av dom*

Ä

Äktenskapsskillnad: Se *Hemskillnad; Vårdnad om barn*

Ämbetsansvar:

- Fråga om ämbetsansvar för viss av biskop gentemot komminister vidtagen åtgärd, som enligt biskopen utgjorde led i pastoralvårdande verksamhet 63: 153*
- Fråga huruvida domare, som utom tjänsten deltagit såsom part i rättegångsliknande förfarande, gjort sig skyldig till otillbörliga uttalanden och åtgärder av sådan art att de — oaktat han uppträtt som privatman — kunde anses innefatta åsidosättande av tjänsteplikt 64: 184
- Se *Forum; JO; Otillbörlig belöning; Skadestånd*

Ändring av beslut m. m.:

- Felaktigt förfarande av landstingsdirektör genom att göra ändring i ett justerat och offentliggjort landstingsprotokoll 61: 435

Rättelse av fel vid bestämmande av arvsskatt. Fråga om innebörden av
17: 15 RB 66: 105

Ärekränkning: Se *Kränkande yttrande*

Ö

Överförmyndare:

Bör överförmyndararvode räknas på folkpension? 66: 244